

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 5

INNEHÅLL.

	Sid.
Lördagen den 31 januari.	
Protokoll angående utseende av justitieombudsmannens ställföreträdare	3
Interpellation av herr Lundqvist om mildrande av reserestriktionerna inom Norden m. m.	4
Tisdagen den 3 februari.	
Svar på fråga av herr Mannerskantz ang. slakterierna ålagd skyldighet att avlöna kontrollant	7
Svar på fråga av herr Sundvik ang. polisväsendets förstatligande	10
Onsdagen den 4 februari förmiddagen.	
Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik	12
Onsdagen den 4 februari eftermiddagen.	
Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik. (Forts.)	69
Anslag till propaganda för bättre deklarationsmoral	81
Interpellation av fröken Osvald ang. utbildningen av yrkeslärare	84
Interpellation av fru Svenson om avveckling av sockerransonereringen	86

Lördagen den 31 januari 1948.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Undén* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts skrivelse nr 31, angående muntligt meddelande till riksdagen;

dels ock Kungl. Maj:ts propositioner: nr 34, med förslag till skogsvårdslag m. m.;

nr 36, angående anslag till landsfogdarna m. fl.: avlöningar för budgetåret 1948/49;

nr 37, angående avskrivning av vissa fordringar, redovisade såsom proprietärsbalanser i medicinalstyrelsens räkenskaper;

nr 38, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.;

nr 40, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 42, med förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

nr 44, med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.

Justerades protokollen för den 24 och den 26 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1948 den 29 januari sammanträdde de av riksdagens kamrar utsedda valmän för att — sedan justitierådet N. A. T. Beckman, som den 26 januari 1944

utsetts till ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman, av sagt sig detta förtroendeuppdrag — utse ny ställföreträdare för justitieombudsmannen; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Sven Einar Romanus 34 röster, i följd varav herr hovrättsrådet Sven Einar Romanus blivit utsedd till justitieombudsmannens ställföreträdare.

E. A. Lindblom. *Axel Lindqvist.*

L. Tjällgren. *Birger Gezelius.*

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 32, angående anslag till jordbruksökonomisk undersökning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 33, angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Tjeckoslovakien.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 35, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1938 (nr 370), m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade skrivelse nr 31, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Interpellation om mildrande av reserestriktionerna inom Norden m. m.

Av nämnda kungl. skrivelse inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen muntligen gjordes meddelanden av sådan beskaffenhet, som i sagda paragraf avsåges, ävensom förordnat, att dessa meddelanden skulle framföras av ministern för utrikes ärendena och av chefen för handelsdepartementet.

Herr TALMANNEN: I anslutning till den nu föredragna skrivelsen får jag tillkännagiva, att enligt överenskommelse med hans excellens herr ministern för utrikes ärendena det i skrivelsen avsedda meddelandet kommer att lämnas vid det sammanträde, som kommer att hållas nästa onsdag med början kl. 12 på dagen.

På sedermera gjord proposition beslöts att förevarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Föredrogos och bordlades de vid sammanrådets början avlämnade kungl. propositionerna nr 34, 36—38 och 40, 42 och 44.

Interpellation om mildrande av reserestriktionerna inom Norden m. m.

Herr LUNDQVIST erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den nordiska samhörighetskänslan och samarbetsviljan ha av allt att döma inom alla de nordiska länderna efter det senaste kriget börjat tränga igenom allt djupare. Man åtnöjes numera inte med teoretiska diskussioner eller sentimentala fraser, utan man strävar på olika håll allvarligt efter att komma fram till praktiska resultat, som kunna bidra till att närma de nordiska folken till varandra.

Jag erinrar här t. ex. om alla de nordiska kurser av skilda slag, som redan hunnit anordnas, främst på det kulturella området, men jag vill också peka på ej blott de nordiska sammanslutningar, som redan skapats inom skilda

verksamhetsfält, utan även på de tid efter annan återkommande uttalandena från framskjutet håll i de olika länderna om vikten av ett organiserat effektivare samarbete på det ekonomiska området.

Att alla dessa tecken på ökad förståelse för samhörigheten mellan de nordiska folken äro glädjande tidens tecken är säkerligen en allmän uppfattning inom olika läger av vårt folk. Allmänt önskas och hoppas därför nog också, att från svensk sida skall göras allt, som rimligen kan göras, för att främja dessa olika strävanden till ökad kontakt och ökad förståelse. Här bör måhända för undvikande av varje missförstånd inskjutas, att denna ökade kontakt mellan de nordiska folken givetvis icke innebär eller får innebära, att dessa skulle vilja isolera sig från världen i övrigt. Norden bör och vill säkerligen också efter måttet av sin förmåga deltaga i arbetet för skapande av ökat samförstånd mellan alla länder och folk.

Emellertid är det ett beklagligt faktum, att, även om de nordiska ländernas statsledningar med all säkerhet samtliga anse en sådan ökad förståelse och ökad samarbetsvilja mellan de nordiska folken vara av största värde, vissa ingripanden från det allmännas sida vidtagits, som direkt motarbete ett sådant närmande de nordiska folken emellan. Jag syftar här främst på alla de skärpta reserestriktionerna. Även om helt naturligt också andra faktorer verkamt kunna bidra till att skapa och hålla vid liv en levande förståelse mellan de nordiska folken och en förblivande samhörighetskänsla dem emellan, så lär väl utan överdrift kunna sägas, att knappast någon åtgärd kan skapa bättre förutsättningar därför än vidgade möjligheter för de skilda ländernas olika befolkningsgrupper, äldre såväl som yngre, att genom egna resor till och inom de nordiska grannländerna lära känna dessa folk och deras förhållanden ävensom stifta personliga bekantskaper. Ingen lär heller kunna förneka, att de bekantskaps- och vänskaps-

Interpellation om mildrande av reserestriktionerna inom Norden m. m.

band, som på detta sätt kunna knytas över gränserna, kunna bliva av utomordentligt värde just för bevarandet och stärkandet av samhörigheten och samarbetsviljan de nordiska folken emellan.

De långtgående restriktioner i fråga om valutatilldelning för resor från ett nordiskt land till ett annat, som f. n. tillämpas, lägga, särskilt i vad avser resor till Sverige, från övriga nordiska länder, om ej direkt hinder så dock utomordentligt stora svårigheter i vägen för allt vad vanliga turist- och liknande resor heter. Ja, även de skolungdomsresor till Sverige, som före det senaste kriget kommit i gång i icke liten omfattning, lära för närvarande vara helt uteslutna. Skall det bli möjligt att få till stånd ett ökat reseliv mellan Nordens länder, vilket av ovan anförda skäl särskilt i nuvarande tid måste anses högeligen önskvärt, är det nödvändigt, att en helt annan och betydligt liberalare politik tillämpas av de olika länderna, särskilt Danmark, Finland och Norge, i fråga om tilldelning av valutor för internordiska resor. I Danmark, Finland och Norge ha hela tiden efter krigsslutet tillämpats vittgående restriktioner, även när det gäller själva biljettköpen för resa från dessa länder till Sverige. Tyvärr ha dessa restriktioner på sistone ytterligare skärpts. Så t. ex. måste f. n. varje norsk medborgare ha licens från Norges Bank redan för att över huvud få inköpa en tur- och retur- eller liknande biljett för resa till eller genom Sverige. Och ungefär lika stränga bestämmelser gälla för resor från Danmark till Sverige. Detta innebär i realiteten, att det som regel torde vara endast affärsmän i angelägna ärenden, som f. n. kunna företaga en resa till Sverige, medan tillstånd till nöjes- och turistresor lämnas ytterst sällan. Att det även för finländska medborgare f. n. möter stora svårigheter att få tillstånd för resa till Sverige är allmänt känt.

Nu gällande restriktioner i berörda avseenden innebära alltså, att samtidigt som i tal och skrift från olika håll starkt framhålls, hur värdefullt och angeläget det är att öka samhörigheten och för-

ståelsen de nordiska folken emellan, så vidtages från det allmännas sida åtgärder, som direkt motverka dessa behjertansvärda strävanden. En sådan ordning kan ej gärna anses rimlig och synes med ömsesidig god vilja böra kunna undvikas.

Att utan tidsutdräkt få till stånd den skandinaviska tullunion, varom under den senaste tiden så mycket talats och skrivits, torde väl få anses uteslutet. Lika uteslutet är väl antagligen också att utan tidsutdräkt få till stånd andra genomgripande författningsändringar på detta område. Men nog borde väl med god vilja regeringarna i samband med de återkommande handelsförhandlingarna eller eljest kunna göra något för att få bort eller mildra de nuvarande alltför hårda reserestriktionerna mellan Nordens länder. Jag tillåter mig i detta avseende erinra om att — enligt vad pressen meddelat — Holland beslutat ställa ett visst belopp schweiziska francs till förfogande för holländska turister, som önska resa till Schweiz, vilket land skall kompensera Holland för förlusten i utländska valutor genom att köpa mer holländska varor.

Jag förbiser ingalunda de svåra valutaförhållanden, med vilka samtliga nordiska länder f. n. ha att brottas. Man bör emellertid enligt mitt förmenande ej ens eller kanske allra minst i nuvarande tider bortse från den stora betydelsen av att den nuvarande samhörighetskänslan de nordiska folken emellan, vilken glädjande nog torde vara större än någonsin, icke försvagas. Denna ideella betydelse måste på lång sikt få anses väsentligt viktigare, än att det internordiska valutautbytet redan under de första efterkrigsåren till varje pris tvingas att balansera. Om nuvarande stränga reserestriktioner skulle komma att tillämpas någon längre tid, är det tyvärr att befara, att den ökade förståelse och samhörighet de nordiska folken emellan, som är en av de ej alltför många ljuspunkter, som efterkrigstiden hittills kunnat uppvisa, kan komma att allvarligt försvagas.

På grund av den stora betydelse, som en intimare kontakt och ökad förståelse

Interpellation om mildrande av reserestriktionerna inom Norden m. m.

mellan de nordiska folken måste anses ha för vart och ett av dessa och för hela Norden, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa följande interpellation:

Anser sig hans excellens kunna och böra taga något initiativ i syfte att snarast möjligt få till stånd ett upphävande eller mildrande av de nuvarande reserestriktionerna inom Norden och på så sätt underlätta reselivet och kontakten mellan Nordens folk?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse

om ändrad lydelse av 2 § avlöningsreglementet den 15 juli 1944 (nr 546) för personal i det allmänna civilförsvaret;

. bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående de tider, då allmän fastighets-taxering skall äga rum, m. m.; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.16 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 3 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades vidare herr *Herlitz* för tiden den 5—den 18 i denna månad.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 41, angående lån och bidrag till vissa skogsförbättringsåtgärder.

Ang. slakterierna ålagd skyldighet att avlöna kontrollant.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 18, till Konungen angående val av riksdagens justitieombudsmans ställföreträdare;

dels ock till riksdagens förordnande, nr 19, av ställföreträdare för justitieombudsmannen.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Mannerskantz* till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställt följande fråga:

»I cirkulär nr 3012/1947 har livsmedelskommissionen ålagt slakteritillståndsinnehavare att tillhandahålla kommissionen medel till avlöning av kontrollant vid vederbörande slakteri.

Är det efter direktiv från regeringen eller med dess medgivande som detta skett?»

Justerades protokollen för den 27 och den 28 innevarande månad.

Herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av riksdagens första kammare herr *Mannerskantz* har till mig riktat följande fråga.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg anhåller undertecknad värdsamt om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 3—den 28 februari 1948.

»I cirkulär nr 3012/1947 har livsmedelskommissionen ålagt slakteritillståndsinnehavare att tillhandahålla kommissionen medel till avlöning av kontrollant vid vederbörande slakteri.

Stockholm den 2 februari 1948.

Ture Nerman.

Är det efter direktiv från regeringen eller med dess medgivande som detta skett?»

Att riksdagsman *Ture Nerman* på grund av operation (*Exstirpatio adenomatis glandulae thyreoideae*) är förhindrad att delta i riksdagens arbete under tiden 3 februari—28 februari 1948 intygas härmed.

På denna fråga kan jag så till vida svara ja, som bestämmelserna i fråga av livsmedelskommissionen ha underställt folkhushållningsdepartementet, som efter gemensam beredning med övriga berörda departement lämnat kommissionen tillstånd att utfärda desamma.

Stockholm den 1 februari 1948.

Bernhard Allander,

leg. läkare.

Egentligen skulle jag kunna inskränka mig till detta korta konstaterande.

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. slakterierna ålagd skyldighet att avlöna kontrollant.

Emellertid kräver måhända den uppmärksamhet, som på sina håll ägnats hithörande spørsmål, att jag i all korthet bringar vissa härmed sammanhängande förhållanden i erinran.

För det första vill jag understryka, att de åsyftade bestämmelserna, liksom hela den nyordning på slaktregleringens område, som håller på att genomföras, går tillbaka på ett förslag av de berörda näringsorganisationerna. I skrivelse till livsmedelskommissionen, undertecknad av Sveriges slakteriförbund, Kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbunds jordbrukssektion samt Sveriges charkuteri- och slakteriidkares riksförbund, anföres bland annat.

»Erfarenheterna, sedan köttransoneringen infördes, ha ovivelaktigt visat, att det är nödvändigt med en koncentration av all slakt till sådana slaktplatser, som stå under ständig offentlig kontroll, för att ransoneringen skall kunna bli effektiv. I princip bör slakten endast få ske å offentliga slakthus och kontrollslakterier; dock bör i särskilda fall gälla, att en slakteritillståndsinnehavare, som innehar en i alla avseenden tillfredsställande slakterilokal, bör ha möjlighet att få verkställa nedslaktning även i denna lokal (s. k. slaktstation), ifall rörelsen är underkastad fortlöpande daglig kontroll av en av kommissionen utsedd kontrollant. Förutom det som för närvarande åligger kontrollant hos innehavare av A-slakteritillstånd skall gälla, att kontrollanten under hela den tid, då nedslaktning äger rum, skall ha skyldighet att vistas i slakterilokalen för att kunna kontrollera att någon överträdelse av livsmedelskommissionens bestämmelser ej sker. Kontrollanten skall dessutom vecokvis lämna löpande rapporter till kommissionen.

Till kontrollant bör ej utses sådan person, som är anställd hos slakteritillståndsinnehavare eller som står i jävsförhållande till sådan. Kontrollanten skall för sitt kontrollarbete uppbära ersättning enligt grunder, som bestämmas av livsmedelskommissionen och som

gäldas av det företag, som innehar slaktstation.»

Charkuteri- och slakteriidkarnas riksförbund anförde visserligen reservation mot själva utformningen av kontrollen vid slaktstationen, däremot icke mot förslaget om kontroll och icke heller mot förslaget att slaktstationerna skulle bestrida kostnaderna för kontrollantens avlöande. Först i samband med att livsmedelskommissionen på grundval av de allmänna riktlinjer, som uppdragits av näringsorganisationerna och godkända av Kungl. Maj:t, skulle utforma de nya bestämmelserna i fråga om slaktregleringen, ha Köpmannaförbundet och Charkuteri- och slakteriidkareförbundet förklarat sig icke kunna acceptera föreskriften att kontrollanterna skola avlönas av slakteritillståndsinnehavaren.

För det andra vill jag erinra om att principen om att slakteritillståndsinnehavare skall bestrida avlöningskostnaderna för kontrollant ingalunda är ny. Tidigare har för sådana slakteritillståndsinnehavare, som haft rättighet att fritt uppköpa djur från jordbrukarna (s. k. A-tillstånd), uppställts det villkoret, att vederbörande underkastade sin rörelse kontroll av en kontrollant, som utsågs av livsmedelskommissionen men avlönedes av vederbörande företag. Undantagna från detta villkor ha endast varit kontrollslakterier och sådana som varit trafikanter å offentliga slakthus eller kontrollslakterier. Jag tror, att herr Mannerskantz i sin egenskap av ordförande i styrelsen för Kalmar läns slakterier kan vitsorda detta förhållande, ty vid den detta företag tillhöriga slaktstationen i Oskarshamn har allt sedan 1942 varit förordnad en kontrollant, som avlönat av företaget. Såvitt jag vet har varken i detta eller andra liknande fall någon anmärkning här emot framförts.

Även beträffande vissa kontrollslakterier har en liknande anordning redan tidigare tillämpats, nämligen i de fall då företagen i ett eller annat avseende brutit mot kommissionens bestämmelser. Att man nu utvidgat systemet med ständiga kontrollanter till att omfatta samt-

Ang. slakterierna ålagd skyldighet att avlöna kontrollant.

liga slakterier, sammanhänger givetvis med de otillfredsställande förhållanden, som rått under 1947 i fråga om slaktregleringens efterlevnad och som också vitsordats av samtliga näringsorganisationer.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra ett tack för det upplysande svaret.

Orsaken till att jag formulerade frågan så som jag gjorde är den, att det ju inte så sällan förekommer, att olika kriskommissioner taga sig för saker och ting alldeles på egen hand som kanske inte alltid äro lagligen grundade eller vilkas lagliga grundval i varje fall är tvivelaktigt.

Sedan jag nu har fått denna upplysning, att de åtgärder som föranledde min fråga ha vidtagits i samförstånd med regeringen, vill jag kommentera denna upplysning och säga något om min uppfattning i den här frågan och liknande frågor.

Jag anser, att systemet med av slakterierna avlönade kontrollanter är principiellt felaktigt. Jag är mycket väl medveten om att detta system har tillämpats bland annat i Oskarshamn, men jag har inte bråkat om saken eftersom den har varit så obetydlig. Någoting helt annat blir det nu, när systemet skall införas generellt över hela landet och således få en helt annan omfattning. Då blir det förenat med väsentliga kostnader för slakterierna.

Eftersom statsrådet har nämnt mitt ordförandeskap i styrelsen för Kalmar läns slakterier vill jag säga, att jag med ledning av cirkulärets uppgifter har räknat ut att det här kontrollsystemet medför en extra utgift på 12 000 å 13 000 kronor om året för det slakteriet. Det är klart, att denna kontroll i sin mån bidrager till den belastning av omkostnadskontot, som tillsammans med den väntade ökningen av bensinskatten och de väntade löneökningarna inte kan annat än leda till nödvändigheten av höjning av priserna vid försäljning.

Till dessa synpunkter kommer, att man tycker att man nu inte vill gå längre på den väg, som innebär att åtgärder, vilka staten ålägger olika medborgargrupper och näringsidkare, skola bekostas av dem som tvingas vidtaga åtgärderna i fråga. Man kan möjligen förstå det berättigade i det systemet i sådana fall, som statsrådet nämnde, då det har begåtts brott mot givna bestämmelser vid ett visst slakteri, som därför måste bevakas särskilt noga, men jag kan inte finna det berättigat att tillämpa det generellt över hela riket.

Vad jag närmast har tänkt på i detta sammanhang är emellertid det mål, som jag tror att de här ifrågavarande åtgärderna syfta till. Huvudmotiveringen har väl ändå varit, att man vill ha så få slaktplatser som möjligt och därför vill införa en anordning, som medför att många slakteriinnehavare avhålla sig från att begära slakteritillstånd därför att ett sådant inte skulle kunna utnyttjas utan alltför höga kostnader. Jag tycker emellertid, herr statsråd, att man bör söka uppnå detta resultat genom att inte bevilja slakteritillstånd åt andra än sådana som ha ordentliga lokaler, vilka möjliggöra kontroll, i stället för att söka nå det med denna beslöjade metod, som innebär att det skall bli för dyrt för somliga att ha slakterikontroll. Såsom ordförande i en slakteriförening — som också är ansluten till slakteriförbundet — anser jag det icke vara önskvärt, att man genom lagstiftning eller ingripanden från myndigheternas sida söker påverka ett konkurrensförhållande. Konkurrensens krav böra tillgodoses genom god skötsel av företagen, således genom konkurrenskraft i reell bemärkelse, och inte genom denna hjälp från myndigheternas sida, en hjälp som i varje fall vi i vår slakteriförening inte önska. Det har förekommit tidigare i andra branscher, att jordbrukarnas föreningar ha favoriserats genom åtgärder i samma stil som de här påtalade. Jag för min del ogillar detta och anser att man inte bör gå fram på den vägen.

Ang. polisväsendets förstatligande.

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Sundvik* till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställt en så lydande fråga: »Har herr statsrådet för avsikt att i en snar framtid framlägga förslag för riksdagen om polisväsendets förstatligande?»

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **MOSSBERG**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Sundviks* berörda fråga, och nu yttrade: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr *Sundvik* har frågat mig, om jag har »för avsikt att i en snar framtid framlägga förslag för riksdagen om polisväsendets förstatligande».

Till svar härpå vill jag anföra.

Det av 1939 års polisutredning angivna betänkandet har icke ansetts kunna läggas till grund för en proposition till riksdagen. Frågan har sedermera varit föremål för upprepade överväganden inom social- och inrikesdepartementen. Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund har i anledning av ett uttalande vid förbundets kongress år 1947 hemställt, att frågan om polisväsendets förstatligande måtte upptagas till förnyat övervägande. Denna fråga berördes också vid riksdagens behandling av propositionen rörande lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall.

Med anledning av vad som förevarit vill jag meddela, att jag har för avsikt att inom den närmaste tiden tillkalla särskilda sakkunniga för att på nytt utreda med polisorganisationen sammanhängande spörsmål, varvid de sakkunniga bland annat skola överväga frågan om polisväsendets förstatligande. Jag kan icke nu yttra mig om när ett på en sådan ny utredning grundat förslag skall kunna föreläggas riksdagen.

Herr **SUNDBIK**: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet **Mossberg** få framföra mitt tack för det snabba svaret.

Det förslag till förstatligande av polisväsendet, som omnämndes i statsrådets anförande, framlades redan år 1944. Mot det förslaget riktades mycken kritik, och det var väl på grund därav som det ansågs, att förslaget inte kunde läggas till grund för en proposition i ämnet.

Tanken på polisväsendets förstatligande har dock fått ytterligare stöd genom utvecklingen på senare tid. Genom det nya uppborðsförfarandet har ju staten påtagit sig ansvaret för restindrivningen av skatterna. Skatteindrivningen var ju en av de väsentligaste uppgifterna för fjärdingsmännen ute på landsbygden. Numera ha kommunerna inte någon annan befattning med fjärdingsmännen än att betala ut deras löner. Alla andra trådar mellan kommunerna och fjärdingsmännen äro avklippta. Landsfiskalerna utöva ju helt förmanskapet över fjärdingsmännen, och frågan är om inte fjärdingsmännen betrakta sig som statstjänare. Att så är fallet har i viss mån framgått vid de under senare tiden förda underhandlingarna mellan kommunerna och polispersonalen. De förhandlingarna äro inte klara ännu — i flera län har man inte kunnat träffa någon uppgörelse om lönerna. Utvecklingen har blivit den, att i vissa län ha länsstyrelserna fått sätta i gång och försöka få en uppgörelse till stånd mellan polispersonalen och kommunerna, vilket jag anser ger ytterligare stöd för tanken att ett förstatligande av polisväsendet är berättigat.

Min fråga till statsrådet var föranledd även av landskommunernas förbunds uttalande vid kongressen 1947. På min fråga om statsrådet har för avsikt att framlägga ett förslag om polisväsendets förstatligande har jag nu fått svar, och jag hoppas att den utredning som kommer att igångsättas kommer att leda till att förslag snarast möjligt framläggas om polisväsendets förstatligande.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition

nr 34, med förslag till skogsvårdslag
m. m.

Föredrogs och hänvisades till stats-
utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 36, angående anslag till landsfog-
darna m. fl.: avlöningar för budgetåret
1948/49; och

nr 37, angående avskrivning av vissa
fordringar, redovisade såsom proprie-
talsbalanser i medicinalstyrelsens räk-
skaper.

Föredrogs och hänvisades till be-
handling av lagutskott Kungl. Maj:ts pro-
positioner:

nr 38, med förslag till lag angående
fortsatt giltighet av lagen den 29 juni
1945 (nr 520) om återställande av viss
från ockuperat land härrörande egen-
dom, m. m.; och

nr 40, med förslag till lag om änd-
ring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460)
angående åtgärder mot utbredning av
könssjukdomar.

Föredrogs och hänvisades till bevill-
ningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition
nr 42, med förslag till lag om ändrad
lydelse av anvisningarna till 29 och
41 §§ kommunalskattelagen den 28 sep-
tember 1928 (nr 370).

Föredrogs och hänvisades till konsti-
tutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 44, med förslag till ändringar i
regeringsformen, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo stats-
utskottets utlåtanden nr 1, 20 och 24,
bevillningsutskottets betänkanden nr 4
och 5 samt andra lagutskottets utlåtan-
den nr 1 och 2.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts
denna dag avlämnade proposition nr 41.

Justerades protokollsutdrag för denna
dag, varefter kammarens sammanträde
avslutades kl. 4.21 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Onsdagen den 4 februari förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

På sätt vid kammarens sammanträde den 31 nästlidne januari tillkännagivits skulle nu de i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 31 avsedda meddelandena framföras av hans excellens herr ministern för utrikesärendena och av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet.

Ordet lämnades till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som anförde: Herr talman! Regeringen har ansett det önskvärt att vid ett särskilt sammanträde med riksdagens kamrar få lämna en översikt över aktuella utrikes- och handelspolitiska spörsmål och därmed också bereda riksdagen tillfälle till en debatt i dessa frågor.

Det internationella läget har ännu icke stabiliserats efter kriget, vare sig i politiskt eller i ekonomiskt hänseende. Fredstraktater rörande Tyskland och Japan ha inte kommit till stånd, och även andra delar av den nödvändiga uppgörelsen efter kriget kvarstå oreglerade. Starka meningsskiljaktigheter mellan de närmast intresserade makterna ha hittills försvårat överenskommelser i viktiga frågor. Den nya internationella säkerhetsorganisationen har visserligen tekniskt sett kunnat snabbt träda i funktion och på vissa områden utfört ett betydande arbete, men dess politiska insatser ha hittills varit obetydliga. Motsättningar mellan makterna hota synbarligen att paralysera Förenta Nationernas politiska verksamhet. I ekonomiskt hänseende ha åtskilliga av de i kriget deltagande staterna gjort beundransvärda ansträngningar för att återupptaga fredsproduktionen, återknyta handelsförbin-

delserna med utlandet och över huvud bringa ordning i sin hushållning. Men svårigheterna äro för många länder oerhörda. Frånvaron av en fredsuppgörelse rörande Tyskland har hindrat en verklig återhämtning inom ett stort område av europeiska kontinenten, vilket i sin tur ofördelaktigt påverkat många andra länders ekonomi.

Det labila läget i världen och den förefintliga spänningen mellan de ledande stormakterna inverka självfallet på vårt eget lands politiska och ekonomiska villkor. Inget folk kan undandraga sig följderna av kriget och av den otrygghet och splittring, som framträtt efter krigets upphörande. Alla folk ha samma intresse av att spåren av kriget utplånas och att ansträngningarna för fredens konsolidering samordnas.

Sverige blev i november 1946 medlem av Förenta Nationerna. Vår anslutning till den nya säkerhetsorganisationen innebar dels ett godtagande av det allmänna program för den internationella politiken, som fått sitt uttryck i FN:s stadga, dels också ett åtagande av de särskilda förpliktelser, som enligt stadgan åvila medlemmarna.

Programmet för FN:s verksamhet siktar mycket högt. Det torde ligga i sakens natur, att grundsatser och syften för ett internationellt förbund, som bildats omedelbart efter ett världskrig, ererhålla en utformning, som efteråt i vissa stycken ter sig utopisk. FN:s stadga innehåller principuttalanden, som vid en analys av det verkliga läget måste uppfattas såsom återspeglade mer eller mindre avlägsna framtidsmål snarare än redan existerande förhållanden. Detta gäller exempelvis om uttalanden, som synas förutsätta, att samtliga anslutna stater godkänna den politiska demokratiens idéer om grundläggande mänskliga rättigheter samt att de i princip ogilla

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

all slags diskriminering gentemot särskilda medborgargrupper. I ingressen till stadgan betygas sålunda de anslutna folkens tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, på den enskilda människans värdighet och värde, på lika rättigheter för män och kvinnor samt för stora och små nationer. Bland FN:s ändamål angives i art. 2 att åstadkomma internationell samverkan vid befordrande och främjande av aktningen för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla, utan åtskillnad med avseende på ras, kön, språk eller religion. Samtidigt som dessa grundsatser hävdas såsom normer avseende åtminstone delvis medlemsstaternas inre politiska regimer, fastslås emellertid i en annan artikel den regeln, att ingen bestämmelse i stadgan berättigar FN att ingripa i frågor, som väsentligen falla inom vederbörande stats egen behörighet, eller kräver, att medlemmarna hänskjuta sådana frågor till lösning enligt stadgan. Denna non-interventionsregel står i en viss motsats till de nyss anförda principerna. Även förbundets program för fredens skyddande vidlåder det en bristande överensstämmelse mellan principuttalanden och de mera preciserade föreskrifterna om medlemsstaternas skyldigheter. I ingressen förklaras, att de anslutna folken äro beslutna att förena sina krafter till upprätthållande av internationell fred och säkerhet samt att godtaga grundsatser och införa metoder, som giva säkerhet för att vapenmakt icke kommer till användning annat än i gemensamt intresse. Men i de speciella bestämmelser, som ange förutsättningarna för kollektivt ingripande mot fredsstörare, preciseras, att giltiga beslut om sådant ingripande fattas av säkerhetsrådet enligt en röstningsregel, som ger varje permanent rådsmedlem vetorätt vid avgörandet.

Från svensk synpunkt är det av betydelse att konstatera, att de anförda principerna om den inre regimen i anslutna länder tydligen inte kunna tolkas på det sätt, att det nu existerande förbundet avsetts vara ett exklusivt förbund av stater, vilka redan redan uppfylla grundläggande

krav på politisk demokrati och erkännande av medborgerliga rättigheter åt alla, utan åtskillnad beträffande ras, kön, språk eller religion. Tvärtom har tydligen vid förbundets bildande förutsatts, att förbundet skulle snarast möjligt bli universellt och sålunda komma att omfatta stater med de mest skilda konstitutionella, politiska eller ekonomiska förhållanden. Tankegången torde ha varit, att alla staters förenande inom en enda gemensam organisation ger bättre möjligheter till fredens bevarande än en splittring av staterna, vare sig så att ett stort antal stode utanför organisationen eller så att det bildades flera internationella organisationer. Det faktum att en så heterogen sammanslutning som FN ställes inför större svårigheter än en mera homogen organisation, när det gäller att i samverkan finna lösningar av uppkommande problem, har därvid måst godtagas såsom oundvikligt. Vidare är det beträffande sanktionssystemet angeläget att understryka, att de preciserade föreskrifterna om betingelserna för ett obligatoriskt deltagande i tvångsåtgärder innebära begränsningar i medlemsstaternas förpliktelser, som spelat en stor roll vid prövningen av frågan om Sveriges anslutning. Det har under senare tid framställts tolkningar av stadgan, som gå ut på att medlemsstaterna, oavsett om säkerhetsrådet fattar beslut enligt den föreskrivna röstningsregeln, ha en allmän skyldighet att medverka i kollektiva tvångsåtgärder mot en stat, som anses störa eller hota freden. En dylik tolkning kan icke anses berättigad. Rådets exklusiva behörighet beträffande sanktioner är en integrerande del av det säkerhetssystem, som utformats. Stormakternas vetorätt inom säkerhetsrådet kan visserligen kritiseras ur olika synpunkter, men den är ett rättsligt och politiskt faktum av den största betydelse. Vetorätten innebär, att FN ingalunda kan för närvarande uppfattas som en internationell rättsorganisation, vilken ingriper automatiskt till fredens upprätthållande enligt objektiva och allmängiltiga normer. Organisationen är i stället en

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

politisk sammanslutning av icke synnerligen fast natur, byggd på uppfattningen, att en frivillig politisk samverkan mellan stormakterna i uppkommande konfliktfall är trots allt den enda metod, som i nuvarande världsläge har utsikter att leda till några resultat.

Dessa allmänna synpunkter på organisationen ha varit vägledande vid den svenska regeringens och den svenska delegationens ställningstagande i vissa uppmärksammade konkreta frågor. En sådan fråga har varit den om nya staters inträde i förbundet. Vid den senaste församlingen väcktes från svensk sida ett förslag, innehållande en rekommendation till rådet att tillstyrka samtliga föreliggande elva inträdesansökningar. Önskvärdheten att snarast göra förbundet universellt och därmed vidga ramen för en organiserad samverkan var ett bestämmande motiv för det svenska förslaget. De kvalifikationer, som stadgan uppställer för medlemskap, äro att vederbörande stat skall vara »fredsälskande» och att den skall åtaga sig de förpliktelser stadgan ålägger samt att den enligt organisationens uppfattning skall »kunna och vilja uppfylla dessa förpliktelser». Svenska delegationen ansåg, att dessa förutsättningar borde presumeras vara för handen i föreliggande fall. Förslaget hade emellertid icke framgång. Över huvud kunde rådet ej ena sig om att tillstyrka inträdesansökningar från någon av de här åsyftade elva staterna. Det är att hoppas, att frågan om nya medlemmars inträde skall komma i ett bättre läge vid nästa assemblé och att då bland andra stater även vårt nordiska grannland Finland skall upptagas i förbundet.

Vad angår framställda förslag om revision av röstningsregeln i säkerhetsrådet i syfte att uppmjuka eller avskaffa stormakternas vetorätt har svenska regeringen icke kunnat ansluta sig till sådana radikala förslag, som åsyftat vetorättens generella slopande, och regeringen har icke heller ansett tiden kommen för någon stadgeändring i denna fråga av mer begränsad räckvidd. Från Förenta staternas sida förordades vid

den senaste församlingen en uppmjukning i praxis av vetoregeln, i det att vetorätt enligt denna ståndpunkt ej borde få hindra beslut enligt kap. VI i stadgan om fredlig lösning av tvister eller beslut om tillstyrkande av inträdesansökningar. Det amerikanska förslaget utmynnade i en begäran om utredning. Sovjetunionen jämte fem andra östeuropeiska medlemsstater ställde sig helt avvisande mot varje ändring och även mot en utredning i saken. De framhävde röstningsregelns fundamentala betydelse för organisationens hela struktur. Den svenska delegationen röstade i likhet med de andra skandinaviska delegationerna för utredningsförslaget, vilket blev antaget av församlingen med erforderlig majoritet. I enlighet med detta beslut kommer spörsmålet att i första hand diskuteras inom församlingens s. k. interimskommitté. Det må tilläggas, att en stadgeändring icke kan ske utan att samtliga permanenta rådsmedlemmar acceptera densamma.

Ytterligare en stor tvistefråga inom församlingens politiska utskott berörde organisationen som sådan. Av Förenta staternas utrikesminister skisserades under generaldebatten ett förslag om bildandet av ett nytt organ, utgörande ett utskott eller en kommitté, vari samtliga medlemmar av FN skulle ha säte och som skulle sammanträda under tiden mellan församlingens reguljära sessioner. Detta organ, i debatterna ofta kallat »lilla församlingen», skulle enligt det ursprungliga förslaget ha till speciell uppgift att befatta sig med frågor, som rörde fred och säkerhet. Tills vidare skulle den föreslagna kommittén beslutas för ett år och betecknades därför som interimskommitté.

Förslaget uppfattades allmänt såsom ett led i Förenta staternas strävan att kringgå den svårighet, som vetorätten i säkerhetsrådet utgjorde, genom inrättandet av ett organ, vilket i viss utsträckning skulle få samma uppgifter som säkerhetsrådet men vars beslut kunde fattas enligt de för församlingen tillämpade röstningsreglerna. I det utformade amerikanska förslaget hänvisades

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

till art. 11, 13 och 14 i stadgan såsom underlag för interimskommitténs verksamhet. Dessa artiklar tala om församlingens uppgifter att upprätthålla fred och säkerhet, att främja internationellt samarbete på det politiska området och att — beträffande ärenden, som inte äro under behandling i rådet — föreslå åtgärder för fredligt tillrättaläggande av varje sakläge, som skadar den allmänna välfärden eller de vänskapliga förbindelserna mellan nationerna. Sovjetunionens delegation motsatte sig starkt förslaget, som ansågs vara oförenligt med stadgan och åsyfta ett kringgående av bestämmelserna om rådet och dess ansvar beträffande behandlingen av akuta tvister. Från andra håll ställde man sig inte avböjande till tanken att skapa ett nytt organ åt församlingen, bl. a. med hänsyn till önskvärdheten att lätta församlingens arbetsbörda och möjliggöra en förkortning av de årliga sessionerna. Men samtidigt ansågs det amerikanska förslaget ha givit interimskommittén alltför omfattande uppgifter. Den brittiska delegationen föreslog olika begränsningar i det amerikanska förslaget. Andra delegationer väckte förslag i samma riktning.

Från svensk sida hade i början av frågans behandling pekats på möjligheten att ajournera församlingen i stället för att skapa ett nytt organ. Vid en sådan ajournering kunde reglementariska föreskrifter beslutas, varigenom en senare sessions verksamhet inskränktes på det sätt, som befunnes lämpligt. Sedan det emellertid framgått, att förslaget om en interimskommitté hade övervägande anslutning inom vederbörande underutskott, accepterade den svenska delegationen förslaget men uttalade samtidigt sin tvekan om lämpligheten av en konstitutionell improvisation av denna räckvidd.

Förslaget om en interimskommitté vann erforderlig kvalificerad majoritet i församlingen, och kommittén har i januari delta år sammanträtt. De östeuropeiska stater, som motsatte sig förslaget antagande, ha hittills icke sänt delegerade till kommittén. Denna skall till

en början, såsom nyss anmärktes, diskutera olika uppslag rörande begränsningar i vetorätten.

En av de viktigaste politiska tvistefrågorna under församlingens möte gällde Greklandsfrågan. På förslag av Förenta staternas regering uppfördes denna på församlingens dagordning efter att förut ha utan resultat behandlats av säkerhetsrådet under flera månaders tid. Syftet med tvistens överförande till församlingen var tydligen att undvika det hinder mot ett positivt beslut i saken, som röstningsregeln för rådet visat sig utgöra. I församlingens politiska utskott stodo åsikterna skarpt mot varandra, både i fråga om fakta och beträffande åtgärder, som borde vidtagas. Å ena sidan hävdades med åberopande av rapporterna från den av rådet utsända undersökningskommissionen, att Greklands grannländer gjort sig skyldiga till folkrättsstridigt understöd åt partisanerna; det yrkades, att en ny kommission skulle sändas till Grekland för att iakttaga, vad som försiggick vid gränserna, och samtidigt medla mellan parterna i vissa frågor. Från andra sidan bestredos anklagelserna mot grannländerna och gjordes gällande, att den inre regimen i Grekland jämte utländsk intervention till den grekiska regeringens förmån voro de verkliga orsakerna till det kritiska läget. Den förstnämnda ståndpunkten — som kan betecknas som den amerikanska, då Förenta staternas delegation var förslagsställare — kombinerades med yrkandet att, om gränsintermezzoerna fortsatte, ett urtima möte med församlingen borde sammankallas för att överväga, vilka åtgärder då borde vidtagas av FN. Den senare ståndpunkten — förfäktad främst av Sovjetunionen — utmynnade i yrkandet, att de brittiska trupperna skulle lämna Grekland och att all finansiell hjälp utifrån till landet skulle förmedlas av FN. Båda huvudförslagen innefattade dessutom vissa gemensamma partier avseende avtal mellan Grekland och grannländerna om bättre gränsbevakning, behandlingen av flyktingar m. m. På svensk sida var man inte övertygad om att utsändandet av en

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

ny kommission med i huvudsak samma uppdrag som den tidigare erbjöde stora utsikter till en lösning av tvisten. Det föreföll också oklart, vilka möjligheter en eventuell urtima församling skulle ha till sitt förfogande för ett ingripande, sedan en kommission nr 2 misslyckats. Enligt stadgan är det säkerhetsrådet, som ensamt äger besluta i fråga om kollektiva tvångsåtgärder. Samtidigt hade vi den uppfattningen — som för övrigt skymtat också i undersökningskommissionens rapport — att gränsvisterna så nära sammanhänge med det inrepolitiska läget i Grekland, att FN:s behandling av Greklandsfrågan borde utsträckas till att avse även en undersökning bl. a. av orsakerna till de inre striderna inom Grekland. Det slutliga målet för FN:s ingripande borde vara att sätta Grekland i stånd att hävda sitt oberoende åt alla håll. De här anförda synpunkterna utformades i ett svenskt förslag, som gick ut på att en undersökning av hela det grekiska problemet borde företagas av personer med särskilda kvalifikationer för en dylik uppgift, vilka personer borde bilda sig ett omdöme om hela läget och framlägga sina rekommendationer till församlingen. Rapporteringen om gränssintermezzon borde, enligt det svenska förslaget, endast utgöra *en* sida av kommissionens verksamhet. Våra synpunkter delades i det väsentliga av de norska och danska delegationerna. Sedan emellertid det politiska utskottets majoritet anslutit sig till det amerikanska förslaget i modifierad form, återtogs det svenska förslaget såsom i sak förkastat. Beträffande proceduren vid röstningen må anmärkas, att proposition ställes på varje särskilt resolutionsförslag eller del därav, och utskottsledamöterna rösta ja eller nej. Det modifierade amerikanska förslaget i Greklandsfrågan ställdes först under omröstning. Den svenske delegaten nedlade då sin röst, eftersom det svenska förslaget icke ännu varit under omröstning. Nedläggandet av vår röst vid den förstnämnda voteringen var tydligen icke — såsom påståtts på sina håll i pressen — ett uttryck för delegationens önskan

att undvika ett ståndpunktstagande utan betingat av voteringstekniska skäl. Vår ståndpunkt hade ju fixerats i det svenska resolutionsförslaget och i motiveringen för detta.

Vid valet av medlemsstater, som skulle vara företrädare i den nya kommissionen, avböjde Sovjetunionen och Polen — vilka föreslagits till medlemmar — att mottaga uppdraget. Kommissionen blev härigenom från början bojkottad av de östeuropeiska stater, som ställt sig på den ryska linjen under frågans behandling.

Gränskommissionen är nu sedan någon tid stationerad i Grekland.

Vid höstens församlingsmöte förelåg en rapport i Palestinafrågan, avgiven av den särskilda kommission, som utsetts att företaga undersökningar på ort och ställe. Kommissionen stod som bekant under ordförandeskap av justitierådet Sandström, ett förhållande som icke innebar, att det förslag, som kommissionens majoritet, däribland dess ordförande, framlade, var att betrakta som ett officiellt svenskt ställningstagande. Den svenske representanten byggde självfallet sin uppfattning i frågan uteslutande på egna iakttagelser och slutsatser. I likhet med övriga medlemmar av kommissionen har han till kommissionens protokoll avgivit en förklaring, att han vore obunden av instruktioner.

Behandlingen av Palestinakommissionens rapport anförtröddes ett särskilt utskott, i vilket samtliga medlemsstater voro företrädare. Sveriges delegat i utskottet tillkännagav under första skedet av frågans behandling sin anslutning i huvudsak till den ståndpunkt, som rekommenderats av Palestinakommissionens majoritet, d. v. s. Palestinas uppdelande i två oberoende, men i en ekonomisk union förenade stater. Ett resolutionsförslag, vari denna lösning rekommenderades såsom grundval för den fortsatta behandlingen, framlades av USA:s och Sveriges delegater gemensamt men blev icke antaget. I stället remitterades bägge huvudförslagen till var sitt underutskott, vilka arbetade parallellt. Under det senare stadiet av be-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

handlingen inom plenarutskottet godkändes delningsförslaget med någon modifikation. Ett från arabiskt håll härrörande förslag, innebärande Palestinas erkännande som en odelad stat, hade dessförinnan förkastats. I debatten inom utskottet rörande delningsplanen hade Sveriges representant framfört vissa förslag, åsyftande att trygga och precisera den föreslagna internationella regimen för Jerusalem. De svenska förslagen härutinnan bifölls av utskottet.

Utskottets förslag antogs i oförändrat skick av generalförsamlingen den 29 november med $\frac{2}{3}$ majoritet. För förslaget avgåvos 33 röster, mot förslaget 13, medan 10 stater nedlade sina röster. Sakligt sett innebär beslutet, att Storbritanniens mandat över Palestina upphör ej senare än den 1 augusti 1948, att en oberoende arabisk resp. judisk stat ävensom den särskilda internationella regimen för Jerusalem skall komma till stånd ej senare än den 1 oktober samma år och att en FN-kommission upprättas för att under säkerhetsrådets ledning efter hand övertaga Palestinas administration och i samråd med de demokratiska parterna och andra organisationer i de arabiska och judiska staterna upprätta arabiska och judiska provisoriska regeringsorgan. Formellt sett innebär beslutet, att Storbritannien och medlemsstaterna uppmanats antaga och genomföra delningsplanen och att församlingen hos säkerhetsrådet begärt, att detta måtte vidtaga de åtgärder, som enligt planen äro nödvändiga för dess genomförande.

Sveriges delegat hade redan i generaldebatten såsom förutsättning för delningsplanens godkännande angivit, att ett effektivt och praktiskt system för planens genomförande blev utarbetat och antaget. När planen sedermera förelades generalförsamlingen, tillkännagavs å svensk sida, att man befarade, att nämnda väsentliga förutsättning icke uppfyllts. Under framhållande att en negativ utgång av frågans behandling dock skulle medföra ännu allvarligare olägenheter än ett accepterande av det föreliggande förslaget med dess påtagliga

brister, röstade den svenska delegationen för detsamma.

På förslag av Förenta staternas regering uppförde församlingen på sin dagordning frågan om Korea. I samband med Japans kapitulation hade de allierade bestämt, att norra delen av Korea skulle ockuperas av ryska trupper och södra delen av amerikanska styrkor. Sedermera hade Förenta staterna, Storbritannien och Sovjetunionen överenskommit att upprätta en provisorisk styrelse i Korea i syfte att återupprätta landet såsom en oberoende stat. Till detta avtal hade Kina senare anslutit sig. De bägge ockupationsmakterna hade sedermera icke kunnat enas om fullföljandet av det träffade avtalet, och Förenta staterna yrkade nu, att FN skulle skicka ut en kommission till Korea med uppgift att främja övergången till självständig ställning. Från rysk sida framfördes såsom motförslag, att de främmande ockupationstrupperna omedelbart skulle dragas tillbaka, ett förslag som enligt amerikansk uppfattning skulle leda till inbördeskrig, om det genomfördes. I Koreafrågan nedlade den svenska delegaten sin röst. Redan den omständigheten, att denna fråga var ett led i fredsuppgörelsen, bidrog till den svenska delegationens hållning. Men härtill kom, att detta spörsmål icke hade förberetts eller utretts av något organ för FN och att ej heller material för dess bedömande av FN ställts till förfogande för de regeringar, som icke haft anledning att tidigare följa frågans utveckling. De danska och norska delegationerna nedlade likaså sina röster.

Den nu lämnade redogörelsen har begränsats till viktigare frågor av politisk art. Beträffande organisationens verksamhet i övrigt torde få hänvisas till den publikation, som kommer att utgivas av utrikesdepartementet. Det må anmärkas, att en av de frågor, som före församlingens möte hade väntats bli ett av huvudämnena för det politiska utskottets förhandlingar, nämligen nedrustningsfrågan med vad därmed sammanhänger, över huvud icke hann bli diskuterad under sessionen.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

Det är uppenbart, att rådande motsättningar mellan makterna i hög grad försvårat ett fruktbart arbete inom den nya säkerhetsorganisationen. I de fyra politiska frågor, som Förenta staternas regering vid församlingens början begärde upptagna på dagordningen — Greklandsfrågan, Koreafrågan, spørsmålen om vetorätten och om interimskommittén — slutade överläggningarna i stark dissonans. Däremot nåddes efter häftiga och långvariga debatter ett enhälligt resultat i den av Sovjetunionen framförda frågan om fördömande av krigspropaganda, varvid dock bör märkas, att sakfrågan hänsköts för ytterligare överväganden till en kommande internationell konferens om informations- och pressfrihet, som är avsedd att hållas i Genève i mars månad.

Såsom medlem av FN har Sverige haft att taga ställning till en mångfald problem, som inte direkt beröra våra intressen. I anslutning till traditionen från Nationernas förbunds tid ha den svenska regeringen och den svenska delegationen vid sitt ställningstagande i olika frågor eftersträvat att bedöma och behandla varje fråga enligt dess sakliga innebörd. Eftersom många av frågorna ha en utpräglad politisk karaktär, har givetvis en saklig prövning ofta måst innefatta även ett politiskt bedömande. Därvid har hänsyn måst tagas såväl till de intressen på längre sikt, som Förenta Nationerna representerar, som också till det aktuella lägets möjligheter.

Det har från början varit meningen, att fastställandet av fredsvillkoren för de besegrade staterna icke skulle vara en uppgift för FN. Icke desto mindre har redan, såsom nyss nämnts, en betydelsefull fråga, som nära sammanhänger med fredsuppgörelsen, hänskjutits till församlingen. Och det har förekommit antydningar, att även andra spørsmål av denna kategori kunde framdeles bli underställda FN. Det må i detta sammanhang framhållas, att FN:s stadga i visst hänseende ställer mellanhavanden med de forna fiendestaterna i en särklass och därmed understryker, att uppgörelser, som sam-

manhånga med kriget, icke följa de vanliga reglerna i stadgan. I art. 107 utsäges nämligen generellt, att stadgan icke lägger hinder i vägen för åtgärder, som segrarmakterna vidtaga eller godkänna mot de forna fiendestaterna såsom följd av det andra världskriget. Inga sådana tvångsåtgärder av en eller flera segrarmakter bli ogiltiga eller förhindras genom stadgans bestämmelser.

I den mån fastställandet av fredsvillkor skulle i framtiden upptagas på FN:s dagordning, kan en viss återhållsamhet te sig särskilt påkallad för en stat, som i likhet med Sverige stått utanför kriget.

I detta sammanhang må en kort översikt lämnas över Sveriges ställning till vissa speciella organ, som inrättats av Förenta Nationerna, då i svensk press ofta ställas frågor om Sveriges ställning till det eller det särskilda internationella organet.

1. I enlighet med Förenta Nationernas uppgift att verka för högre levnadsstandard, full sysselsättning och mellanfolkligt samarbete på det ekonomiska området upprättades i mars 1947 en ekonomisk kommission för Europa. Till verkställande sekreterare utsågs dåvarande svenske handelsministern professorn Gunnar Myrdal.

Europakommissionen har hittills haft två sessioner.

Vid båda sessionerna behandlades omröstningsreglerna. Från vissa länder framfördes förslag, att för beslut i viktigare frågor skulle fordras $\frac{2}{3}$ majoritet. Frågan avgjordes vid julisessionen, då majoriteten av kommissionens medlemmar, däribland Sverige, anslöt sig till principen om enkel majoritet för samtliga frågor.

Förhållandet till de av Europas stater, som ej tillhöra FN, debatterades vid majmötet, och man enades om att dessa stater — med undantag för Spanien — skulle kunna inbjudas att delta i kommissionens arbete.

Då Europakommissionen tillkom, existerade tre internationella organisationer, som ägnade sig åt vissa europeiska efterkrigsproblem. Dessa organisationer

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

voru den tillfälliga ekonomiska kommissionen för Europa, den europeiska kolorganisationen och den europeiska centralorganisationen för inlandstransporter. För övertagande av dessa tre äldre organisationers arbete och för fullföljande av arbetsuppgifterna i övrigt beslöt Europakommissionen vid julimötet att upprätta en rad tekniska kommittéer.

Ett livligt arbete har bedrivits inom dessa organ. Från svensk sida ha representanter sänts till åtskilliga av deras sammanträden, och informationsmaterial har ställts till förfogande.

2. Den internationella flyktingsorganisationen (IRO) har ännu icke kommit till stånd, då i enlighet med organisationens stadga minst 15 medlemsstater, representerande minst 75 % av bidragssumman, måste ha anslutit sig och detta villkor ännu icke uppfyllts. Frågan om Sveriges anslutning har komplicerats av följande omständighet. I Washingtonöverenskommelsen om de tyska tillgångarna lovade Sverige att skänka 50 miljoner kronor till den då verksamma internationella regleringskommittén för flyktingsfrågor i London. Detta belopp utgjorde ett fullt fristående svenskt bidrag och härrörde icke, såsom ibland påståtts, från tyska tillgångar i Sverige. Nämda kommittés verksamhet övergick under 1947 å IRO:s alltiämt existerande förberedande kommission. När frågan om Sveriges anslutning till IRO kom före, ansåg man på svensk sida, att detta synnerligen betydande bidrag borde få räknas oss till godo vid gäldandet av vårt medlemsbidrag.

Under de diskussioner, som från svensk sida förts om vår anslutning, har den svenska ståndpunkten varit, att anslutning endast kunde komma i fråga, därest våra finansiella bidrag till IRO finge avräknas å nämnda 50-miljonersanslag. Frågan har ännu icke avgjorts. I enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 11 juli 1947 ha emellertid, då regeringskommittén i London icke längre existerar, 50 miljoner kronor insatts å ett för IRO:s förberedande kommission

i riksbanken öppnat konto i svenska kronor. Beloppet har redan delvis transfererats i diverse mjukvalutor.

Kostnaderna för ett svenskt årsbidrag till IRO enligt den gällande bidragsskalan förväntas bli under de första åren synnerligen betydande, då organisationens budget rör sig om minst 150 miljoner dollar.

3. Den internationella flygorganisationen (ICAO) bildades våren 1947 och efterträdde en tidigare, provisorisk organisation (PICAO). Detta skedde, sedan civila luftfartskonventionen ratificerats av 26 medlemsstater. Bland dessa befann sig Sverige. Vår ratifikation hade ägt rum redan 1946. En svensk representant sitter även i ICAO:s råd. Kostnaden för Sveriges medlemskap budgetåret 1947/48 var 300 000 kronor.

4. Världshälsovårdsorganisationen (WHO) har ännu icke konstituerats, beroende på att tillräckligt många medlemmar ännu icke anslutit sig. Sverige har den 28 augusti 1947 (för övrigt som första stat efter signatärmakterna) undertecknat den internationella överenskommelsen om stadgar för organisationen.

5. Det allmänna syfte, som den internationella organisationen för jordbruk och livsmedelsförsörjning (FAO) företräder, kan i korthet sägas vara att genom förbättringar av produktionen och en jämnare fördelning av tillgångarna åstadkomma en ökad behovstäckning och en högre hälsostandard bland världens folk. Detta önskemål torde omfattas av alla nationer. Ett starkt intresse för den verksamhet, som organisationen bedriver, har framträtt på skilda håll och icke minst inom jordbrukarkretsar i vårt land. Såsom ett uttryck härför har Sverige också sänt representanter, företrädande olika offentliga institutioner och yrkessammanslutningar, att såsom observatörer närvara vid de två senaste konferenserna, som anordnats, i Köpenhamn hösten 1946 och i Genève hösten 1947. Härjämte ha svenskar vid olika tillfällen deltagit i konferenser för speciella ändamål och i arbetet inom expertkommittéer, som organisationen tillkal-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

lat för egen del eller i samarbete med Europakommissionen. Ehuru vissa skäl kunna åberopas för att Sverige skulle ansöka om medlemskap i organisationen — under hand har regeringen också fått mottaga förfrågningar härom — torde emellertid, med hänsyn till de relativt stora utgifter i hårdvaluta, som skulle vara förenade med ett medlemskap (över 100 000 amerikanska dollar), regeringen för närvarande icke kunna föreslå något steg i denna riktning.

6. Internationella återuppbyggnadsbanken och Internationella valutafonden ha under året börjat sin verksamhet. Ett nära samband består mellan dessa båda institutioner och den internationella organisationen för främjande av handel och sysselsättning (ITO), vilken som bekant ännu icke upprättats. Då det ur svensk synpunkt ansetts önskvärt att kunna pröva frågan om vår ställning till banken och fonden i samband med planen på upprättandet av ITO, har frågan för vår del ännu icke aktualiserats.

De finansiella insatserna i fonden och banken äro högst betydande. Av insatser från stater av med Sverige jämförlig storleksordning kunna nämnas Belgiens om 225 miljoner dollar, Canadas om 300 miljoner dollar, Tjeckoslovakiens om 125 miljoner dollar, Nederländernas om 275 miljoner dollar, Danmarks om 68 miljoner dollar och Norges om 50 miljoner dollar.

7. Förenta Nationernas fackorgan för kulturellt samarbete (UNESCO), vars uppgift enligt dess egen stadga är att främja fred och säkerhet genom att befordra samarbete mellan folken i undervisningsfrågor, vetenskapliga och kulturella frågor och befordra respekt för lag, rätt, humanitet och frihet utan diskriminering i fråga om ras, kön, språk eller religion, trädde i funktion redan 1946 i och med att tjugo stater anslöto sig. Organisationen generalförsamling har sammanträtt tvenne gånger. Dess första sammanträde hölls i Paris 1946 vid en tidpunkt, då Sverige ännu icke var medlem av Förenta Nationerna. Dess andra sammanträde avhölls 1947 i Mexico City. Vid båda tillfällena

var Sverige representerat av observatörer.

Svenska regeringen har övervägt frågan om Sveriges anslutning till organisationen innevarande år. På grund av det synnerligen betydande årsbidrag, som enligt fastställd bidragsskala skulle falla på Sverige — över 900 000 kronor — och vårt i år särskilt ansträngda finansiella läge, har regeringen med beklagande funnit det nödvändigt att uppskjuta sin anslutning.

Samarbetet mellan de nordiska länderna har efter kriget återupptagits och utvecklats.

På det politiska området har detta samarbete tagit sig uttryck i inbördes överläggningar och samråd i viktigare internationella frågor. Sådant samråd har ägt rum — förutom på vanlig diplomatisk väg — dels vid regelbundna möten mellan de skandinaviska ländernas utrikesministrar, dels genom överläggningar mellan våra staters delegationer i Förenta Nationerna eller vid andra internationella konferenser. Härmed ha vi återvänt till de former för politiskt samarbete, som praktiserades med stor fördel före kriget.

Vad angår det ekonomiska samarbetet har ett sådant ägt rum i olika former. I fråga om den organiserade samverkan på vissa hithörande områden, som planerats vid det skandinaviska ministermötet i Köpenhamn i augusti förra året, hänvisar jag till handelsministerns redogörelse.

Det gemensamma lagstiftningsarbetet har återupptagits och ytterligare utvecklats efter överenskommelse i Köpenhamn i februari 1946 mellan justitieministrarna i Sverige, Norge och Danmark. Man beslöt då tillsätta en gemensam kommitté, bestående av två representanter från varje land. I enlighet med denna kommittés förslag har det nordiska samarbetet på lagstiftningsområdet fullföljts efter samma linjer som tidigare och inriktats på utarbetande av gemensamma rättsregler dels på civilrättens område, dels också inom medborgarskapslagstiftningen. Svenska regeringen har utsett två permanenta de-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

legerade med uppgift att fortlöpande verka för främjande av det nordiska lagsamarbetet och från svensk sida upprätthålla förbindelser med motsvarande representanter för de övriga nordiska länderna. Jämväl Finland och Island ha förklarat sig villiga att ånyo deltaga i denna traditionella form av nordiskt samarbete.

På det socialpolitiska fältet har ett livligt samarbete ägt rum mellan de nordiska länderna. Det har omfattat bl. a. viktiga sociala försäkringsfrågor, arbetsförmedling, utbyte av jordbrukarungdom och anordnande av nordiska jordbruksläger.

På universitetens och skolväsendets område ha likaså betydelsefulla samsarbetsuppgifter upptagits. En gemensam nordisk kulturkommitté har organiserats.

Över huvud ha de nordiska folken i stor utsträckning sinsemellan förverkligat det slags »andliga union», som brittiske utrikesministern i sitt uppmärksammade tal uppställde såsom ett mål för en större krets av stater. Den känsla av broderskap, som Mr Bevin framhävde såsom väsentlig och som vilar på medvetandet om likställighet, frihet, gemensam rättsåskådning och gemensam demokratisk grundsyn, har i vår mindre krets av länder kunnat lättare utvecklas på grund av folkens släktskap och intima förbindelser. Men mycket är ännu att vinna i framtiden genom ett vidgat och mer planmässigt nordiskt samarbete. Den svenska regeringen ser här ett synnerligen betydelsefullt mål för svensk politik utåt.

I ett tal vid Harvard-universitetet den 5 juni 1947 gav utrikesminister Marshall en skildring av det ekonomiska nödläget i Europa och framhöll såsom en uppgift för Förenta staterna att bidra till återställande av ekonomisk hälsa. Samtidigt underströks i talet, att ett initiativ måste komma från de europeiska staterna själva. De måste komma överens angående lägets krav och sina egna insatser i syfte att göra amerikansk hjälp effektiv. Det vore varken lämpligt eller ändamålsenligt, att Förenta

staterna ensidigt utformade ett program för Europas återhämtning. Programmet borde komma från Europa och godtagas av många, om icke samtliga europeiska nationer. Förenta staternas roll skulle bestå i vänskaplig hjälp med programmens utarbetande och sedermera i understöd åt programmet i den utsträckning det visade sig praktiskt genomförbart.

I anledning av detta tal ordnades på den brittiska utrikesministerns förslag en konferens i Paris mellan de engelska, franska och sovjetryska utrikesministrarna. Syftet med denna konferens var att få ett meningsutbyte till stånd om det initiativ, som Mr Marshall hade uppmanat till. Efter en veckas förhandlingar, varunder ett program för det fortsatta arbetet med Marshallplanen framlagts av Frankrikes utrikesminister och i väsentliga hänseenden vunnit engelskt stöd, avslutades konferensen utan att enighet nåtts. Sovjetunionens utrikesminister var visserligen beredd att medverka till en utredning av de europeiska ländernas behov i fråga om varor och krediter i enlighet med planens syfte men ansåg, att de brittiska och franska regeringarnas förslag beträffande arbetsuppgifterna sträckte sig för långt och skulle leda till obehörigt intrång i de europeiska staternas ekonomiska självständighet. Sovjetunionen avböjde därför vidare deltagande i överläggningar på den föreslagna grundvalen.

De brittiska och franska regeringarna inbjödo därefter övriga europeiska stater — utom Spanien — till en konferens i Paris den 12 juli. Svenska regeringen svarade, efter samråd med Danmarks och Norges regeringar, att den accepterade att taga del i överläggningarna i Paris.

Sammanlagt 16 stater deltog i konferensen. Vid de utredningar, som konferensen verkställde, beaktades också västra Tysklands resurser och behov. Konferensen organiserades så, att en samsarbetskommitté, vari alla 16 delegationer voro företrädna, tillsattes såsom huvudorgan. En verkställande kommitté fick till uppgift att bistå samsarbetskom-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

mittén i dess dagliga arbete. Vidare tillsattes en rad tekniska kommittéer samt en mindre rapportörgrupp. Sverige ingick i kommittén för bränsle och i rapportörgruppen. En av de svenska delegaterna utsågs att vara en av de båda biträdande rapportörerna.

De tekniska kommittéerna utarbetade rapporter, envar för sitt område, efter att ha inhämtat statistiska uppgifter rörande de olika ländernas produktion och produktionsplaner, deras export och import, deras betalningsbalanser etc. I en allmän rapport sammanfattades resultatet av de speciella rapporterna och angavos de riktlinjer, som de deltagande länderna önskade följa i sin ekonomiska politik. Rapporten avsåg en period av fyra år framåt, 1948—51.

Det återhämtningsprogram, som innefattas i den allmänna rapporten, är grundat på följande fyra element:

1. Kraftiga ansträngningar att öka produktionen i varje land, särskilt i vad avser jordbruk, bränsle och kraft, transportväsen och modernisering av utrustningen.

2. Skapandet och vidmakthållandet av inre finansiell stabilitet såsom väsentligt villkor för fullt utnyttjande av Europas produktiva och finansiella resurser.

3. Utveckling av ekonomiskt samarbete mellan de deltagande länderna.

4. Lösning av problemet om de deltagande ländernas betalningsunderskott i förhållande till den amerikanska kontinenten, framför allt genom ökad export.

I överensstämmelse med detta program ha de deltagande länderna i rapporten förklarat sig vilja uppbjuda all sin förmåga för att

a) utveckla sin produktion i syfte att nå de uppställda målen, särskilt i fråga om livsmedel och kol;

b) göra det mest fullständiga och effektiva bruk av sin produktionskapacitet och sin tillgängliga arbetskraft;

c) modernisera sin utrustning och sina trafikmedel, så att arbetet blir mera produktivt, arbetsvillkoren förbättrade och levnadsstandarden höjd hos alla Europas folk;

d) vidtaga alla nödvändiga åtgärder för snabbt uppnående av inre finansiell, monetär och ekonomisk stabilitet samtidigt med upprätthållandet av en hög sysselsättning;

e) samarbeta med varandra och likasinnade länder i fråga om åtgärder för sänkning av tulltariffer och andra handelshinder, i överensstämmelse med principerna i den föreslagna stadgan för en internationell handelsorganisation;

f) gradvis undanröja hindren för personers fria förflyttning inom Europa;

g) organisera metoder, varigenom gemensamma tillgångar kunna utnyttjas gemensamt.

I rapporten göras vissa beräkningar rörande de deltagande ländernas betalningsbalanser i förhållande till den amerikanska kontinenten under fyraårsperioden 1948—51. Dessa beräkningar vila på en rad av förutsättningar. Bland dessa må särskilt nämnas antagandet, att en växande del av de deltagande ländernas behov kan täckas från östra Europa. Konferensen har alltså utgått ifrån att de 16 ländernas handelsförbindelser med östra Europa skola under perioden utvidgas. Rapporten beräknar dollarunderskottet i ländernas betalningsbalanser i förhållande till den amerikanska kontinenten till sammanlagt omkring 22 miljarder dollar under fyraårsperioden.

I ett kapitel om ekonomiskt samarbete upptages idén om bildandet av tullunioner såsom en väg till friare handel vid sidan av de tullsänkingsavtal, som förutses i den föreslagna stadgan för en internationell handelsorganisation. Det uttalas, att en tullunion förutsätter komplicerade förhandlingar och kan genomföras endast etappvis och under en följd av år. Men icke desto mindre vore idén om en tullunion, omfattande så många europeiska stater som möjligt, en tanke som gäve värdefulla utsikter för Europas ekonomiska framtid och förtjänade ingående studium från regeringarnas sida. Vissa steg i sådan riktning hade också tagits. Rapporten hänvisar till den avtalade tullunionen mellan Belgien, Luxemburg och Nederländerna. Vidare

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

nämnes beslutet på ministerkonferensen i Köpenhamn i augusti förra året om utredning av närmare ekonomiskt samarbete mellan de skandinaviska länderna, varvid även frågan om avskaffandet, helt eller delvis, av tullgränser skulle ingå i utredningsprogrammet. Slutligen meddelas i rapporten, att 13 av Pariskonferensens stater beslutat tillsätta en gemensam studiegrupp med uppgift att utreda problemet om en eller flera tullunioner mellan några eller alla de 13 länderna eller ytterligare andra länder, som inbjödes att delta i studiegruppens arbete. Belgiens, Luxemburgs och Nederländernas regeringar skulle stå som inbjudare till dessa förhandlingar. Studiegruppen borde träda i förbindelse dels med den provisoriska tulltariffkommitté, som skall inrättas enligt det allmänna avtalet om tulltariffer och utrikeshandel, dels ock med den internationella handelsorganisationen, så snart denna komme till stånd.

Svenska delegationen hade under Pariskonferensen framställt vissa invändningar mot att skapa en studiegrupp för tullunionsproblemet under Pariskonferensens auspicier. Delegationen var inte övertygad om att man hade tillräckligt övervägt innebörden av en europeisk tullunion ur synpunkten av de utomeuropeiska handelsförbindelserna. Enligt delegationens åsikt borde snarare en rekommendation riktas till alla europeiska regeringar att låta undersöka frågan var för sig eller tillsammans med någon grupp av länder. Tullunionsproblemet vore ett långsiktigt problem och borde, ifall det skulle behandlas inom en internationell institution, upptagas inom FN:s ram. Delegationen fäste vidare uppmärksamheten vid de skandinaviska ländernas avsikt att fullfölja och intensivifiera det ekonomiska samarbetet dem emellan.

Sedan studiegruppen bildats, har svenska regeringen — liksom även den norska regeringen, som under diskussionerna intagit samma ståndpunkt — efter inbjudan sänt observatörer till dess sammanträden.

I Pariskonferensens rapport meddelas

slutligen, att åtgärder vidtagits för att fortsätta det i Paris begynta verket med ömsesidig hjälp och samråd, både genom FN:s maskineri och på andra vägar. Det övervägs att bilda ett gemensamt organ med uppgift att följa de framsteg, som göras beträffande programmens genomförande.

Pariskonferensens rapport är daterad den 22 september 1947 och ställd till utrikesminister Marshall. Den har föranlett framställningar från Förenta staternas president till kongressen dels om provisorisk hjälp under tiden till den 31 mars 1948 åt Frankrike, Italien och Österrike, dels ock om godtagandet av ett fortsatt hjälpprogram på grundvalen av Pariskonferensens rapport, sedan denna dock varit föremål för bearbetning på amerikansk sida. Förstnämnda framställning har av kongressen bifalits. Den senare är för närvarande under behandling av kongressen.

Pariskonferensens rapport blottlägger hela vidden av det ekonomiska nödläge, vari större delen av Europa befinner sig. Befolkningen i de områden, som skulle omfattas av Marshallplanen, utgör ungefär 270 miljoner människor. Före kriget var denna del av världen materiellt i ett gynnat läge. Dess industri och jordbruk stod på en hög nivå, dess utrikeshandel utgjorde nära hälften av världshandeln, dessa länder ägde nära $\frac{2}{3}$ av världens fartygstonnage. Omedelbart efter kriget var Europa kanske mer blottat på tillgångar än under någon föregående tid i modern historia. Därefter begynte en period av jämförelsevis snabb återhämtning. Men vintern 1946—1947 medförde ett kraftigt bakslag. Härom uttalar rapporten:

»Den europeiska ekonomin, ännu i konvalescentstadiet, led ett synnerligen allvarligt bakslag såsom resultat av den fortsatta kolbristen, de höjda kostnaderna för råvaror och det förlängda världsunderskottet på livsmedel och andra väsentliga varor. Denna kris skärptes genom den exceptionellt stränga vintern och den torra, som sedan följde. Fortsatta framsteg från nivån hösten 1946 skulle under alla förhållanden

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

ha varit vanskliga med hänsyn till den bestående oförmågan hos Tyskland att framskaffa kol och andra produkter, varpå så mycket av Europas ekonomiska liv beror. Men bristande produktion i andra förhärjade delar av världen, den därav följande stegringen av bristen på andra varor och fortsatta prishöjningar skapade nya problem för Europa, som hotade hela grundvalen för den begynnande återhämtningen. De krediter, som många länder hade erhållit under den första efterkrigstiden, blevo uttömda, och det första återhämtningsskedet hade förbrukat de lager, som länderna hade lyckats behålla eller förvärva efter befrielsen. Tidigt under 1947 blev det klart, att verkningarna av kriget hade rubbat balansen mellan det västra halvklotets och den övriga världens produktiva förmåga och resurser. Verkan av denna bristande jämvikt framträdde tydligast i överskottet i Förenta staternas betalningsbalans, vilket då uppgick till 10 miljarder dollar för år. För att bibehålla det framsteg, som vunnits, voro de europeiska staterna nödsakade att upprätthålla volymen av sin import från den amerikanska kontinenten till stigande kostnad. Denna process ledde oundvikligen till en snabb uttömning av guld och dollarreserver. Verkningarna härav sträcka sig långt utöver Europas gränser och hota grundvalarna för världsekonomin. Men Europa drabbades hårdast och snabbast på grund av att dess finansiella och fysiska resurser hade skingrats under kriget.»

Rapportens skildring av den ekonomiska utvecklingen under efterkrigsåren utgör bakgrunden för dess konklusioner angående den oerhörda betydelsen för hela världen av den hjälp, som av utrikesminister Marshall ställdes i utsikt. Det generösa amerikanska initiativet har omedelbart skapat förutsättningar för en koordinering av riktlinjerna för återhämtningspolitiken inom de europeiska länder, som antagit inbjudan till Pariskonferensen, och stimulerat dem till upprättande av en gemensam plan för återställande av ekonomisk balans. Den s. k. Marshallplanen är — såsom

dess upphovsman yttrade i sitt tal den 5 juni 1947 — inte riktat mot något land eller någon lära, utan mot hunger, fattigdom, förtvivlan och kaos. Betydelsen av en sådan ekonomisk samverkan, för vilken Marshallplanen är ett uttryck, har starkt framhävts av den brittiske utrikesministern i hans nyligen hållna tal i underhuset. Han har däri också understrukit, att det icke legat något politiskt motiv bakom Marshallplanen, inte något annat än det mänskliga motivet att hjälpa Europa till självhjälp. Svenska regeringen har ansett Marshallplanen öppna utsikter till att Europas folk inom en rimlig tid skola kunna bygga upp sin ekonomi på nytt och därmed återvinna självförtroende och förtrostan till framtiden.

Det är förvisso beklagligt, att åtskilliga europeiska länder avböjt den samverkan, vartill även de inbjudits. Den grupp av stater, som deltagit i Pariskonferensen, sammanhålles av en gemensam önskan att påskynda Europas ekonomiska tillfrisknande och har icke ställt sig i motsatsställning till någon annan stat eller grupp av stater. I detta sammanhang må även understrykas vikten av att de mer långsiktiga återhämtningsproblemen få en effektiv behandling i FN:s nyinrättade Europakommission, vari även de östeuropeiska staterna deltaga.

Till denna redogörelse må fogas några allmänna synpunkter på svensk utrikespolitik.

I en regeringsförklaring avgiven inför riksdagens kamrar den 22 oktober 1945 uttalades bl. a. följande:

»Sveriges folk måste för sin del såväl på grund av sina vitala intressen som av ideella skäl varmt önska att icke någon politisk uppdelning av staterna i varandra motstående grupper äger rum. Vi äro villiga att ansluta oss till en samfäll trygghetsorganisation och i händelse av en framtida konflikt avstå från neutraliteten i den utsträckning, organisationens stadgar det påfordra. Men skulle mot förmodan inom denna organisation visa sig en tendens till uppdelning av stormakterna i två läger, måste

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

vår politik vara att icke låta oss drivas in i en sådan gruppering eller blockbildning.»

Här uttalades alltså dels en förhoppning, att en blockbildning ej måtte komma till stånd inom FN, dels en föresats från svensk sida att, om så ändock skedde, ej låta sig drivas in i en sådan blockbildning.

Utvecklingen under den tid, som sedan gått, har tyvärr visat utpräglade tendenser till en uppdelning av staterna i politiska grupper, som misstro varandra. Motsättningen mellan »öst» och »väst» gör sig gällande i många frågor, och den allmänna opinionen i åtskilliga länder är i hög grad benägen att betrakta det internationella politiska läget i detta perspektiv. Motsättningar framträdde inte blott vid behandling av frågor inom FN:s ram. De ha gjort sig gällande med än större skärpa utanför FN i samband med förhandlingar om fredsvillkoren för de besegrade länderna.

Uppdelningen av världen i olika block, som misstro, frukta och motverka varandra, är uppenbarligen föga överensstämmande med de principer, som ligga till grund för FN. I stadgan förut-sattes visserligen bildandet av regionala grupper såsom naturliga länkar i organisationen. Men därmed ha inte avsetts politiska allianssystem, med spetsen riktad mot andra länder, eller »block» som stå mer eller mindre fientliga mot varandra. När exempelvis de nordiska länderna både i sina inbördes förhållanden och vid sitt ställningstagande till åtskilliga internationella problem ha eftersträvat en samordning av sina intressen och ståndpunkter, kan tillvaron av en dylik regional grupp endast vara till gagn för upprätthållande av fred och samförstånd. De nordiska länderna samarbeta inom FN liksom de tidigare samarbetade inom NF. I en tid av starka motsättningar och mycken splittring är en intensifiering av deras samarbete mer värdefull än någonsin. Självfallet är det icke detta slags »blockbildning», som avsågs i den svenska regeringsdeklaration, som nyss återgavs. Där talades om

en politisk uppdelning av staterna i varandra motstående grupper.

Någon politisk blockbildning av det sist antydda slaget har icke heller ägt rum genom det samarbete mellan ett antal europeiska länder, som inleddes på Pariskonferensen om Marshallplanen. Denna konferens var icke avsedd att få en exklusiv karaktär, utan stod öppen för alla europeiska stater. De överläggningar, som ägde rum i Paris mellan 16 stater, ha betytt en samling kring återhämtningsuppgifterna, inte en politisk blockbildning riktad mot några utomstående stater.

Det måste likväl konstateras en tendens till sådan politisk blockbildning, som leder bort från föreställningen om »en enhetlig värld», enligt de förhoppningar som hystes vid bildandet av FN. Uttryck härför äro såväl de starka motsättningar, som framträtt mellan de ledande stormakterna jämte en del andra stater i utrikespolitiska sammanhang, som även de uttalanden och påståenden om existerande mot varandra oförstående och fientliga block, som ofta göras.

Ett exempel erbjuder det kommunistiska manifest, som utfärdades i samband med bildandet i höstas av den internationella kommunistiska informationsbyrån, »Kominform». I detta manifest uttalas att det bildats två läger, »det imperialistiska och antidemokratiska lägret, som har till huvudmål att upprätta världsherravälde åt den amerikanska imperialismen och krossa demokratien, samt det antiimperialistiska och demokratiska lägret, som har till huvudmål att underminera imperialismen, förstärka demokratien och sopa bort fascismens kvarlevor». Det kan i detta sammanhang bortses från det karikatyrmissiga sätt, varpå de båda lägren här karakteriserats. Påtagligt är att detta kommunistiska manifest anser uppdelningen av världen i två motsatta läger vara ett faktum, som godtages såsom grundval för den politik, som förordas. Talrika officiella uttalanden från de västliga stormakternas sida ge vid handen, att de uppfatta »östblocket» som ett faktum och bereda sig att ta konsekvenserna

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

av att det sålunda bildats ett politiskt block av stater, som öppet motverka västmakternas politik och inrikta sin propaganda mot densamma.

Det är uppenbart att dessa tendenser till blockbildning betyda en väsentlig försämring av den politiska atmosfären i världen och försvåra ett normalt samarbete inom FN. Den ideologiska motsättningen mellan en kommunistisk åskådning, å ena sidan, och andra samhällsåskådningar, å den andra, behöfve i och för sig inte leda till en sådan tillspetsning av det internationella läget, som nu skett. De socialdemokratiska partiernas konferens i Antwerpen den 28 november—2 december 1947 var angelägen att framhålla detta. Konferensen uttalade bl. a. att existensen av fientliga block måste innebära en ständig fara för slitningar och konflikter, att varje politik, som syftar till att bilda sådana block, måste möta motstånd från de socialistiska partierna, att de socialistiska partierna måste göra allt som står i deras makt för att återupprätta kontakter och öka möjligheter för både kulturella och kommersiella förbindelser mellan alla länder samt att grundvillkoret för fred är en återförening av Europa under ett tillstånd av ömsesidig förståelse och samarbete mellan alla länder. Detta uttalande anger en naturlig ståndpunkt hos en politisk rörelse, som inte vill acceptera tanken att olikheter i vare sig politisk struktur eller ekonomisk samhällsordning måste leda till oöverstigeliga utrikespolitiska motsättningar mellan länderna.

Inför den skärpning i det internationella läget som inträtt har den allmänna debatten i vårt land kommit in på Sveriges ställningstagande i internationella konflikter. Därvid har stundom ställts frågan, huruvida Sverige icke borde »välja sida» eller medverka till en politisk blockbildning genom att för egen del ta parti för de stater, som i inrepolitiskt hänseende stå vårt land närmast. Problemet har stundom förenklats till att gälla, om vi hade våra sympatier hos länder med politisk demokrati eller hos diktaturer.

Då det under debatten om politisk blockbildning ifrågasättes, att Sverige skulle frångå sin hittillsvarande hållning för att »välja sida», är tankegången ofta ganska oklar. Den kan innebära antingen att man förordar ett partitagande vid behandlingen av internationella frågor under fredstid eller att man rekommenderar ett ställningstagande i händelse av ett framtida krig.

Sverige, som inte tillhör parterna vid fredsuppgörelserna, har saknat både anledning och tillfälle att ta ståndpunkt till de problem, som diskuterats i detta sammanhang. Vi sakna dessutom material för att bilda oss en grundad uppfattning i de komplicerade frågorna rörande exempelvis det tyska skadeståndet, den politiska och ekonomiska regimen i de tyska ockupationszonerna etc. När det talas om nödvändigheten för oss att ta ställning på den ena eller andra sidan i det föreliggande internationella läget, så kan därmed svärligen avses, att Sverige skulle manifesteras någon officiell uppfattning om hur fredsvillkoren för de besegrade länderna böra utformas. Vi svenskar kunna självfallet enskilt ha våra meningar om t. ex. det tyska problemet. Möjligt är att dessa meningar inte sammanfalla med någonsandra ockupationsmaktens ståndpunkt. Men våra enskilda, till äventyrs föga genomtänkta åsikter kunna inte framföras såsom officiella inlägg i debatten. Såsom redan i annat sammanhang framhållits finnas tvärtom goda skäl för den meningen att, ifall starkt omtvistade delar av den planerade fredsuppgörelsen hänskjutas till FN, svenska regeringen intager en återhållsam ställning, oaktat vi då kanhända formellt bli berättigade att delta i överläggningar och beslut.

Vad beträffar andra internationella frågor, som reguljärt upptagas i FN, har förut understrukits, att den svenska delegationen bör bestämma sitt ställningstagande i uppkommande fall på sakliga grunder. Att regeringen skulle i stället i varje handa internationella frågor välja ståndpunkt genom att placera

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

sig i en på förhand given grupp kan tydligen inte komma i fråga.

Meningen i det åsyftade talet om nödvändigheten för vårt land att välja sida kan emellertid, såsom redan framhållits, vara den, att ställningstagandet skall hänföra sig till en tänkt situation, då krig uppstått eller faran för krig är överhängande. Tankegången är i så fall att Sverige bör förbereda sig i tid på ett dylikt läge, antingen genom en militärallians med andra länder eller genom ett militärt samförstånd, som i praktiken närmar sig en allians, varvid givetvis denna allians eller detta samförstånd kan vara inbäddat i en politisk entente av något slag.

Den här angivna ståndpunkten är enligt regeringens mening helt stridande mot vårt lands intressen. Regeringen är övertygad om att en överväldigande majoritet av det svenska folket icke önskar ansluta sig till något stormaktsblock vare sig genom ett uttryckligt alliansfördrag eller genom ett tyst samförstånd om gemensamt militärt uppträdande i händelse av en konflikt. Ifall FN fungerar enligt sitt program, bestämmes Sveriges hållning i sådana lägen under beaktande av de förpliktelser, som medlemskapet ålägger oss. Om den nya säkerhetsorganisationen undergräves genom en politisk blockbildning eller om den eljest är förklarad i sin handlingsförmåga, måste vårt land ha frihet att välja neutralitetens väg. Huruvida neutralitetspolitiken i denna tänkta situation är möjlig att genomföra eller icke, beror inte enbart på oss själva, och utsikterna kunna därför inte på förhand bedömas. Men vi önska inte genom förhandsengagemang avhända oss rätt och möjlighet att stå utanför ett nytt krig.

I fråga om riktlinjerna för ett val av sida i internationella sammanhang har i den offentliga debatten den åsikten uttalats, att den politiska regimen i andra länder borde vara avgörande. Enligt denna uppfattning bör det nämligen i fråga om utrikespolitiska förbindelser dragas en bestämd skiljelinje mellan kommunistiskt styrda länder och alla andra stater. Denna skiljelinje bör alltså

sätta sin prägel på utrikespolitiken. Stundom nyanseras ståndpunkten så, att det är frånvaron av politisk demokrati, som är den avgörande skillnaden, icke förefintligheten av en kommunistisk regim. I denna form medför tydligen den nämnda ståndpunkten, att ett mycket stort antal främmande länder kommer på andra sidan tuschstreckets i förhållande till Sverige.

Den nuvarande svenska regeringen företräder ett parti, som har den politiska demokratien på sitt program och som under hela sin historia har kämpat för ett demokratiskt styrelseskick och för erkännande av de medborgarligen rättigheter, som vi bruka förbinda med begreppet politisk demokrati. Regeringen vet sig också företräda en överväldigande majoritet av svenska folket i den åskådningen, att ett demokratiskt styrelseskick är ett oförytterligt värde för vårt land. Enligt denna uppfattning höra till de medborgerliga rättigheterna yttrandefrihet, tryckfrihet och församlingsfrihet. Till dem hör också trygghet mot godtyckliga ingripanden från myndigheternas sida mot enskilda medborgare. Dit höra vidare allmän rösträtt och garantier för att rösträtten kan fritt utövas och att uttrycket för folkviljan får en avgörande betydelse för landets styrelse. Det socialdemokratiska partiet sätter en ära i att det haft en väsentlig andel i den demokratisering av det svenska samhället, som ägt rum under detta århundrade. Socialdemokratien har i vårt land också uppställt kravet på ekonomisk demokrati, men detta såsom komplement, och ett viktigt komplement, till den politiska demokratien, ej såsom ersättning för denna. Det svenska socialdemokratiska partiet har sedan gammalt legat i hårda fejder med kommunisterna bl. a. på den grund att dessa underkänna den politiska demokratiens grundläggande principer.

Denna klara och bestämda hållning gentemot politiska riktningar, som hylla diktatur eller en totalitär regim över huvud, får emellertid enligt regeringens uppfattning inte ha till konsekvens att vi eftersträva eller för Sveriges del med-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

verka i en politisk gruppbildning bland staterna, grundad på deras inre regimer. Vi böra tvärtom fasthålla vid den gamla, tidigare allmänt omfattade ståndpunkten, att nationer med vitt skilda politiska, religiösa, ekonomiska eller sociala åskådningar och institutioner kunna fredligt leva vid varandras sida.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **GJÖRES** erhöll nu ordet och yttrade: Herr talman! Det mest framträdande draget i efterkrigsårens svenska utrikeshandel och handelspolitik är den starkt ökade spänningen mellan importen och exporten och den utvidgade reglering av utrikeshandeln, som trädde i kraft den 15 mars 1947 och som sedermera utsträckts till en nära nog fullständig kontroll av importen. 1946 uppvisade handelsbalansen ett importöverskott av 839 miljoner kronor och de preliminära siffror, som föreligger för år 1947, tyda på att importöverskottet under detta år uppgått till icke mindre än 1 955 miljoner kronor. De omständigheter, som sammanhånga med denna utveckling, äro visserligen rätt allmänt kända men torde dock för sammanhangets skull böra i korthet angivas. Jag vill först erinra om att det svenska folkhushållet vid tiden för Tysklands kapitulation inom flera viktiga områden hade tårt på sina lager i sådan grad, att omedelbara ansträngningar för att öka dessa vore nödvändiga, om näringslivet över huvud taget skulle kunna hållas vid makt. Redan år 1946 satte dessa strävanden sin prägel på importutvecklingen, men på grund av den långa beställningstiden som industrierna i de krigförande länderna nödgades räkna med, ha leveranser, som redan omedelbart vid krigsslutet eller även dessförinnan avtalats, först under det senaste året kunnat komma till stånd.

De här nämnda faktorerna ge dock icke hela bakgrunden till dagens läge, och man torde få en otillräcklig och i

väsentliga avseenden felaktig uppfattning om läget, om man uteslutande fäster sig vid importsiffrorna för de bägge senaste åren. Den otillräckliga exporten är i minst lika hög grad som den höga importen förtjänt att observeras. På grund av den mycket omfattande investeringsverksamheten och den höga bostadsproduktionen ha vi särskilt under dessa år tagit i anspråk en alltför stor del av vår egen produktion och därför icke varit i stånd att för utländska marknader ställa till förfogande större mängder av exportvaror. Denna högt uppdrivna investering och byggnadsverksamhet har icke endast verkat exporthämmande utan även varit en starkt importdrivande faktor, och detsamma gäller om det betydande köpkraftsöverskott, som varit och är ett av de utmärkande dragen i vår hushållning under denna tid.

Innan jag går vidare i min skildring, skulle jag här vilja beröra den svenska kreditgivningen till olika europeiska länder och speciellt till grannländerna vid tiden omedelbart före krigsslutet. Före vapenstilleståndet i maj 1945 hade krediter för icke-kommersiella ändamål lämnats till Danmark, Finland, Nederländerna och Norge för sammanlagt 600 miljoner kronor. Dessa krediter avsågo i huvudsak utgifter för legationsverksamhet, flyktinghjälp, polisutbildning och liknande ändamål. Vidare lämnades vid tiden för vapenstilleståndet och i omedelbar anslutning till detta krediter för kommersiella ändamål samt för konsolidering av fordringar, som uppkommit under kriget, på i runt tal 950 miljoner kronor. Från utgången av juli 1945 ha nya krediter av större omfattning lämnats endast till Polen och Sovjetunionen. Den polska krediten till ett belopp av 121,6 miljoner kronor sammanhängde med Sveriges kolförsörjning. Denna kredit har i nuvarande stund utnyttjats till omkring 105 miljoner kronor. Till den sovjetiska krediten och dess utnyttjande skall jag tillåta mig att återkomma senare i min redogörelse vid behandlingen av nuvarande svensk-sovjetiska handelspolitiska läge. Jag vill här

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

endast fastslå att krediten till Sovjetunionen hittills icke kan anses ha haft någon större inverkan på Sveriges valutaställning.

Vad här redovisats avser statliga kreditåtaganden. Därutöver har förekommit en omfattande enskild kreditgivning, vars storlek icke kan exakt angivas. Denna kreditgivning återspeglar exportindustriernas och de med dem samarbetande bankernas intresse av att — utöver vad de statliga kreditåtagandena medgivit — bibehålla avsättningen på traditionella marknader, oaktat dessa icke äga tillräckliga betalningsmöjligheter.

Inom parentes vill jag slutligen i detta sammanhang endast påpeka ett förhållande, som tidigare ofta framhållits, nämligen att Sverige förutom nu berörda kreditgivning även lämnat bidrag till det internationella återuppbyggnadsarbetet i form av gåvor, vilkas sammanlagda värde torde kunna beräknas till omkring en miljard svenska kronor, inberäknat såväl statliga som enskilda bidrag. Detta innebär ett belopp av omkring 140 kronor per innevånare.

Den hänvisning jag tidigare gjort till import- och exportutvecklingen totalt ger en rätt odifferentierad bild av läget. I ögonblickets situation framstår förskjutningen av vår import till de s. k. hårdvalutaländerna som en minst lika besvärande faktor som själva spänningen mellan import och export. På grund av den tyska produktionens långvariga förlamning har vårt land i mycket väsentlig grad nödgats flytta sina inköp av olika industriella förnödenheter till de länder, som i detta nu kallas för hårdvalutaländerna, där särskilt Amerikas förenta stater spela stor roll. Då marknadsmässiga skäl gjort det omöjligt att i motsvarande grad öka den svenska exporten till dessa marknader, har här uppstått en brist på balans, som är ytterligt besvärande. Visserligen hade vårt land även tidigare ett importöverskott i förhållande till Förenta staterna, men på grund av att vi traditionellt hade ett exportöverskott till sterlingländerna och även till andra europeiska

länder som tidigare hade konvertibla valutor, kunde en utjämning ske. Sedan nu från och med den 20 augusti 1947 pundet i likhet med många andra valutor är inkonvertibelt, ha vi icke längre denna utjämningsfaktor till vårt förfogande. I detta läge och sedan riksbankens innehav av guld och hårda valutor nått en nivå som icke bör underskridas, nödgas vi etablera ett jämnt balanserat varuutbyte med hårdvalutaländerna, baserat på i stort sett ur våra exportinkomster och s. k. osynliga poster härflytande betalningsmöjligheter.

Detta är det utan jämförelse svåraste av de problem, som den svenska utrikeshandeln i dag erbjuder. Det stod också i centrum för de uppgifter, som i höstas förelades den s. k. export- och importberedningen. Huvuddragen i dess beräkningar ha visserligen meddelats i bihang till statsverkspropositionen, men jag torde ändå böra med ett par ord beröra dem.

Till grund för beräkningarna av den under 1948 möjliga importen har lagts en uppskattning av den totala exporten under år 1948 och det totala värdet av övriga inkomster, som ingå i betalningsbalansen gentemot utlandet. Med hänsyn till landets begränsade valutareserver har importkalkylen i stort sett grundats på det beräknade inkomstutfallet med hänsyn till export, fraktintäkter m. m. Vid beräkandet av exporten har utgångspunkten varit att nuvarande avsättningskonjunktur för svenska exportvaror skall stå sig samt att de under hösten uppnådda priserna för exportens viktigare stapelvaror likaledes skola kunna hållas under 1948. Från dessa utgångspunkter samt med på vissa områden relativt försiktigt skattade volymmässiga ökning av exporten har man kommit fram till en beräknad totalexport för 1948 om 3,5 miljarder kronor jämfört med en beräknad export under år 1947 av 3,2 miljarder kronor. Bibehållen fred på arbetsmarknaden är givetvis ett villkor för att exportprognosen skall kunna realiseras.

Genom hänsynstagande till andra inkomstkällor — fraktinkomster, turistin-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

komster m. m. — till skillnaden mellan fobvärden och cifvärden, till svenska kreditleveranser liksom till hemtagande av svenska fordringar i utlandet, där speciellt den brittiska marknaden synes möjliggöra en större import än som genom enbart hänsynstagande till export och fraktinkomster vore möjligt, har man nått fram till en total ram för importen om ca 4 miljarder kronor jämfört med en beräknad import för år 1947 av 5,2 miljarder kronor och en import 1946 å närmare 3,4 miljarder kronor.

Värdemässigt är sålunda utrymmet för importen större än importen 1946 men avsevärt mindre än 1947 års beräknade import. Volymmässigt torde det — i den mån man kan tala härom med hänsyn till de kraftiga förskjutningar i importen som äga och komma att äga rum — i gynnsamt fall innebära ungefär status quo i förhållande till 1946. Vad beträffar de s. k. hårdvalutaområdena, d. v. s. i främsta rummet den amerikanska kontinenten, blir den nödtvungna importbegränsningen emellertid av sådan storlek, att man även värdemässigt kommer långt under 1946 års nivå, såsom framgår av följande siffror. Importen var 1946 1,9 miljarder kronor, 1947 beräknas den ha uppgått till 2,8 miljarder kronor, medan den för 1948 beräknas bli endast 1 465 miljoner kronor.

Inom den sålunda kalkylerade ramen har man strävat efter att planera importen så, att störningar på produktionsapparaten och särskilt inom exportindustrien skola i möjligaste mån undvikas, samtidigt som nya konsumentransoneringar onödiggöras och ransonerna för de grundläggande livsförnödenheterna icke behöva skärpas.

Mot bakgrunden av detta läge ha med flertalet av våra mera betydande handelspartners på den europeiska kontinenten träffats överenskommelser rörande handels- och betalningsförbindelserna. Sålunda ha träffats överenskommelser med Frankrike och Tjeckoslovakien avseende tiden den 1 november 1947—31 oktober 1948, med Belgien och

Nederländerna för år 1948, med Italien avseende tiden 1 december 1947—30 november 1948 samt med Finland för tiden 1 februari 1948—31 januari 1949. Dessa överenskommelser ha i ett par fall redan förelagts riksdagen. Så är fallet med de franska och tjeckiska avtalskomplexen. De övriga avtalen komma även inom den närmaste tiden att underställas riksdagen, varför jag saknar anledning att nu gå igenom avtalens innehåll. Mera allmänt kan dock sägas att vi genom dessa uppgörelser ha lyckats i betydande omfattning tillförsäkra oss värdefulla varor. Med ytterligare ett antal länder, nämligen Danmark, Norge och Schweiz, pågå för närvarande förhandlingar.

Jag skall i fortsättningen taga upp till behandling utvecklingen av vår utrikeshandel med några för oss i dagens läge särskilt betydelsefulla marknader, med vilka handeln delvis är reglerad efter andra normer än som gälla för här berörda kontinental länder. Jag åsyftar Amerikas förenta stater, sterlingblocket och Sovjetunionen.

Införandet av den kvantitativa importregleringen gjorde det nödvändigt att söka uppnå vissa modifikationer i den svensk-amerikanska handelsöverenskommelsen av år 1935. Denna innefattar nämligen dels en artikel, som stadgar, att eventuella kvantitativa regleringar skola utformas så, att Förenta staterna tillerkännes normal kvotdel av importen, dels en artikel, som i huvudsak stadgar förbud mot varje som helst regleringsåtgärd beträffande ett antal på en särskild Lista I angivna varor. Förhandlingar beträffande dessa problem fördes under maj och juni månader 1947 i Washington och ledde till en uppgörelse, innefattande väsentliga modifikationer i Sveriges avtalsenliga förpliktelser. Först och främst uppnåddes att Sverige beträffande Lista I-varor kunde genomföra en kvantitativ begränsning under en 18-månadersperiod, från och med 1947 till och med juni 1948, då importen av dessa varor skulle utgöra 150 procent av 1946 års volym. Därigenom kunde Sverige tillgodoräkna sig all den

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

import, som ägt rum under år 1947, innan överenskommelsen slöts (samt all import enligt övergångsbestämmelserna). Av Lista I-varorna hade redan före juni-överenskommelsen importerats så mycket, att 150-procents-regeln i stort sett kunde sägas vara uppfylld vid överenskommelsens ikraftträdande. Några undantag härifrån förelägo dock och däribland ett mycket viktigt, nämligen för färsk frukt, närmare bestämt äpplen och päron. Härav skulle vi egentligen enligt 150-procents-regeln importera cirka 36 000 ton, av vilket endast 15 000 ton kunde betraktas som fullgjord import. Vi skulle alltså varit skyldiga att ta in ytterligare 21 000 ton. Med hänsyn till den allt ogynnsammare valutautvecklingen ansåg man sig på svensk sida icke kunna infria detta åtagande. Frågan har därför upptagits som en särskild punkt vid de förhandlingar, vilka nu pågå i Washington. Som redan offentligt har meddelats ha amerikanerna prutat högst väsentligt på sina önskemål i fråga om tillgodoseende av deras exportintressen beträffande äpplen och päron, och den extra belastning av våra valuta-reserver, som nu beräknas komma att uppstå för färsk frukt, torde hålla sig vid omkring 4 miljoner kronor. Denna siffra bör ses mot bakgrunden av vår totala import från Förenta staterna, som under år 1947 uppgått till över 1,6 miljarder kronor.

Som jag nämnde, förekommer i överenskommelsen med U. S. A. år 1935 även ett stadgande, att Förenta staterna, därest vi införa kvantitativa importregleringar, skall tillerkännas normal kvotdel av importen. Detta är den traditionella amerikanska proportionalitetsregeln, som återfinnes i alla de mest-gynnad-nationsavtal, som Amerikas förenta stater avslutade under Cordel Hulls utrikesministertid på 1930-talet. I praktiken skulle denna proportionalitetsregel innebära, att vi visserligen kunde skära ned importen från Förenta staterna hur hårt som helst med undantag för Lista I-varorna, men att en motsvarande nedskärning måste vidtagas i fråga om vår import från alla andra

marknader. Resultatet härav kunde lätt ha blivit, att därest man på grund av dollarbrist måste begränsa importen av en vara från Förenta staterna, man samtidigt måste i samma proportion skära ned importen från andra länder, vilkas valuta vi ha relativt gott om. Vi skulle sålunda nödgas samla på oss valutor, som vi icke kunde fritt använda på det ur svensk synpunkt bästa sättet.

När juniförhandlingarna i Washington inleddes, hade denna »proportionalitetsprincip» ännu icke i något fall uppgivits å amerikansk sida. Som ett resultat av förhandlingarna tillerkändes emellertid Sverige praktiskt taget full rörelsefrihet, när det gällde att utnyttja betalningsmöjligheterna för import även av varor, som Sverige icke hade råd att taga från Förenta staterna. Som ett villkor härför avgav Sverige en förklaring av innebörd att icke genom statliga ingripanden omdirigera sin export på sådant sätt, att våra finansiella möjligheter att köpa från Förenta staterna minskades.

Denna juniöverenskommelse byggde på vissa beräkningar angående våra sannolika betalningsmöjligheter under överenskommelsens giltighetstid men förutsåg förnyade överläggningar för det fall att utvecklingen icke skulle svara mot vad man då ansåg sig kunna räkna med. Förnyade överläggningar i Washington upptogos före jul och pågå alljämt. Därunder har företagits en genomgång av betalningsutvecklingen under tiden juni—december 1947, varigenom oklarheter undanröjts och utgångspunkt skapats för diskussioner rörande praktiska åtgärder eller eventuella fortsatta avsteg från tidigare avtalade principer.

Utvecklingen av det svensk-brittiska varuutbytet hade under 1945 främst kännetecknats av en omfattande svensk export samt en förhållandevis obetydlig import med därav följande relativt kraftig ökning av de svenska pundtillgodohavandena, vilket i sin tur medförde betydande svårigheter för den svenska exporten till imperieländerna. Vid 1946 års förhandlingar hade därför de svenska förhandlingarna framför allt ställts inför

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

uppgiften att å ena sidan söka begränsa pundtillflödet och å den andra underlätta den svenska exporten på imperieländerna. De träffade uppgörelserna inneburo också, att Sverige erhöll full valutamässig frihet beträffande handeln med yttre sterlingområdet, ävensom att såsom högsta gräns för ökningen av de svenska pundbehållningarna under nämnda år fastställdes 15 miljoner pund sterling. Varuutbytet under 1946 kom emellertid att kännetecknas av en väsentligt snabbare ökning av den svenska importen från sterlingområdet än väntat, varför Sveriges behållning av pund sterling vid utgången av 1946 icke var större än vid årets början, nämligen omkring 13 miljoner pund.

Denna tendens gjorde sig fortsättningsvis gällande även under 1947. Under detta år påverkades Sveriges handels- och betalningsförbindelser med England och yttre sterlingområdet i hög grad av den allvarliga pundkris, som den 20 augusti 1947 kulminerade i brittiska regeringens beslut att upphäva den punkonvertibilitet, som i enlighet med det brittisk-amerikanska låneavtalets bestämmelser inträtt den 15 juli.

Sverige var ett av de länder, som före sistnämnda datum stodo inför uppgiften att anpassa gällande finansiella överenskommelse med Storbritannien efter det nya läget. Detta skedde genom en den 14 juli 1947 träffad tilläggsöverenskommelse till 1945 års betalningsavtal. Juliuppgörelsen innebar, att å ömse sidor medgavs full konvertibilitet för de nettobalanser, som uppkommit i pund, respektive svenska kronor i samband med löpande betalningar mellan å ena sidan Sverige och å andra sidan sterlingområdet samt alla de länder, vilka träffat överenskommelse av liknande natur med England. Sveriges ackumulerade balans av pund sterling per den 15 juli 1947 bands till och med den 31 december 1949. Balansen beräknades vid detta tillfälle till sammanlagt 25 miljoner pund, varav 8,5 miljoner mottagits i samband med överföring av pund sterling från norska konton i enlighet med tidigare mellan de svenska och norska regering-

arna träffade kreditöverenskommelser samt 3,5 miljoner pund hänförde sig till 1939 års svensk-engelska finansuppgörelse. Endast härefter återstående balans på 13 miljoner pund hade sålunda uppkommit inom ramen för 1945 års betalningsöverenskommelse.

Juliuppgörelsen innebar slutligen, att båda de fördragsslutande regeringarna ägde rätt att med den andra upptaga frågan om ändringar i överenskommelsens bestämmelser, i händelse utvecklingen av den ekonomiska situationen i Sverige eller England skulle motivera detta. Detta innebar för Sveriges vidkommande bl. a. möjligheter att upptaga diskussioner med brittiska vederbörande beträffande frigörande helt eller delvis av den bundna pundbehållningen. Vid datum för konvertibilitetens upphörande uppgick den svenska pundbehållningen inom tilläggsöverenskommelsens ram till omkring 5 miljoner pund, varför upphävandet av punkonvertibiliteten för Sveriges del innebar dels en eliminering av våra möjligheter att mot dessa pund erhålla guld, dels även uppkomsten av en ytterligare pundbehållning, som endast kunde disponeras för betalningar inom sterlingområdet.

Vid de nya förhandlingar som läget påkallade blev de svenska förhandlarnas huvuduppgift dels att söka utverka kompensation för den sålunda inträffade försämringen i Sveriges möjligheter att förvärva hårda valutor, dels förhindra uppkomsten av ytterligare pundbehållningar, som de facto skulle ha ineburit kreditgivning, dels slutligen att skapa förutsättningar för ett med hänsyn till såväl omfattning som sammansättning tillfredsställande varuutbyte mellan Sverige och England samt yttre sterlingområdet.

Härvid träffades till en början uppgörelse om betalning från engelsk sida av ett belopp i guld, motsvarande 5 miljoner pund sterling, varjämte den 24 november 1947 slöts ett tilläggsavtal till 1945 års betalningsöverenskommelse, avsett att ersätta tilläggsavtalet den 14 juli. Denna nya uppgörelse omfattar tiden fram till den 31 december 1949.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

Vid förhandlingarna förelåg enighet om önskvärdheten av att utöka varuutbytet mellan Sverige och Storbritannien. Med utgångspunkt härifrån uppdrogos också sådana riktlinjer för Sveriges handels- och betalningsförbindelser med sterlingområdet, att betalningarna mellan de båda områdena i huvudsak förutsågos skola balansera. Detta möjliggjordes genom att förutsättningar för ökade leveranser till Sverige från Storbritannien ansåges föreligga.

För att bereda utrymme för säsongmässiga variationer i betalningsläget mellan Sverige och sterlingområdet — framför allt föranledda av att den svenska exporten av skogsindustriprodukter koncentreras till viss del av året — träffades överenskommelse om ömsesidig överdragningsrätt å 8 miljoner pund, över vilket belopp efter den 1 maj 1948 reglering automatiskt skall ske i guld. Skulle emellertid endera parten i slutet av 1949 inneha mer än 5 miljoner pund av den andra partens valuta, skall överskjutande belopp likaledes regleras i guld. Därast betalningsutvecklingen före den 1 oktober 1948 skulle ge vid handen, att den önskvärda balansen icke synes kunna realiseras, äger endera parten rätt att före sistnämnda tidpunkt påkalla sådan guldreglering redan per den 31 december 1948. — Särskild uppgörelse träffades i detta sammanhang även beträffande ömsesidig kursriskgaranti.

Vid förhandlingarna uppgjordes även vissa prognoser beträffande den svensk-brittiska handeln under 1948, varvid den svenska exporten avsågs skola få ungefär traditionell omfattning och sammansättning. Importen från England beräknades komma att bli av väsentligt större omfattning än under föregående år, då ökade brittiska exportmöjligheter förväntades komma att föreligga beträffande bland annat vissa råvaror, maskiner m. m. Med avseende på handelsförbindelserna med yttre sterlingområdet under 1948 förutsågs, att Sveriges varuutbyte med respektive länder skulle äga rum efter i stort sett samma riktlinjer som hittills.

Vid senare förhandlingar i London under december månad träffades närmare överenskommelser rörande vissa ömsesidiga leveranser av större intresse. I detta sammanhang lämnades från brittisk sida utfästelser om leverans till Sverige under år 1948 av bland annat 500 000 ton kol, 50 000 ton järn och stål, maskiner, apparater, textilier, kemikalier etc. Sammanlagda värdet av Storbritanniens leveranser till Sverige under detta år beräknades till 750 miljoner kronor.

Den svenska exporten till Storbritannien under 1948 kan beräknas få ett totalvärde av omkring 500 miljoner kronor. Huvudparten avser leveranser av kemisk och teknisk massa, trävaror, papper, järn och stål, fisk m. m. Härtill komma Sveriges traditionella fraktkomster i pundvaluta.

Jag övergår härmed till en redogörelse för de svensk-sovjetiska handelsförbindelserna.

I augusti förra året sammanträdde de jämlikt avtalen utsedda svenska och sovjetiska ombuden för att fastställa, i vilken utsträckning kreditavtalet och varuutbytesöverenskommelsen genomförts vid halvårsskiftet. I anslutning härtill publicerades å svensk sida en redogörelse för resultatet av prövningen. I denna konstaterades beträffande *kreditavtalet* bl. a., att sovjetiska beställare dittills placerat order i Sverige å utrustning och varor till ett sammanlagt värde av omkring 225 miljoner kronor, avsedda att betalas med utnyttjande av den av svenska staten till förfogande ställda krediten. Man kan nu konstatera, att sedan dess och fram till årsskiftet 1947/48 tillkommit nya beställningar, så att avsluten för närvarande uppgå till sammanlagt omkring 280 miljoner kronor. De avse industriell utrustning av de olika slag, som finnas uppräknade i den särskilda listan till kreditavtalet, jämte, inom ramen för den ospecificeerade diversekontingenten, beställningar å sammanlagt några tiotal miljoner kronor, beträffande vilka svenskt medgivande till kreditutnyttjande lämnats från fall till fall; bland sistnämnda kun-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

na nämnas en del fartygsreparationer, varom kontrakt tecknats mellan svenska varv och ryska intressenter. De för närvarande som bekant mycket långa leveranstiderna inom svensk verkstadsindustri medföra, att de kontrakterade leveranserna tendera att förskjutas mot slutet av den fem- eller i vissa fall sexårsperiod, som kreditavtalet förutser. En del av de träffade överenskommelserna ha ännu formen av preliminära uppgörelser, avsedda att sedermera ersättas eller kompletteras med definitiva order eller mer detaljerade kontrakt.

De sammanlagda leveranserna till Sovjetunionen inom ramen för kreditavtalet ha hittills uppgått till omkring 20 miljoner kronor. Krediten har i övrigt tagits i anspråk för att på sätt i avtalet förutsattes reglera särskilda finansiella betalningar, bl. a. ersättning för svensk egendom i Balticum med inemot 40 miljoner kronor, varjämte förskotts-betalningar gjorts på blivande leveranser. Inalles ha ca 70 miljoner kronor disponerats.

De siffror, jag nu återgivit, visa att det endast är inom en relativt blygsam ram, som kreditavtalet hittills låtit sig realisera. Å andra sidan vill jag framhålla, att svenska företag avgivit offerter på i det närmaste all den utrustning, som i kreditavtalet förutses. Att avslut icke kommit till stånd i större utsträckning än vad jag nyss nämnt, beror uppenbarligen på att köpare och säljare i övriga fall åtminstone hittills icke kommit överens om villkoren, särskilt priserna — en del av offerterna ha för övrigt redan hunnit förfalla. I den mån uppgörelse icke kan komma till stånd om dessa villkor, bl. a. om priser, som enligt uppgift motsvara vad svenska exportindustrier på andra marknader kunna få ut för motsvarande prestationer, så måste man tydligen konstatera, att de erforderliga kommersiella förutsättningarna åtminstone tills vidare icke föreligga för ett förverkligande av den i kreditavtalet förutsedda exporten till Sovjetunionen.

Den i augusti publicerade redogörelsen för de svensk-sovjetiska avtalens ge-

nomförande innefattade också närmare uppgifter angående det dåvarande läget i avseende å *varuutbytet*. I förra månaden bekantgjordes vidare innehållet i den då träffade uppgörelsen angående varuutbytet under 1948.

Överenskommelsen för 1947 förutsåg som bekant ett svensk-sovjetiskt varuutbyte på inalles 200 miljoner kronor — 100 miljoner i vardera riktningen. Den export och import, som verkligen kom till stånd inom överenskommelsens ram, uppgick emellertid, såvitt hittills tillgänglig statistik utvisar, till endast omkring 30 miljoner kronor vad utförseln till Sovjetunionen beträffar, respektive till omkring 55 miljoner kronor, vad beträffar införseln till Sverige. Bland våra exportvaror må nämnas hästar och nötkreatur till sammanlagt omkring 18 miljoner kronors värde. Importen har till övervägande del bestått av råvaror för industri och jordbruk såsom till exempel kalisalt, koksalt, råfosfat, glaubersalt, asbest och järnskrot. Före importrestriktionernas införande köptes — liksom i andra länder — även i Sovjetunionen en del varor av mera umbärligt slag, såsom skinn och pälsverk. Under övergångsbestämmelserna ha däremot från Sovjetunionen inkommit mycket obetydliga poster av dylika varor. Utöver vad överenskommelsen förutsåg, ha vi emellertid genom kontakt med sovjetiska försäljare kunnat under 1947 importera bland annat omkring 700 000 ton kolbriketter till ett värde av omkring 30 miljoner kronor jämte bl. a. en hel del textilier från den sovjetiska ockupationszonen i Tyskland.

Den överenskommelse som i december träffades med Sovjetunionen, avseende handeln under 1948, omsluter ett varuutbyte på cirka 70 miljoner kronor. Detta varuutbyte är sålunda till sitt omfång betydligt mindre än vad som ursprungligen förutsågs för 1947. En försiktig bedömning har nämligen visat, att av de svenska produkter, som man å sovjetisk sida vid tidpunkten för decemberförhandlingarna visade sig villig köpa från Sverige, icke större kvantiteter kunde ställas i utsikt för leverans

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

under 1948 än att exporten sammanlagt beräknas till omkring 30 miljoner kronor, huvudsakligen industriprodukter såsom järn och stål (13 miljoner kronor) men även nötkreatur för avelsändamål (3,6 miljoner kronor). Den sovjetiska exporten till Sverige förutses huvudsakligen komma att bestå av spannmål, bl. a. 50,000 ton vete, vilket givetvis ur svensk försörjningssynpunkt är tacknämligt. I den mån emellertid förutsättningar yppas för en utvidgning av den nu uppdragna ramen, såväl i vad avser exporten till Sovjetunionen — jag tänker då bl. a. på hästar — som importen därifrån av behövliga råvaror, så komma dylika tillfällen å svensk sida att utnyttjas.

Vad beträffar vår handel med de olika ockupationszonerna i Tyskland försiggår denna i huvudsak inom ramen för betalningsuppgörelser, som träffats med respektive den sovjetiska, den sammanlagda engelsk-amerikanska och den franska zonen myndigheter. Bestämmelserna i dessa avtal äro sådana, att betalning måste anses ske i dollars. Detta har medfört, att varuutbytet icke uppnått någon större omfattning utan har inskränkts till svenska inköp av en del varor, som ansetts så viktiga ur försörjningssynpunkt, att betalning i dollars kunnat medgivas, och — på grund av dollarknappheten på tyska sidan — till en mycket begränsad export av svenska hårdvalutavaror. Det måste anses som ett viktigt önskemål att söka skapa möjligheter för en utvidgning av handelsutbytet, vilket i stigande grad skulle kunna tillföra oss för försörjningen mycket värdefulla varor i utbyte mot våra traditionella exportvaror i förhållande till Tyskland. Man har också sedan flera månader arbetat på att söka lösa detta problem. Ehuru jag icke för dagen har möjlighet att lämna några närmare upplysningar härom, tror jag mig dock våga säga, att det nu finnes goda förhoppningar om att man inom ganska kort tid skall kunna åvägbringa en vidgad handel mellan Sverige och Tyskland.

I denna översikt över handelsavtalsförhållandena vill jag, innan jag över-

går till ett annat avsnitt av min framställning, något beröra det läge, som uppstått i fråga om våra ekonomiska intressen i Rumänien genom de åtgärder, vilka på sista tiden vidtagits därstädes. Kännbar skada har nämligen vållats dessa intressen genom den behandling rumänska myndigheter låtit vissa svenskägda företag undergå. Så till exempel har Svenska tändsticksbolagets koncessionsavtal med rumänska regeringen av en rumänsk domstol, utan att bolagets representanter ens hörts i målet, förklarats upphävt, bolaget har berövats möjligheten fortsätta sin verksamhet i landet, och dess framställningar om en internationell-rättslig lösning av de uppkomna frågorna lämnats obeaktade. Genom vår beskickning i Bukarest har för rumänska vederbörande framhållits, att svenska regeringen icke kan låta denna behandling av betydande svenska intressen passera obeaktad och kommer att energiskt stödja bolagets berättigade krav på upprättelse och skadestånd. Jag vill i detta sammanhang erinra om att sedan i andra länder, såsom Bulgarien och Jugoslavien, svenska ekonomiska intressen under senare år i olika fall drabbats av konfiskatoriska åtgärder, en ur svensk synpunkt acceptabel reglering av därmed sammanhängande frågor sedermera likväl uppnåtts under de svenska myndigheternas medverkan eller med deras stöd. På samma sätt synes man å svensk sida böra uppställa som en förutsättning för att en avtalsmässig reglering av handelsförbindelserna mellan Sverige och Rumänien skal kunna komma till stånd, att rumänska vederbörande bereda svenska intressenter, som i Rumänien tillfogats förluster genom sådana eller liknande åtgärder, som nyss skildrats, tillfredsställande ersättning för den vållade skadan.

Det system med bilaterala handels- och betalningsavtal, vilket nu beträffande viktiga områden synes vara enda förutsättningen för att utrikeshandeln skall kunna hållas vid liv, stämmer ingalunda med de svenska önskemålen i fråga om det internationella varuutbytet och

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

handelns organisation. Från svensk sida har man därför velat stödja de initiativ, som på det internationella området tagits för att söka åstadkomma en förbättring i rådande internationella handels- och betalningsförbindelser.

I första hand vill jag härutinnan erinra om det förslag till en internationell handelsorganisation, vilket för närvarande behandlas vid en internationell konferens för handels- och sysselsättningsfrågor i Havanna. Redan i oktober—november 1945 avhölls i London ett möte av en förberedande kommitté, åt vilken Förenta Nationernas ekonomiska och sociala råd uppdragit att utarbeta ett förslag till stadga för en dylik organisation. Denna kommitté bestod av ett stort antal länder, representerande olika ekonomiska system och olika geografiska områden, däribland Amerikes förenta stater, Frankrike, Storbritannien jämte flera dominions, Nederländerna, Norge och Tjeckoslovakien. Kommittén utarbetade på grundval av ett amerikanskt utkast ett första förslag till avtalstext. Ett andra möte med denna förberedande kommitté hölls i Genève och pågick under april—augusti 1947. Därvid utarbetades ett mera definitivt förslag till stadga för en handelsorganisation. Denna organisation skulle arbeta såsom ett specialorgan under FN och i nära samarbete med Internationella valutafonden samt ha till syfte att arbeta för friare och växande utrikeshandel och därvid särskilt eftersträva uppmjukning och upphävande av de kvantitativa restriktioner, som nu klavbinda den internationella handeln. Organisationen skall vidare verka för tullättnader, förhindra diskriminerande behandling av främmande länders varor och handel samt återställa friare betalningsförbindelser länderna emellan. Sverige har icke deltagit i det förberedande arbetet under mötena i London och Genève men deltagit däremot i den nu pågående konferensen i Havanna. Sveriges deltagande i denna konferens har förberetts genom granskning inom sakkunniga instanser av det ursprungliga förslaget till

stadga ävensom av de ändringar, som tillkommit vid den förberedande kommitténs överläggningar i London och Genève. Särskilt bör nämnas, att handelspolitiska beredningen och 1947 års kommitterade för utrikeshandelsfrågor behandlat ärendet och i ett betänkande den 22 oktober 1947 framlagt de svenska synpunkterna på detta ämne. Frågan var också föremål för behandling vid de nordiska utrikesministermötena i Stockholm den 10—12 maj och i Köpenhamn den 27—28 augusti. Såväl i det ovannämnda kommittéyttrandet som i de kommunikéer, som utfärdades efter utrikesministermötena i Stockholm och Köpenhamn, kom den principiella ståndpunkten till uttryck, att det i förslaget avsedda samarbetet och organisatoriska åtgärderna på den internationella handelns och sysselsättningens område borde, med vissa observanda i enskilda stycken, komma till genomförande. Ser man stadgan i stort, synes det mig, att den nya organisationens uppgifter att verka för full sysselsättning och höjd levnadsstandard, utveckling av de ekonomiska resurserna samt friare och växande utrikeshandel utan alltför starka fluktuationer ligga väl i linje med den allmänna målsättning, som under växlande förhållanden gällt även för Sveriges del. En utveckling av utrikeshandeln efter de linjer stadgeförslaget anvisa skulle också stå i god överensstämmelse med de frihandelsvänliga principer, som traditionsenligt tillämpas i våra internationella ekonomiska förbindelser.

Huruvida stadgeförslaget vid behandlingen i Havanna skall vinna den allmänna anslutning, som synes önskvärd, och om organisationen skall kunna bli effektiv, lär det ännu vara för tidigt att uttala sig om. Emellertid synes det löftesrikt att så många länder av olika storleksordning, representerande olikartade system och däribland världens ekonomiskt ledande stater — med undantag åtminstone tills vidare särskilt av Sovjetunionen — kunnat preliminärt enas om en, låt vara allmänt hållen, gemensam målsättning för handelspolitiken

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

och om sättet för det överenskomna handelspolitiska programmets utförande i praktiken.

I detta sammanhang må även omnämnas att de i den förberedande kommitténs arbete deltagande länderna, som ett bevis på sin vilja att i handling omsätta de sålunda angivna handelspolitiska principerna, inbördes träffat ett den 30 oktober 1947 i Genève dagtecknat allmänt tull- och handelsavtal, innefattande bl. a. tullnedsättningar, avseende inalles 45 000 positioner och berörande över hälften av världshandelns import. Flera av de ledande handelsnationerna, såsom Amerikas förenta stater och Storbritannien, ha från årsskiftet satt de sålunda överenskomna tullnedsättningarna i kraft.

Ett försök att på det internationella planet lösa de speciella problem, som sammanhånga med Europas ekonomiska återuppbyggnad, utgöres av den i mars 1947 upprättade Ekonomiska kommissionen för Europa, i vilken Sverige är medlem. För dess uppgifter har närmare redogörelse lämnats av utrikesministern.

Ett ytterligare och mera konkret försök till lösning av nu föreliggande allvarliga svårigheter för Europas ekonomiska liv utgör Marshallkonferensen, för vars arbete utrikesministern jämväl redogjort.

Endast en punkt som står i visst samband med denna skulle jag här vilja beröra. Beträffande det ekonomiska samarbetet i Europa återger konferensens rapport, som dagtecknats den 22 september 1947, en deklaration av flertalet i konferensen deltagande länder angående tillsättande av en studiegrupp med uppgift att undersöka möjligheterna för en tullunion. Under hänvisning till att vid det skandinaviska utrikesministermötet i Köpenhamn den 27 och 28 augusti fattats beslut om skyndsamt utredning angående utvidgat interskandinaviskt samarbete i ekonomiska spörsmål — varvid bl. a. frågan om tullunion angivits såsom exempel — deltog Sverige icke i bildandet av denna studiegrupp. Från norsk sida intogs samma

ståndpunkt. Vid studiegruppens första sammanträde i Bryssel den 10 november 1947 närvaro dock svenska observatörer, och detsamma är fallet vid den konferens, som just nu pågår.

I fråga om det nordiska ekonomiska samarbete, som här berörts, vill jag i detta sammanhang lämna några upplysningar. Vid nyssnämnda nordiska utrikesministermöte i Köpenhamn beslöts, att utrikesministrarna skulle föreslå sina respektive regeringar att utse sakkunniga med uppgift att gemensamt undersöka möjligheterna för en utvidgning av det ekonomiska samarbetet mellan respektive länder. De sakkunniga borde i första hand upptaga frågan om ömsidigt stöd under den nuvarande efterkrigsperioden till övervägande men även undersöka möjligheterna till ett samarbete på längre sikt, bland annat frågan om ett fullständigt eller partiellt upphävande av tullgränserna mellan de fyra länderna. Svenska och danska delegater ha utsetts, men de norska och isländska regeringarna ha icke ännu tagit detta första steg. Förslag till instruktioner för de delegerades verksamhet äro f. n. föremål för behandling inom de fyra nordiska länderna. Ett nytt utrikesministermöte planeras äga rum i Oslo den 23—24 februari, varvid även handelsministrarna beräknas närvara, då mötet bl. a. skall behandla det ekonomiska samarbetet mellan de berörda länderna.

Herr talman! Det ligger i sakens natur att de strävanden jag senast berört icke kunna medföra någon omedelbar förändring i våra handelspolitiska förhållanden eller någon lättnad i stundens pressade importsituation. Deras verkningar kunna icke förutsättas göra sig omedelbart gällande, även om man har all anledning hoppas, att de skola leda till framsteg av betydelse för återuppbyggandet av den av kriget svårt ramponerade hushållningen och utrikeshandeln.

För vår egen del föreligga importproblemen av betydande räckvidd som påkalla både myndigheternas och närings-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

livets allvarliga intresse och ansträngningar.

I nuet och för den närmaste tiden är det framför allt begränsningen i importen från hårdvalutaländerna som bereder det svenska folkhushållet bekymmer, vilka man har anledning befara bli mera kännbara i fortsättningen än vad de just nu äro.

Att ögonblickligt eller på längre sikt upphäva denna begränsning genom en sådan ökning av exporten till hårdvalutaländerna, att balans kunde uppnås vid en sådan import, som skulle möjliggöra helt orubbad försörjning med varor från dessa marknader, ligger utanför det marknadsmässigt möjliga. Det är dock för lättande av stundens svårigheter av stor vikt, att näringslivet gör allt vad som är möjligt för att genom en ytterligare exportansträngning lätta hårdvalutaläget.

Den faktor, som är av varaktig betydelse för återvinnandet av en större rörlighet i utrikeshandeln, ett lättande eller avskaffande av de tyngande reglerarna på detta område och en allmän förbättring av särskilt det industriella försörjningsläget är emellertid den europeiska återhämtningen på det ekonomiska området. Utan en verklig rekonstruktion av produktionsliv och penningväsen i vår världsdel ter sig vår egen ekonomiska framtid dunkel.

Sverige har alltsedan krigets slut gjort efter våra förhållanden betydande insatser för den ekonomiska återhämtningen i en lång rad stater inom skilda sfärer av vår världsdel, och jag vågar tro, att dessa insatser, hur blygsamma de än kunna vara, sedda mot bakgrunden av de väldiga behoven, dock varit av icke ringa nytta inom olika länder.

Vi äro alltjämt — icke minst för vår egen skull — besjälade av önskan att prestera vad som inom ramen för våra produktionsresurser är möjligt för att underlätta den fortsatta återhämtningen.

De handelsavtal, som vi vid tiden omkring årsskiftet slutit med ett antal länder i vår världsdel, vittna därjämte glädjande nog om att Europa så småningom

börjar resa sig efter krigets hårda påfrestningar, även om vägen ännu är lång fram till vad man skulle kunna beteckna som normala förhållanden.

Den överenskommelse, som strax före jul träffades mellan Sverige och Storbritannien, är både genom sin omfattning och sitt materiella innehåll det mest markanta beviset för denna tendens och ett löftesrikt tecken på vad ett mera utvecklat varuutbyte mellan Europas länder kan komma att betyda för näringslivets utveckling och folks välfärd. Ett vidare utbyggande av detta varuutbyte mellan alla Europas stater skulle även vara ägnat att befordra våra ekonomiska förbindelser med världen i övrigt.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner

nr 39, angående befrielse för postbiträdet Ingrid Maria Johansson från viss ersättningsskyldighet;

nr 43, angående utbyggnad av Västerås ångkraftstation;

nr 46, angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet; och

nr 47, angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 57, angående godkännande av protokoll rörande det fransk-svenska varuutbytet m. m.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner

nr 54, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 55, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas; samt

nr 56, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningskyldighet.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

Herr talmannen yttrade, att överläggning nu finge äga rum i anslutning till de meddelanden, som jämlikt Kungl. Maj:ts skrivelse nr 31 nyss lämnats kammararen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag konstaterar med glädje de förbättringstendenser, som man kan läsa fram eller kanske höra fram ur handelsministrarnas redogörelse för de handelspolitiska förbindelserna med andra länder. Jag tycker, att denna redogörelse står i en viss motsättning till de katastrofbeskrivningar, som man numera ofta får i pressen. Inte minst glädjande tycker jag det är, att handelsministern anser sig kunna ställa i utsikt ett snart återupptagande av något så när rimliga förbindelser med Tyskland. Det kan givetvis inte bli en handelsomsättning, som svarar emot den som förekom före 1939 och långt fram under kriget, men det är ju ändå en hoppets stråle, att vi gå mot bättre tider, ty en stor del av de svårigheter, som ha mött den svenska handelspolitiken, ha ändå bottnat i att Tyskland har helt fallit bort ur vårt handelsumgänge.

Jag kommer i fortsättningen endast att behandla utrikesministrarnas tal. Det råder ju inte samma spänning inför en utrikesdebatt nu som under kriget, men vi ha ändå en egendomlig känsla av att när vi i dag diskutera utrikespolitik, röra vi oss med ungefär samma förutsättningar. Kriget slöt ju med att den »rätta» sidan segrade, men när det var klart, befanns det, att den »rätta» sidan var delad i två ungefär jämnstora delar, av vilka bara den ena var den rätta. Vilken det var har man kanske inte rätt att säga här. Man kan ju för resten ha delade meningar därom. Men saken har en stor betydelse, ty i ett kommande krig, som tydligen inte är alldeles omöjligt, kan Sverige komma att delta på den ena eller den andra sidan. Det bör ju vara ett önskemål för oss alla, att vi äro med på den rätta sidan.

Utrikesministern har här deklarerat, att vi under fredens tid skola vara neu-

trala. Vi skola inte låta oss jnrrangera på någon sida. Han stöder sig då på en gammal svensk neutralitetslinje, och jag tror inte, att jag säger för mycket, om jag uttalar den förmodan, att han i det avseendet kommer att röna anslutning från hela den svenska riksdagen. I kraft av denna vår gamla neutralitetstradition intogo vi vår ståndpunkt under kriget, och vi gjorde det med framgång. Det var visserligen många här i landet, som inte förstodo saken då — man kan nästan säga: som inte ville förstå — men resultatet blev ju i alla fall så gott som det gärna kunde vara. Det var många, som inte förstodo, att när det gäller krig, kan man inte hålla sig till en enkel förnuftsregel. Det gäller att hålla samman omkring den regel, som ges, även om den inte själv kan fästas på papperet utan att den kan kritiseras. Framför allt gällde det ju att hålla ihop om det enda stora, som är viktigt i en sådan situation. Den dåvarande statsministern Per Albin Hansson höll ju det budet obehagligt för sina egna ögon, och han höll det fast för hela vårt folk. Det var hans storhet och hans stora insats under kriget. De som vunno några tillfälliga framgångar, som man på vissa håll kunde vinna genom att sabotera den politiken, komma säkert att inför den framtida historieskrivningen framstå som rätt oväsentliga ting. Jag vill inte gräva upp några tvistefrön här, men det kan vara nyttigt, när man diskuterar de nuvarande framtidslinjerna, att tänka på det som har varit. Man säger ju att allting upprepar sig, men det är lika sant, att ingenting blir absolut lika som det har varit. Det första och det andra världskriget voro ju sprungna ur ungefär samma källor, men det fanns en viss skillnad i uppställningen. Någoting som är absolut säkert är att nästa krig, om det kommer, får en helt annan karaktär än de föregående. Det kommer att mera renodlat vara en kamp om åskådningar och politiska formler.

Man frågar sig, om det är nödvändigt med krig, och svaret måste från den här talarstolen bli, att det inte är nöd-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

vändigt. Varken första eller andra världskriget kan ju sägas ha varit nödvändigt. Man kan inte heller påstå, att de ha varit nyttiga. Ingen kan säkert inför historien beskyllas för att ha på allvar velat dessa krig. Men de sprungo fram ur den politik som fördes, de kommo som ett nödvändigt resultat av denna politik. Det som samlade sprängämnen var att alla ville ha så stor säkerhet för sin framtid. De ville, för att använda ett då brukat uttryck, ha en hundra procentig säkerhet för freden. Just därför brast freden. Det finns ju fromma lamm än i dag, som tro, att det där säkerhetssystemet är slut, att det har spelat ut sin roll. Man behöver inte länge betrakta den nuvarande politiken för att finna, att det inte är så. Säkerhetspolitiken lever lika friskt nu, med lika många liv som före 1914 och 1939. Sovjetunionen bygger nu upp ett säkerhetssystem i östra Europa, som ser verkligt säkert ut men som antagligen är den genaste vägen till det nya kriget. Halva Europa hålles inom ramen av en rysk säkerhetsvall. Man kan från vår synpunkt kalla den för östvallen. Men för att kunna hålla denna östvall måste Sovjetunionen ha miljonarméer på fältfot, den måste ha vapensmedjor, och för att kunna finansiera dessa måste landet hålla det egna folket i fattigdom. Men miljonarméer och vapensmedjor äro farliga ting. Det är saker, som man inte har utan att de kräva att få användas, och en vacker dag, eller kanske rättare sagt en vacker natt, kommer kriget smygande. Hitler trodde på sin tid, att han ensam skulle få göra upp affärerna med Polen. Det blev inte så. En massa andra länder lade sig i saken. Nu inbillar sig Sovjetunionen, att den skall få möblera om Asien och östra Europa, kanske till och med västra Europa, som den vill. Den kommer säkert att bli besviken på den punkten. Det finns ingenting, som England och Amerika, om jag får tolka deras uppfattningar, vilja mindre än ett nytt krig, men de kunna en vacker morgon stå i den situationen, att kriget

har brutit ut och att ingen vet, vem som sköt det första skottet.

Den ryska politiken har mött gensvar på många håll, och det sista gensvaret är, det måste man säga, det tal som den engelske utrikesministern för någon tid sedan höll i parlamentet, vari han inbjöd till en allians — han använde just det uttrycket — mellan Västeuropas länder. Hur långt han räknade Västeuropa är inte gott att säga, men han torde ha räknat Sverige dit. Allianser äro också sådana där farliga saker, lika farliga som garantier. Bevin skulle säkert inte ha talat om en allians, om inte den ryska politiken hade varit sådan den har varit. Det ena var ett svar på det andra. Man kan ju beklaga båda sakerna, men det blir kanske i en framtid svårt att säga, vem som kastade den första stenen.

Utrikesministern har i sitt tal inte kommenterat Bevins anförande, men säkert har han tänkt på det, när han formulerat åtskilligt av vad han yttrade i detta tal. Han har säkert på allvar tänkt på vissa saker, bland annat på den ödets ironi, som har fogat det så, att vi tre år efter världskrigets slut — detta världskrig, som har försvagat världen och ödelagt så många länder — stå precis i samma position som 1939. Åtminstone är skillnaden inte så stor att den kan väcka någon sensation. Vi behandla skjutvapen med samma lättsinne som då och så att man nära på skulle finna det befogat att kalla på polisen.

Vi ha ju sedan 1939 fått nya skjutvapen. Vi ha fått krigsmedel, som överträffa allt vad mänskligheten har kunnat drömma om. Nästa krig kommer inte att inskränka sig till att ödelägga ett eller annat land, det kommer säkert att leda till att hela världen ödelägges. Med de nya flygmaskiner, som hålla på att framarbetas, kunna ryssar och amerikaner flyga över nordpolen och med några atombomber ödelägga både Moskva och New York. Man kan ju hoppas, att det inte kommer att ske, men det är ovisst att spå. Om kriget brakar loss, kommer det med säkerhet att ske.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

Utrikesministern har här förklarat, att vi stå kvar på vår neutralitetslinje, och vi äro i stort sett ense med honom på den punkten. Men man kommer kanske att säga, att de länder, som starta det nya kriget, om det kommer, inte skola tillåta, att någon nation, stor eller liten, ställer sig neutral. Det må vara på det sättet, det må vara att man kommer att tvinga oss att delta. Vi komma under alla förhållanden, om jag tolkar situationen rätt, inte att slåss på den sida, som började kriget. Däremot komma vi, om vi tvingas, att slåss som lejon på den sida, som ville freden och som gjorde allt för att upprätthålla den.

Efter Bevins tal har inte någon direkt hänvändelse skett, om jag är rätt underlättad, till Sverige om anslutning till någon västeuropeisk allians. Däremot ha, enligt vad jag tror, förhandlingar där-om förts med de s. k. Benelux-staterna. Att någon framställning inte har gjorts till Sverige tycker jag är bra. Kanske beror det på att man inte ville vålla alltför stor sensation. Men det finns även andra skäl för oss att hålla oss utanför en gruppering för kriget, som en allians alltid måste vara. Om vi hålla fast vid den gamla neutralitetslinjen, ha vi större möjlighet att hålla fredens fana högt. Och vi komma, om jag förstår utrikesministern rätt, att i folkförbundet hålla upp denna fana, vi komma att gå in för att i varje situation föra fram kravet på en försoning, på en kompromiss, på en fredlig lösning av de olika frågorna. Det kan tyckas, som om ett litet land som Sverige inte hade så stora möjligheter att i de storas rådslag komma med ett förlösande ord. Det är nog riktigt, men det är också sant, att om Nordens folk gå samman i en sådan uppgift, komma de att få en starkare röst än om vart och ett av dessa folk uppträder på den linjen.

Det har ju inom de olika organisationerna i folkförbundet förekommit flera försök av Nordens folk att komma fram till en gemensam linje. Vi försökte före 1939 att treva oss fram mot en fruktbar enhet, men försöken voro för trevande. Vi voro för rädda. Om vi

i dag med öppna ögon göra om försöket, tror jag att möjligheterna äro större. Vi måste ju beklaga, att åtminstone i dag Finland på grund av sina speciella förhållanden inte har så stora chanser att göra en insats på det området, men vi kunna erinra om att om vi före 1939 hade mera positivt insatt våra bemödanden av samma slag, skulle Finland kanske 1939 inte ha dragits in i den stora virveln. Mycket här i Norden och mycket i världen hade i dag sett annorlunda ut, om så hade skett. Jag tror som sagt, att den ryska säkerheten hade varit mycket större för framtiden, om inte Sovjetunionen hade byggt upp sin säkerhetsvall i östra Europa. Jag har också för min del svårt att förstå anledningen till att Sovjetunionen har gjort ett så orubbligt motstånd mot Marshallplanen. Planens syfte var att hjälpa de europeiska folken att återfå ekonomiska hälsa. Det finns inte några politiska villkor förbundna med planen, men Sovjetunionen har mottagit den som om det vore ett försök från Förenta staterna att tillvälla sig ledningen i världen. Om Sovjetunionen efter krigets slut öppet hade deklarerat sin vilja att medverka till att bygga upp en fredlig värld, hade folken i dag hållit på därmed. Nu finns det i hela världen en allmän misstro och en fruktan för krig, som i sig själv är den största faran för just kriget. Så är det på alla områden. För mycket säkerhet är inte bra, ty det är inte någon verklig säkerhet. Endast om länderna i hela världen ha ett verkligt förtroende för varandra, kunna de bygga upp ett fredens rike. Inte ens ett säkerhetssystem som har de mest obetvingliga maktmedel till sitt förfogande kan för en längre tid eller ännu mindre för all framtid garantera freden.

Man bereder sig nu i hela världen på ett krig, åtminstone rustar man för krig. En avsevärd del av den ringa kraft som finns kvar efter förra kriget går åt för att rusta för nästa krig. Även vi ha en försvarsbudget som är större än någonsin tidigare i fredstid. Jag vill för min del inte yrka på någon ändring i det

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

stycket, men nog få vi vara ense om att mänsklighetens hela kraft beklagligt förvridits. I likhet med utrikesministern tror jag, att vi göra vår största insats, om vi hålla vår gamla neutralitetslinje och inrikta oss på att i gemenskap med andra nordiska länder föra försoningens talan i hela världen.

Herr DOMÖ: Herr talman! Någon debatt i egentlig bemärkelse torde icke vara behöfvlig i anledning av utrikesministerns detaljerade och uttömmande redogörelse för arbetet i Förenta Nationerna. Ej heller torde hans synpunkter på vårt lands utrikespolitiska läge behöva framkalla några allvarigare meningsbrytningar. Alla ansvariga politiska partier — dit räknar jag icke kommunistpartiet — torde vara i stort sett ense med utrikesministern och regeringen om huvuddragen i vår utrikespolitik. Naturligtvis finnas nyansskiftningar, men icke så stora att de bryta den enighet, som på grund av det spända läget i världen är nödvändig och naturlig.

Av utrikesministerns framställning rörande Förenta Nationernas organisation och hittillsvarande arbete måste den slutsatsen dragas, att världen ännu icke fått det verksamma instrument för fred och internationell rättvisa, på vilket de senaste decenniernas blodiga historia ropar. Förenta Nationerna håller på att växa ut till en universell organisation. Den är icke någon homogen organisation. Dess medlemsstater bindas icke vid varandra av någon gemensamhet i åsikter eller strävanden. De växande motsättningarna i världen äro inkapslade i den internationella organisationens byggnad. Detta nedsätter dess effektivitet, förringar dess värde som fredsfaktor och minskar dess kraft till uppbyggnad i den internationella rättvisans tjänst.

Av gapet mellan Förenta Nationernas stora mål och dess påtagliga oförmåga att inom rimlig tid realisera dessa bör icke den slutsatsen dragas, att Sverige bör ställa sig vid sidan. Förhoppningen om fred i världen och en rättsordning,

som binder även staterna, oavsett deras styrka, är en så stor tanke, att ingen har rätt att visa en likgiltig uppsyn. Sverige måste göra sin insats — göra den i enlighet med sina bästa traditioner och i tacksamt medvetande om den nåd som förunnats oss i mer än ett sekels oavbruten fred. Men vi måste samtidigt göra den insatsen i medvetande om det internationella instrumentets begränsade verkningsförmåga. Ingenting kan vara farligare än en överskattning av den övernationella organisationens styrka. Läget i världen tillåter oss icke att bygga vår utrikespolitik på förhoppningar om en bättre framtid eller på idealiseringar av en faktor, vars inre klivenhet är uppenbar för envar.

Våra aktuella erfarenheter från FN-arbetet synas mig berättiga en slutsats. Vi måste i församlingen uppträda bestämt och sakligt, men alltid i medvetande om våra begränsade resurser. Tyvärr är det icke ännu argumentens rättsliga styrka som ger utslaget, utan den argumenterandes ekonomiska och militära makt. Rollen som medlare i de stora makternas intressekonflikter passar oss illa. Varje tendens att upptaga en sådan uppgift frestar våra förbindelser och skapar risker, som vi böra undvika. Tyvärr är läget sådant, att avgörande hänsyn måste tas till den egna säkerheten och den egna, närmaste framtiden.

Förenta Nationernas svaghet speglar en tillspetsning i de internationella förbindelserna, som är en mörk bakgrund till varje diskussion om vårt förhållande till främmande makt. De utrikespolitiska motsättningarna ha under det gångna året satt sin prägel inte bara på de ångsliga stämningarna i världens press och folkens dagliga liv, utan på en rad konferenser, där företrädare för de motsatta maktgrupperna mötts. Mänskligheten har vant sig vid hårda sammanstötningar vid dessa konferenser. En ton av hetsighet och intolerans ligger över dem, en ton, som genljuder i världens alla tidningar. Det må så vara, att även de ledande statsmännens uttrycksätt numera är öppnare och fränare än någon-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

sin förut. Beskyllningarna och motbeskyllningarna dölja sakliga motsättningar och misstro, som vuxit så djupt, att klyftan förefaller oöverstiglig. Östblocket har systematiskt byggt ut sina positioner. Inga medel hava varit för grova för dessa strävanden. Jag fäster uppmärksamheten vid den roll inhemska kommunistpartier spelat i en rad länder, och jag varnar för varje överskattning av skillnaden i sinnesart mellan de kommunistpartier som stå inom och de som stå utom kominform.

Det hör till det kalla krigets teknik att man döljer sina avsikter bak en ridå av ideologiska motiv. Vi ha icke skäl att låta oss förvirras av denna teknik. Kampen mellan stormakterna är väsentligen en maktkamp. För den enskilda staten kan den ta formen av en ideologisk omvärdering, men till grunden är den naken intressestrid. Ingen låter sig förvillas av den hoptrummade folkliga kör, som får beledsaga utvidgningen av intressesfärerna på bekostnad av fria staters självständighet.

Jag instämmer med utrikesministern i hans uttalande, att svenska folket icke önskar avhända sig sin rätt och sin möjlighet att stå utanför ett nytt krig. Man må kalla det neutralitetslinje eller vad man vill. Sverige kan icke uppgiva sin framtida handlingsfrihet, kan icke nu ikläda sig förbindelser, som måhända i en närliggande framtid skulle förplikta oss att gå i krig för syften, som äro oss främmande eller som icke direkt beröra våra möjligheter till fortsatt existens som fri nation. Den svenska linjen är fredens linje. Endast om vår egen tillvaro hotas, äro vi beredda att överge den. Våra förpliktelser som medlemmar i de Förenta Nationerna göra härutinnan ingen principiell skillnad.

Vår utrikespolitiska handlingslinje kan icke avskiljas från våra försvarspolitiska möjligheter att hävda den. Det skulle vara önsketänkande att räkna med möjligheten av en svensk linje i den internationella politiken, som icke har ryggestöd i effektivaste möjliga försvarsorganisation inom landet. Just nödvändigheten

att driva en svensk linje, som syftar till fred och bevarad frihet, ställer oavvisliga krav på vårt folks vilja att offra för skyddet av vår frihet. Den linje utrikesministern deklarerat vara regeringens måste få bestämmande inflytande på de förslag till försvarets ordnande, på vilka vi vänta. Nedrustningsfrågan hann icke diskuteras i Förenta Nationerna. Detta är en brist på tid, som talar ett allvarligt språk. Vi kunna icke knyta några förhoppningar till internationella nedrustningssträvanden. Spänningen i världen gör icke allvarligt menade framstötter av detta slag troliga. Vårt militärpolitiska läge är allvarligt försämrat. Allt detta talar för stora gemensamma ansträngningar till försvarets fromma. Jag hoppas fortfarande på allmän samling kring en plan på ett effektivt svenskt försvar. För min egen del vill jag endast tillägga att mitt parti icke av politiska hänsyn eller av hänsyn till en icke tillräckligt upplyst folkmening kommer att avstå från rätten att sakligt bedöma försvarsfrågorna — att bedöma dem med utgångspunkt i världsläget och i de krav vår gemensamma utrikespolitiska linje ställer.

Vår vägran att söka anslutning till något stormaktsblock har intet samband med vår inställning till politiska och andliga grundproblem. För oss finnes ingen kompromiss mellan västerländska livsideal och österländska tvångsföreställningar — i hur bestickande orddräkt dessa än klädas. Det finns en oöverstiglig skiljelinje mellan vår människouppfattning och den som ligger till grund för de moderna lärorna om statens allmakt. För oss har människan ett egenvärde, är individen helig. Vi godtaga icke några totalitära föreställningar om slavisk lydnad, om personlighetens utplånande. Kravet på en medborgerlig frihet är ett uttryck för vår föreställning om den enskildes ansvar för den egna personligheten även inför domstolar, som icke känna tidens begränsning. Den nationella friheten måste vara en realitet — icke en fiktion, bakom vilken utländskt inflytande domi-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

nerar. Det är för oss naturligt att hävda de små nationernas rätt till fri tillvaro. Vi veta, att små, fria nationer lämna värdefulla bidrag till världens gemensamma växt.

Det är vår förvissning, att denna uppfattning delas av den överväldigande majoriteten inom vårt folk. De svenska kommunisternas ömkliga försök att dölja sin sinnesart under missvisande skyltar har mer än något övertygat mig härom.

Utrikesministern framhåller, att ett nordiskt samarbete icke betyder en nordisk blockbildning. Det nordiska samarbetet riktar sig icke mot någon makt eller någon maktgrupp. Jag instämmer med honom, och jag tillägger, att gemensamt nordiskt uppträdande är en naturlig form för i alla avseenden besläktade folks insats i världens liv. Det är glädjande, att detta nordiska samarbete i allt högre grad tar konkret form. Jag hälsar med tillfredsställelse de framsteg utrikesministern redovisar, och jag tillfogar en bestämd förhoppning, att man i en fortskridande utbyggnad skapar nya former för vår inre samhörighet. Hastverk gagnar icke. Stortaliga deklARATIONER lägga icke en tum till det nordiska samarbetets växt. Den naturliga framgångsvägen bygger på noggranna överväganden och en samstämmighet hos alla berörda parter. Vi känna varandra så väl — vi folk i Norden — att vi icke behöva ge varandra stora löften. Det räcker för oss att ha en känsla av inre gemenskap och att i säker takt utbygga förbindelserna.

Herr talman! Dagens debatt kommer måhända icke minst att röra våra ekonomiska förbindelser med omvärlden. Även där torde vi på en punkt vara allmänt eniga. Det är ett svenskt intresse att återuppbyggnadsarbetet i de härjade länderna går så snabbt som möjligt och ger goda resultat. Sverige har en humanitär plikt, och endast vår förmåga sätter gräns för våra insatser. Tyvärr måste det sägas, att vår förmåga att lämna bistånd just nu är starkt begränsad. Våra egna inre problem pocka på vår uppmärksamhet. Först när vi åter-

vunnit vår egen fulla styrka kunna vi göra en verkligt fruktbar insats.

En friare handel länderna emellan är också ett svenskt intresse. Ur denna synpunkt måste vi välkomna den plan som har till syfte att ge Europas länder hjälp till självhjälp. Jag kan i denna plan icke se uttryck för någon önskan att skaffa obehörigt inflytande i de europeiska staternas inre förhållanden. Jag ser den uteslutande som ett försök att hjälpa till att få världens ekonomiska maskiner i gång igen. Även vi äro beroende — kanske i långt högre grad än man i första ögonblicket tänker sig — av en sund världsekonomi. I den mån våra krafter göra det möjligt för oss måste vi därför medverka till en sådan. Så snart detta är görligt måste vi komma ifrån systemet med bilaterala avtal. Vi måste återge handeln friheten, i den mån detta är förenligt med våra intressen, och vid den bedömningen få vi aldrig glömma, att hela världen är Sveriges marknad.

Vi ha, herr talman, av handelsministern fått en mycket intressant och ganska utförlig redogörelse för våra handelspolitiska förhållanden. Jag känner mig ha anledning att tacka för denna redogörelse. Den vittnade om ett grepp på dessa nu så viktiga problem, som tydde på både kunnsighet och god vilja att reda upp de mycket stora svårigheter vi nu äro inne uti.

Herr Åkerberg sade sig fatta innebörden i handelsministerns redogörelse så, att läget och framför allt framtidsutsikterna skulle vara bättre än tidigare. Man kan naturligtvis inlägga olika innebörd i en sådan redogörelse som handelsministerns. För min del fick jag det intrycket, att det var en realistisk, mycket bister redogörelse för läget och att den ganska bestämt framhöll, vilka svårigheter som vi stå inför. Men just att den gjorde det tycker jag är en styrka. Vi ha alltför länge fått till livs undvikande svar på frågan hur det är på olika områden, man har alltför länge låtit oss leva i den föreställningen att det inte är så stora svårigheter som vi ha att kämpa emot. Därför behövs en mycket

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

grundlig genomlysning, och handelsministerns redogörelse var enligt min mening en sådan på det område som den omfattade.

Med anledning av handelsministerns redogörelse skulle jag emellertid vilja säga, att även om den ganska utförligt sysslade med de olika förhållandena, innehöll den inte ett tillräckligt konkret bedömande av själva läget när det gällde vissa handelsförbindelser. Det är intet klander, ty det går inte att i ett slag utförligt behandla ett sådant läge som det handelspolitiska ens med en rätt så lång redogörelse. Vad vi här skulle behöva ytterligare är efter noggranna undersökningar lämnade redogörelser för i vilken mån de avtal, som vi ha ingått, kunna fullföljas och i vilken omfattning vi behöva revidera dem. Ett sådant bedömande skulle vara bra att få till stånd, och jag skulle tycka att det vore mycket önskligt att regeringen för riksdagen just på denna punkt kompletterade sin nu genom handelsministern lämnade redogörelse. Därvidlag får enligt min mening intet handelsavtal vara undantaget. Även det s. k. ryssavtalet måste prövas. Vi veta, i vilka svårigheter vi på grund av bristen på valutor stå, när det gäller vår import, vår nu så begränsade import. Vi måste överväga från olika synpunkter, hur de valutareserver vi ha och de valutatillgångar vi kunna förvärva genom export skola användas för att här i landet åstadkomma den bästa försörjningen och den lämpligaste produktionen. En sådan fråga exempelvis som i vilken omfattning man skall importera bensin för att hålla vår bilpark i gång, är mycket viktig, och den hänger naturligtvis ihop med hur de olika handelsförbindelserna skola fullgöras på olika håll och hur man skall kunna få till stånd import av de mest önskliga varorna av det ena eller andra slaget.

Jag skulle vilja fråga handelsministern — han är inte inne nu, men han kan måhända underrättas om min fråga — hur han anser att rysslandsavtalet just nu inverkar på vår produktion och påverkar vår valutaställning och vår im-

portplan. Produktionen för Sovjetunionens räkning kräver också en hel del importvaror, och i den mån man måste importera vissa för hemmaproduktionen viktiga varor, som sedan måste exporteras på grund av kreditavtal, frestar ju detta mycket starkt på vår valutaställning. Därutöver binder rysslandsavtalet viktig industriell kapacitet, kanske till hinders för den produktion som skall tillgodose oss inom landet med viktiga varor. Det anstränger alltså vårt valutaläge och har måhända även andra verkningar på vårt arbetsliv o. dyl.

Jag ville därför direkt fråga regeringen, om icke regeringen anser det behövt och önskvärt att revidera de handelsavtal som vi ingått, däri också inräknat det ryska avtalet. Riksbanken skrev ju om den saken i höstas, och för min del har jag inte fått den uppfattningen att riksbankens därvid uttalade önskan om revision har tillgodosetts. Det är alldeles riktigt att vi ha omprövat frågan om vår import från Föränta staterna, men det var ju den påtagligt prekära situationen för vår valuta som var den närmaste anledningen till detta.

Jag skulle vilja ta upp också en annan fråga. Trots den saklighet, med vilken — efter vad jag tycker mig märka — den nuvarande innehavaren av handelsministerposten handlägger våra handelsförhållanden, skulle det vara till stor nytta, om man vid uppgörandet av handelsavtal och avgörandet av handelspolitiska frågor i ännu högre grad kunde utnyttja sakkunskapen ute i näringslivet och det verklighetssinne, som finnes hos det praktiska livets män. Det är ganska befriande, att man kommit ifrån den självsäkra ton, som präglade en tidigare innehavare av handelsministerposten, och sluppet de produkter, som den s. k. hjärntrusten presterade när det gällde att utforma handelsavtal o. dyl. Men dessa avtalsfrågor äro så besvärliga och komma så tätt på varandra, att jag inte kan underlåta att uttrycka en bestämd önskan, att man kompletterar de krafter som arbeta på detta område och framför allt ser till, att det praktiska livets

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

män och deras erfarenhet få komma med där.

Det har talats ganska mycket om behovet av ett dollarlån. Jag tror, att regeringen skulle verksamt bidra till att avliva många rykten, om den ville redogöra för denna fråga. Att vi skulle behöva ett dollarlån förefaller mig ostridigt. Jag vet också, att många skäl tala emot ett sådant. Jag förstår, att det måste kännas ganska besvärande att nu ställa sig i de lånesökandes långa kö. Vårt land har inte på många decennier måst anlita den internationella låne marknaden. Trots detta måste jag finna, att ett tillfälligt lån skulle vara en rimlig utväg ur den situation som fått växa fram, men naturligtvis under den förutsättningen, att lånet inte användes för att uppehålla en konsumtionsstandard, som vi inte ha råd med. Lånet skulle begagnas för att sätta oss i stånd att importera de för produktionen — inte minst den på export arbetande produktionen — mest nödvändiga maskinerna och råvarorna. Även jordbrukets produktion skulle ju kunna befrämjas genom bättre tillgång på hårdvaluta. Då kunde jordbrukarna få in mera produktionsmedel i form av maskiner och redskap. Ett uttalande från regeringen i denna fråga anser jag var önskvärt.

Sedan ber jag till sist, herr talman, att få understryka vad handelsministern uttalade i slutet av sitt anförande, nämligen att förhållandena äro så vanskliga, att vi inte veta, hur vi skola kunna tillgodose alla behov. Men när så är fallet, är det naturligtvis ytterst önskligt, att vad vi göra kommer att vara genomtänkt och samordnat i sina detaljer. Vi ha haft för mycket planlöshet under denna planhushållarregerings hela verksamhetstid, och jag hoppas att vi skola kunna komma ifrån det och kunna samordna vårt handlande på detta viktiga område.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag vill uttala min anslutning till hans excellens herr utrikesministerns deklaration här i dag, att Sverige även i fortsättningen bör iakt-

taga neutralitet och icke inträda i någon politisk blockbildning av det ena eller andra slaget. Vi böra i stället söka bidra till att förverkliga innebörden i Förenta Nationernas stadga, nämligen att säkra freden samt skapa frihet och rättvisa för både folken och de enskilda medborgarna.

Utrikesministern framhöll i sitt anförande, att det internationella läget ännu inte har stabiliserats efter kriget och att det råder stora slitningar mellan olika maktgrupper. Det är väl det minsta man kan säga om dagens utrikespolitiska situation. Innebörden i Förenta Nationernas konstitution har ju inte kunnat förverkligas, och ingen vet när detta kommer att ske. Sverige har i sin mån strävat efter att i praktisk handling omsätta Förenta Nationernas principer. Men vi få icke blunda för svårigheterna ute i världen. Om medlemsstaterna på allvar beslöte sig för att söka ge liv åt stadgans innehåll, vore det dock säkerligen inte omöjligt att i det internationella samarbetet realisera de tankar som ligga bakom skapandet av Förenta Nationernas organisation. Det finns för övrigt ingen annan väg att kunna utjämna intresse motsättningarna staterna emellan, än genom en sådan sammanslutning som Förenta Nationerna.

Många väntade väl, när Förenta Nationerna bildades, att ett bättre tillstånd snart skulle kunna skapas i världen. Människorna hade, trodde man, blivit visa av erfarenheterna från Nationernas förbund, som föll sönder på grund av att det inte vann allmän anslutning och emedan de enskilda intressena och maktmotsättningarna inom detsamma kommo att spela en alltför stor roll. Världens folk väntade, att man med erfarenheterna från Nationernas förbund för ögonen skulle kunna åstadkomma en bättre organisation för samarbetet folken emellan. Tyvärr har mänskligheten, åtminstone inte hittills, icke allmänt kunnat i handling omsätta Förenta Nationernas grundsatser, av vilka de viktigaste äro att skapa nödvändiga förutsättningar för fred, frihet och rättvisa samt aktning och respekt för ingångna

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

fördrags helgd och den internationella rättens förpliktelser. Dessa principer ha ännu inte kunnat förverkligas i det internationella samarbetet, och det finns anledning till tvivel, om detta över huvud taget kommer att bli möjligt. Herr andre vice talmannen, som ju är majoritetspartiets röst här i kammaren, yttrade att England och Amerika rusta så mycket, att krig blir oundvikligt. Det samma gäller, förklarade han, om det stora landet i öster, Ryssland. På grund av dess rustningar och tillvaron av den s. k. östvallen riskera vi, ansåg herr andre vice talmannen, att till slut driva in i samma läge som rådde före det senaste världskriget, då alla fredssträvanden bröto samman.

Det är sannerligen mörka skuggor som skymta framför oss. Men vi vilja ändock hoppas, att förnuftet till slut skall segra; annars veta vi inte, hur det kan komma att gå.

Ett litet land som Sverige kan naturligtvis inte utöva något större inflytande på utformandet av Förenta Nationernas arbete. Av utrikesministerns redogörelse för den svenska delegationens insatser vid assembléen i New York under hösten 1947 framgår, att de svenska delegaterna inte kunde vinna gehör för sina synpunkter, som otvivelaktigt skulle ha inneburit ett steg mot bättre samförstånd. Den svenska delegationen uttalade sig bl. a. för uppmjukning av vetorätten, men lyckades inte vinna anslutning till detta förslag. Det är uppenbart, att Sverige icke har några större möjligheter att påverka besluten inom Förenta Nationerna. Under kriget funno vi, att vi i första hand måste inrikta oss på att söka värna vår egen självständighet. I den mån som vi därutöver kunde göra något för att hjälpa andra folk, sökte vi också göra det. Men vi kunde naturligtvis inte kasta vårt svärd i vågskålen i den stora konflikten mellan folken. Vår situation är nog fortfarande densamma. Men detta faktum befriar oss givetvis inte från plikten att vidtaga de åtgärder, som äro nödvändiga för att trygga Sveriges självständighet.

Vi hoppas, att västmakternas och Förenta staternas ansträngningar att säkra freden och påskynda återuppbyggnaden i Europa ändock till slut skola ha framgång. Amerika offerar för närvarande många miljarder dollar årligen för att hjälpa och återuppbygga Europa. Amerika gör naturligtvis inte dessa stora offer blott för att få hjälpa Europa, utan det ligger självklart även i Förenta staternas intresse att världen återuppbygges snarast möjligt, så att normala förhållanden åter kunna inträda. För både Europa och vårt land gäller, att vi icke kunna komma tillbaka till vad vi tidigare brukade kalla för normala förhållanden i fråga om ekonomi och handel, förrän Centraleuropa åter trätt in som en produktionsfaktor i det ekonomiska livet. Centraleuropas folk spelade före kriget en stor roll i vårt ekonomiska liv. Dessa stater komma säkerligen även i framtiden att få en mycket stor betydelse för vår handel och försörjning, om åtgärder vidtagas för att de åter skola kunna komma med i det internationella samarbetet på handelsområdet. Förutsättningen härför är emellertid att staternas produktionsapparat återuppbygges, vilket givetvis i första hand måste ske på så sätt, att Centraleuropas folk själva få tillfälle att göra sin insats i respektive länders återuppbyggande. Sveriges förmåga att härvidlag påverka utvecklingen är begränsad. Vi kunna inte göra mycket annat än att på allt sätt söka främja återuppbyggnaden i Europa och återgången till normala förhållanden.

Jag skall, herr talman, inte närmare ingå på de många olika frågor, som kunna anknytas till denna debatt. Jag uttalar dock, som jag redan inledningsvis sade, min anslutning till den ståndpunkt, som intagits av regeringen i fråga om Sveriges utrikespolitik och hållning till Förenta Nationerna. Det är under alla förhållanden givet, att vi icke kunna ansluta oss till något som helst system i världen, inom vilket de demokratiska krafterna inte få utrymme. Demokratien, friheten och rättssäkerheten för den enskilde medborgaren sätta vi

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

såsom ledstjärna för det politiska arbetet. Vi kunna, fastslår jag, icke ansluta oss till en samhällsuppfattning, som innebär att den enskilde medborgaren förtryckes under det ena eller andra politiska systemet. Ett dylikt samhällssystem är oförenligt med västerländsk kulturuppfattning. Jag är för min del övertygad om att den samhällsuppfattning, som ger utrymme för den personliga friheten och som värnar de enskilda medborgarnas rätt, trots allt kommer att segra i det långa loppet. Men vi böra sträva efter att denna seger icke skall behöva uppnås med vapenmakt, utan att ett dylikt samhällssystem skall kunna genomföras och tryggas på rättens grundval.

Medan jag har ordet, ber jag, herr talman, att få göra ett par reflexioner med anledning av handelsministerns redogörelse här i dag. Handelsministern visade upp, att den nya importplanen, som uppbyggt på de handelsöverenskommelser, som ingåtts under den senaste tiden, skulle leda till jämvikt mellan vår import och export, om man räknar med de inkomster som inflyta från frakter och kapital i utlandet. Det skulle således inte bli något nämnvärt underskott, kanske inte något sådant alls, i vår betalningsbalans. Vi ha i så fall anledning att vara tillfredsställda. I varje fall är det denna väg som vi måste gå. Men vi få inte bortse ifrån att våra valutatillgångar äro så gott som uttömda och att om vi på föreslaget sätt skola begränsa importen, vi kunna komma att lida brist på för vår produktion nödvändiga varor. Även om vi skola försöka låna pengar i Amerika, kunna vi ju inte i längden låna pengar för konsumtionsändamål. Avsikten med ett lån måste vara att göra oss likvida för att stärka vår handelsfrihet. Vi måste naturligtvis i det långa loppet få till stånd en sådan avvägning, att vi inte konsumera mer än vad vi producera. Det är den grundprincip som måste vara avgörande vid avvägningen av import och export. Ta vi denna princip till ledstjärna, måste vi också konstatera att handelsministern är inne på rätt väg. Det är naturligtvis

svårt, att under en tid av begränsningar fullt kunna tillfredsställa såväl produktionens som konsumtionens krav. På grund av att Centraleuropa bortfallit som handelspartner har Sveriges import i större utsträckning än tidigare måst tas från länderna i väster, vilket naturligtvis medför en hel del rubbningar. Jag är dock övertygad om att det trots allt skall vara möjligt för oss att upprätthålla nödvändig jämvikt mellan importen och exporten.

På tal om svårigheten att tillfredsställa alla behov av importerade varor vill jag här säga några ord om vår bensinimport. Herr Domö har redan i sitt anförande här i dag tagit upp denna fråga, men även jag vill göra det. Frågan om bensinen har ju på sistone blivit aktuell genom hotet om att vi eventuellt måste införa en kraftig nedskärning av motortrafiken för att minska bensinförbrukningen. Folk frågar sig med rätta, om det verkligen är nödvändigt att vidtaga en så drastisk åtgärd. För min del sätter jag i fråga, huruvida de påtänka restriktionerna äro nödvändiga. I den nya importplanen för innevarande år upptas en bensinimport av 625 000 kubikmeter. Två tredjedelar av denna kvantitet skolas från hårdvalutaländer, medan den övriga tredjedelen skall likvideras med mjukvaluta. Bensinen kostar för närvarande i exportländerna omkring 9 öre per liter. Man kan därför absolut inte göra gällande, att likviderna för bensinimporten utgöra någon så oerhört stor post i de summor som vi sammanlagt ha att betala för importen från hårdvalutaländerna. Det hela rör sig om en bensinimport av inte fullt 40 miljoner kronor från hårdvalutaländerna. Genom denna import kunna vi hålla den för hela vårt samhällsliv så viktiga motortrafiken uppe vid ungefär dess hittillsvarande nivå. Om vi kunde öka importen med 100 000 kubikmeter, skulle säkerligen de mest trängande behoven av drivmedel kunna tillgodoses. Om två tredjedelar av denna kvantitet inköpas i hårdvalutaländerna, betyder det en merutgift på ca 5,5 miljoner kronor inom en sammanlagd import för 1 465 miljo-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

ner kronor från hårdvalutaländerna. 5,5 miljoner kronor är faktiskt ett ringa belopp jämfört med den totala importen. Jag väddar därför till handelsministern att försöka ordna en sådan utökning av bensinimporten, vilket skulle ha stor betydelse för hela vårt näringsliv.

Vad sedan beträffar de bilaterala avtal, som herr Domö erinrade om, har jag samma uppfattning som han. Vi få inte se på dessa avtal så som att vi utan vidare och till varje pris skola fullfölja de överenskommelser som voro lämpliga för oss förr i tiden. Vi böra företaga en omprövning, huruvida vi i det ändrade läge, som nu inträtt, kunna fullfölja dessa avtal i deras gamla former. Förhållandena ha ändrat sig mycket under de senare åren, och vi böra därför ta upp till omprövning huruvida vi fortfarande böra hålla fast vid de principer, som tillämpades då dessa avtal en gång ingingos.

Herr SANDLER: Herr talman! Mindre än två år ha förflutit sedan riksdagen uttalade sig för Sveriges inträde i Förenta Nationerna. Riksdagen fann vid sin prövning av landets ställning antingen inom eller utom organisationen övervägande skäl tala för att Sverige bör tillhöra den. Denna bedömning finns det ingen anledning att ändra, sedan Sverige nu i drygt ett år varit medlem. Så fritt från illusioner, som detta beslut var, innebär vår vunna erfarenhet icke, att vi misräknat oss i våra förväntningar. Vi skulle säkert med allmän glädje erkänna ett sådant misstag, om vi misräknat oss i den meningen, att FN överträffat dessa förväntningar. Att så ej skett, behöver knappast konstateras.

Att mot varandra avvåga den trygghet och den risk, som medlemskapet medför, är i dag icke lättare än då beslutet fattades. Alltjämt saknas själva den primära utgångspunkten, nämligen det fredstillstånd som organisationen har att bevara, ty av huvudfrederna med Tyskland och Japan ha vi icke sett ens preliminärerna. Alltjämt saknas väsentliga element i organisationens utbyggnad för trygghet av fred och säkerhet.

Palestinafrågans behandling ger en bjärt illustration till frånvaron av maktmedel i den internationella organisationens hand. En förutsättning för att säkerhetsrådet skall kunna jämlikt stadgan effektivt nyttja den fullmakt vi och alla medlemsstater utställt är att de särskilda militära avtal, varom stadgan talar, bli slutna mellan säkerhetsrådet och de enskilda staterna. Vad som hittills uppnåtts, är den konstaterade oenigheten stormakterna emellan inom det militära stabsutskottet. När och under vilka förutsättningar dessa i stadgan förutsatta avtal kunna komma till stånd, kan ingen säga.

Då ligger tills vidare, om man håller sig till stadgan och än mer om man håller sig till realiteterna, ansvaret för fred och säkerhet på de fem stora. Men dessa äro ju varken eniga om hur den värld skall se ut, inom vilken säkerhet skall tryggas, eller om de medel, med vilka detta skall ske.

Då ett organ icke fungerar väl, är man benägen att gissa på konstruktionsfel. Ett sådant har man trots sig finna i stormaktsvetot inom säkerhetsrådet. Den svenska delegationen i FN har uttalat sig ganska kallsinnigt i fejderna kring vetofrågan. Symtom och orsak böra hållas isär. Om vetot vore borta och oenigheten står kvar, vore då någon reell förbättring av läget vunnit?

Att söka kringgå svårigheter i säkerhetsrådet genom att skjuta över behandling av tvistefrågor till ett församlingens organ har synts lockande. Den svenska delegationen har icke dolt sina tvivel på lämpligheten av detta förfaringssätt, ehuru den icke undandragit sig att medverka i den tillsatta interimskommittén. Det synes mig vara en bekräftelse på dessa tvivel, att detta med sådan iver påfordrade organ börjat sitt arbete med en ajournering av den enda sakfråga det har på dagordningen, nämligen vetofrågan. Vad det hittills gjort, är att ett underutskott — mot den svenske delegatens yrkande — börjat syssla med frågan om detta provisoriska organs permanens.

En sak är att kritik med fog kan rik-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

tas mot det bruk som i enskilda fall gjorts av vetorätten. Men innan man går in för en radikal ändring på denna punkt, bör man ha klart för sig hela räckvidden av en sådan åtgärd. Den aktualiserar i själva verket ingenting mindre än problemet om ett världsparlament i stället för den nuvarande generalförsamlingen, som är en staternas konferens. Om, för att ta ett extremt exempel, världsmakterna USA och Sovjet överröstas av tre småstater i en viktig fråga, så vilar ett sådant avgörande på en helt irreell grund och kan icke effektueras. Jag skulle också tro, att den svenska riksdagen icke varit beredd att lägga den fullmakt, som säkerhetsrådet nu innehar, i händerna på en voteringsmajoritet i den nuvarande generalförsamlingen. Det är för övrigt betecknande, att det av församlingens beslut, som torde ha den starkaste politiska bärkraften — Palestinabeslutet — vilar på den svagaste voteringsmajoriteten, men där hade USA och Sovjet förhandlingsvägen funnit en gemensam plattform, och det i en fråga där stadgan icke gav vägledning, ty i den letar man förgäves efter anvisningar, hur FN skall gå till väga för konstruktionen av nya stater.

Detta är nog inte den enda improvisation, som vår generation får bereda sig på. Vi befinna oss i atomålderns gryning, då utvecklingen flyger fram på snabba vingar. Här stå vi inför tidens ojämförligt viktigaste fråga: kontrollen över atomenergin. Dess frigörelse är människans väldigaste trappsteg sedan hon lärde sig att behärska elden, en människans vän eller fiende allt efter omständigheterna. Blott i mer gigantisk proportion gäller detta om atomenergin. Det är förunderligt, hur ringa inflytande på tänkesätt och uppförande den omvälvning, som nu är i gång, ännu synes ha fått. Men vid en tidpunkt i framtiden, då Hitler är ett lika förbleknat minne som Djingis-khan för oss, skall man som världshistoriens viktigaste datum från vår tid räkna den 2 december 1942, då i den första uranstampeln kontrollerad atomenergi började alstras.

Nu föreligger det paradoxala förhål-

landet, att i intet land äro farhågorna i fråga om atomenergiens destruktiva användning påtagligare än i det land, som ännu torde vara ensamt i besittning av atombomber. Hurudant är nu läget i denna säkerhetsfråga, som intar nyckelpositionen inom hela området för rustningarnas begränsning? I FN:s atomkommission har det hittills ej varit möjligt att sammanjämka Sovjets och övriga medlemmars ståndpunkter. Sovjet har accepterat ett inspektionsförfarande, majoriteten har funnit direkt äganderätt ofrånkomlig till de anläggningar som frambringa atomenergi. Många viktiga punkter i kommissionens arbetsprogram återstå, och ett omdöme måste därför vara preliminärt. Vad Sovjet hittills icke ansett sig kunna acceptera, är en övernationell socialisering av atomenergianläggningar i händerna på ett internationellt organ. Så mycket synes mig framgå av de med stöd av bästa expertis utarbetade atomrapporterna, att det projekterade atomorganet erhåller en maktställning, som ger det i realiteten en världsregerings funktioner på detta utomordentligt betydelsefulla område. Atomkraften skulle med andra ord komma att spränga även världsmakters suveränitet. Det är i sanning omvälvande krafter, som nu frigjorts av människohand. Frågan är: skola de krafterna kunna bringas under kontroll utan ett nytt världskrig? Och vad är kvar därefter? Då nyligen en amerikansk dam frågade Albert Einstein dumt spetsfundigt, om den här atomenergin kommit för att bli kvar, svarade Einstein: Min fru, det är inte frågan; frågan är: bli vi kvar?

Man skall icke räkna med atomenergin som en automatiskt verkande fredskraft. År 1793 bevittnade en annan stor forskare i Versailles aviatikens födelse: den första vätefyllda ballongen hade sänts upp. Det var Benjamin Franklin. Under det omedelbara intrycket härav skrev han samma dag till en fysiker i Wien: »Detta medför en vändning i människans historia. Det bör övertyga suveränerna om dårskapen i att föra krig, ty det blir nu omöjligt även för

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

den mäktigaste att skydda sina domäner.» Vid vår generations inträde i atomåldern är detta en tankeställare. Det till sist avgörande är icke, hur väldig makt naturens krafter äga, utan vilken användning människan får av dem. Hos henne själv vilar både förhoppningen och ansvaret.

Dagsläget kännetecknas särskilt av tre företeelser. Det karakteriseras av de två världsmakternas markerade uppmarsch i positioner, som kollidera över stora delar av världen, i Tyskland, i Medelhavet, i Mellersta Östern, i Yttersta Östern, i Arktikum. Det karakteriseras av Västeuropas utmattningstillstånd. Det karakteriseras också av den spänning, som genomsyrar jordens alla s. k. färgade folk och gör dem allt mer obenäga att förbli kolonialfolk eller bli satellitstater. Europas storhetstid går mot skymningen, det koloniala skedet är förbi, den vite mannen får bära sin börda ensam och tycks få nog av det. Inom Europa kämpas så en kamp om Tyskland, som tagit den säregna formen, att man på ömse sidor av järnridån allierar sig — mot Tyskland. Över Arktikum går det kortaste avståndet — och alla avstånd krympa nu ned mot ljudhastighetens mått — mellan jordens väldigaste militärmakter.

De motsättningar, som kommit till synes dem emellan, äro vad som främst observeras och oroar i dagens läge. Sett på längre sikt ligger det nog en förenkling av läget i talet om de två världarna. Jag tror för det som förberedes i de två främsta världsmakternas pjäsrörelser på det storpolitiska schackbrädet? Tolkningen är icke entydig. Det kan vara förberedelser för krig. Det kan också vara förberedelse för en allmän uppgörelse, för vilken vardera parten söker bereda sig en så gynnsam position som möjligt. I den mån en hård-

nande taktik skapar förutsättningar för en påskyndad uppgörelse, behöver den icke vara enbart av ondo. Men ett allvarligt riskmoment kan därvid icke uteslutas: att manöverförmågan brister eller icke är densamma å ömse håll.

Att vårt land icke är berett och icke är benäget att låta inränga sig i den klyvningsprocess i två världar, som man på sina håll men på tvivelaktig grund anser ofrånkomlig, har framgått av regeringsdeklarationen. Till den ansluter jag mig, herr talman.

Herr BERGVALL: Herr talman! När herr Åkerberg i dag sade, att dagens utrikespolitiska debatt inte kunde präglas av den spänning, som rådde under de utrikespolitiska debatter vi förde här i riksdagen under kriget, kunde jag icke förstå honom. Nog var det många spänningsfyllda moment under krigsåren, så spänningsfyllda att vi gärna velat slippa en del av spänningen, men de voro icke koncentrerade till riksdagsdebatterna, vilka väsentligen karakteriserades av partiledarnas unisont deklarerade anslutning till de utrikespolitiska riktlinjer, som regeringen följde.

Så hopflätade som nationernas öden nu blivit måste de utrikespolitiska förhållandena väcka ett ökat intresse, och man är därför glad för varje initiativ från regeringens sida, som ger tillfälle till ett fritt meningsutbyte om dessa frågor.

Vi ha också i detta sammanhang den fördelen, att vi icke behöva räkna med samma motsättningar som i inrikespolitiken. Det finns nyanser, som visst inte sakna betydelse, mellan skilda meningsriktningar, men i väsentliga avscenden äro vi i alla fall ense. Det är naturligt, att den svenska utrikespolitiken i nuvarande världspolitiska läge eftersträvar att bevara vår handlingsfrihet, så att vi i händelse av konflikt ha möjlighet att välja neutralitetens väg. Denna ståndpunkt accepteras säkert av det vida övervägande flertalet av vårt folk. Det borde, som utrikesministern framhåller, finnas förutsättningar för att nationer med vitt skilda politiska, religiösa, ekonomis-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

ka eller sociala åskådningar och institutioner leva fredligt vid varandras sida.

Denna ståndpunkt utesluter emellertid icke, utan den kräver tvärtom som ett komplement, att vi klargöra var vi stå i ideologiskt avseende. De ansatser i denna riktning, som finnas i utrikesministerns anförande i dag, hälsar jag för min del med tillfredsställelse. Jag måste endast med beklagande konstatera, att tydligheten av i dag icke alltid tidigare har varit för handen. Tvärtom har tydligheten tidigare i olika sammanhang lämnat åtskilligt övrigt att önska.

När utrikesministern exempelvis i ett anförande i Strömstad i augusti i fjol poängterade, att socialdemokratien ur allmänpolitiska synpunkter står främmande både för borgerlig storkapitalism och för kommunism och därav drog vissa slutsatser angående vår utrikespolitiska inställning, suggererade han — måhända helt oavsiktligt — fram skeva föreställningar i utrikespolitiskt avseende. Uttrycket borgerlig storkapitalism är ju ingen adekvat beskrivning av vad man populärt brukar kalla västmakterna. Det utesluter ur bilden redan de drag i Förenta staterna, som bära exempelvis Roosevelts och många av hans medarbetares signatur. Det ger ingen bild av det Amerika, som ger vidsträckt möjligheter för en fri och ofta mycket givande diskussion på de mest skiftande områden, en diskussion som i många avseenden präglas av radikalare grepp på problemen än de med vilka vi röra oss här hemma. Uttrycket med dess utrikespolitiska slutsats — ty det är ju inte uttrycket som sådant, utan uttrycket med dess utrikespolitiska slutsats, som jag kritiserar — manar heller icke fram intrycket av de västeuropeiska demokratierna, som borde verka särskilt lockande på utrikesministern, då åtskilliga av dem för närvarande stå under socialdemokratisk ledning.

Det finns, när man utgår från den position som jag förut deklarerade, alldeles speciell anledning att göra klart, att vi ideologiskt höra hemma i samma sfär som västmakterna, att de demokratiska

traditioner, den frihetssyn och de kulturbegrepp, som äro deras, också äro våra. Den stilsamma återhållsamhet, som den socialdemokratiska pressen under långa perioder visat i fråga om kritiken av de inre förhållandena i diktaturstaterna, medan den lämnat ett mycket brett utrymme åt kritik av missförhållanden exempelvis i Förenta staterna, har bidragit till att skapa en förvrängd bild av verkligheten. Den har icke varit ägnad att klargöra vår verkliga inställning. För rättvisans skull vill jag tillägga, att det under höstens lopp har inträtt en ändring i detta avseende, som man måste hälsa med tillfredsställelse.

Man har ett intryck av att trängtan att deklarerera sin självständighet på socialdemokratiskt håll tagit sig starkare uttryck västerut än i den andra riktningen. Som ett uttryck för denna benägenhet kan man kanske tolka exempelvis en passus i ett anförande, som utrikesministern höll inför svenska handelskammaren i New York. Han uttalade där — jag har icke något referat av anförandet till hands utan får lita till mitt minne — att Sverige ämnade söka klara sig genom krisen utan att söka hjälp på annat håll. Är mitt citat innehållsligt felaktigt, så får utrikesministern korrigera mig. De som åhörde anförandet fingo nog omedelbart det intrycket, att Sverige ämnade söka klara sig genom krisen utan några utländska lån. Även om en pressning av yttrandets formulering skulle kunna ge möjlighet till en gynnsammare tolkning, kvarstår nog det intryck jag nyss angav. Det är möjligt att yttrandet får ses mot bakgrunden av den ganska långsamt vaknande insikt om vårt ekonomiska läge, som präglat den nuvarande regeringens handlande, men säkert är att det knappast tillhörde de särskilt välbetänkta yttrandena.

Utrikesministern ägnade en väsentlig del av sitt anförande åt vad som förekommit vid Förenta Nationernas möte. Det tjänar säkert ingenting till att upptaga alla de av honom berörda detaljfrågorna till en mera ingående diskussion. Man skulle i många fall hamna i en diskussion om voteringsordningar

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

och tekniska formaliteter. Jag har så mycket större anledning att underlåta detta som jag i flertalet frågor anser, att den position, som valdes av den svenske utrikesministern som delegationens ledare, var riktig. I några fall måste jag dock säga, att jag kände mig ganska tveksam. Utrikesministern har otvivelaktigt rätt, när han konstaterar, att ställningstagandet i olika frågor i Förenta Nationerna liksom i andra sammanhang bör ske med hänsyn till frågornas sakliga innebörd. Han har lika rätt, när han säger, att eftersom många av dessa frågor ha en utpräglat politisk karaktär, en saklig prövning ofta måste innefatta även ett politiskt bedömande. Allt beror på vad man inlägger i ordet »politisk». Vad angår Greklandsfrågan, som utrikesministern berörde ganska utförligt i sitt anförande, kan jag icke komma ifrån, att ordet »politisk» fick en annan innebörd än den utrikesministern närmast i dag åsyftar. Jag kan inte göra mig fri från den uppfattningen, att ställningstagandet i denna fråga i viss mån dikterades av en önskan att komma mitt emellan de bägge stormaktsgrupperna. Det är väl dock i detta sammanhang inte ett önskemål av högre angelägenhetsgrad att man går in på en detaljdiskussion. Man kan bara som ett allmänt intryck av FN-mötet säga, som andra talare redan sagt, att man endast kan hoppas att FN så småningom skall få en större funktionsduglighet än det har i dag.

På den benägenhet att ta större hänsyn österut än västerut, som jag i det föregående antytt, ser jag också ett prov i det sätt på vilket man på socialdemokratiskt håll behandlar de spørsmål, som ha sammanhang med det ryska kreditavtalet. Man har funnit det fullkomligt naturligt — och på den punkten råder det väl hundra procentig enighet — att i det förändrade läge, i vilket Sverige kommit, söka ernå till exempel vittgående ändringar i de avtal av handelspolitisk natur, som vi ha haft med Förenta staterna. Man har helt enkelt inte kunnat undgå att göra detta, även om vissa av de krav, som man härvid

måst framföra, icke ha varit särskilt sympatiska, sedda ur amerikansk synvinkel. Man har ansett sig ha och man har enligt min mening också haft fullgoda skäl för detta ståndpunktstagande i våra ändrade ekonomiska förutsättningar. I fråga om Ryssland har man emellertid tagit saken på ett helt annat sätt. Ingen lär väl i nuvarande stund bestrida, att det ryska kreditavtalet är för stort för vårt land. Av handelsministerns uttalande i dag framgick ju att vi icke inom den tid, som utsatts för detta avtal, såvitt man nu kan bedöma, ha några möjligheter att fullgöra detta avtal. Oppositionen har i sin kritik på den punkten otvivelaktigt fått rätt. Avtalet kommer, om det skall fullföljas, att medföra en för oss kännbar belastning, om icke en radikal ändring i vårt ekonomiska läge snabbt nog inträder. Att avtalet hittills icke kunnat fullföljas på det sätt som förutsattes då avtalet slöts, ändrar icke bilden. Med hänsyn till de redan kontrakterade varumängderna tycker jag nog också att handelsministern i någon mån underskattade storleken av den belastning, som detta avtal redan nu utgör för oss. Trots detta ha hittills inga försök gjorts att få till stånd större modifikationer i detta avtal. Ja, så främmande synes tanken på sådana förändringar ha varit för regeringen, att när bankofullmäktige i en skrivelse föregående år ifrågasatte åtgärder i antydd riktning, tycks finansministern inte ens ha förstått innebörden av detta yttrande, åtminstone inte om man får döma av ett tidningsuttalande som han gjorde omedelbart efter det att bankofullmäktiges skrivelse kommit.

Ja, detta var några kritiska synpunkter på regeringens position i utrikespolitiskt avseende. Från mina utgångspunkter tjäna utrikespolitiska debatter av den art, som vi förde under krigsåren, med deklarationer om instämmanden på de punkter där vi äro ense ingenting till. Vad man kan ha nytta av i en sådan debatt, det är att man kommer fram till de punkter där det råder meningsskiljaktigheter.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

Jag kan sluta med att konstatera, att vi inom det parti jag tillhör önska goda förbindelser i politiskt och handelspolitiskt avseende både västerut och österut. Vi tvivla icke heller på att regeringen strävar mot samma mål, men vi känna oss icke övertygade om att regeringen på alla punkter valt riktiga vägar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**: Herr talman! Jag är givetvis mycket tillfredsställd över att herr Bergvall inte hade några erinringar mot den deklaration, som var innefattad i mitt anförande, åtminstone inte några av väsentlig art. För att få fram den motsättning mellan folkpartiet och socialdemokratien i fråga om utrikespolitiken, som herr Bergvall tydligen i alla fall var angelägen att visa upp, nödgades han söka upp ett par uttalanden i två tal, som jag hållit.

Det ena var ett tal i Strömstad förra året, ur vilket han tog upp en liten passus som även herr Ohlin berört i andra kammaren. Jag tror att jag under debatten där lyckades förklara för herr Ohlin, att han på ett ganska egendomligt sätt hade missuppfattat innebörden av det uttalandet. När nu denna missuppfattning är gemensam för herr Ohlin och herr Bergvall, kanske det får tillskrivas det förhållandet, att mitt yttrande tidigare i ett par folkpartitidningar har återgivits i ett mycket förvanskat skick. Visserligen ha nu både herr Ohlin och herr Bergvall återgivit det korrekta referatet av mitt uttalande, men jag undrar om inte den förra, förvanskade versionen ännu spökar även i herr Bergvalls medvetande.

Jag tyckte jag gav uttryck för en mycket banal sanning, när jag som ett argument bland många andra mot att låta utrikespolitiken bestämmas av andra länders inre ekonomiska regimer nämnde, att socialdemokratien stod främmande både för borgerlig storkapitalism och för kommunism. Jag har uppfattat saken så, att herr Bergvall lika väl som herr Ohlin är ense med mig om slutsatsen, nämligen att den tillfälliga regi-

men i det ena eller andra landet inte skall vara bestämmande för våra vänskapsförbindelser med dessa länder. Då tycker jag verkligen att det är litet besynnerligt, att man söker sak med mig för ett yttrande, som bara innefattar ett av många tänkbara argument för den slutsatsen. Jag hoppas att också herr Bergvall nu skall känna sig övertygad om att det här vara fråga om en benägenhet att i mitt anförande inlägga en mening, som inte rimligen kunde finnas där.

Herr Bergvall yttrade sig sedan om ett anförande som jag hållit inför svenska handelskammaren i New York. Jag förstår inte riktigt, i vilket utrikespolitiskt sammanhang detta tal kommer in. Jag förmodar att herr Bergvall helt enkelt ville säga, att jag helt allmänt yttrat mig på ett oförsiktigt sätt, och ville ge mig en liten reprimand för det. Ja, vad jag sade där var, att Sverige har deltagit i Marshallplanen, men att detta inte innebär att Sverige framställt någon begäran om hjälp. Marshallplanen är ju ytterligt aktuell i den amerikanska opinionen, och man är utomordentligt intresserad av dess mottagande. Marshallplanens innebörd var ju, att det införskaffades uppgifter om de olika ländernas behov av varor av olika slag och om deras betalningsbalans i förhållande till Amerika. Man kom då till ett resultat, som i fråga om Sverige innebar ett visst deficit i betalningsbalansen gentemot Amerika under den ifrågavarande fyraårsperioden. Jag sade, vilket var ett faktum, att vårt deltagande i Marshallplanen i och för sig icke innebär att vi hade anmält oss som lånesökande eller hjälpsökande. Sveriges medverkan i Marshallplanen kommer väl också i hög grad att karakteriseras av att vi äro i den förmånliga belägenheten, att vi kunna exportera för återuppbyggnaden utomordentligt viktiga varor.

Det är möjligt att en del åhörare inte ha beaktat, att detta uttalande gällde i samband med Marshallplanen. Vid den tidpunkten hade emellertid mig veterligt icke heller i övrigt från svenska regeringens sida anhållits om något lån i Amerika, och vi ha fortfarande inte

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

gjort det. En annan sak är att utvecklingen under höstens lopp har gått därhän, att vi haft anledning att undersöka möjligheterna för ett sådant lån. Det var i mitt tal inför handelskammaren i New York inte alls meningen att ge något svar på frågan, huruvida vi ifall möjligheten finns komma att äska ett sådant lån eller inte. Jag tror därför att inblandningen av det anförandet i denna debatt var en smula omotiverat.

Jag skall inte gå närmare in på handelsministerns uttalande om det ryska avtalet men vill tillägga några ord, eftersom herr Bergvall reste frågan: varför har det ryska avtalet varit tabu, då vi vänt oss till exempelvis Amerika och försökt få till stånd en revision av gällande avtal? Nog har väl herr Bergvall uppfattat det riktiga läget, nämligen att det ryska avtalet, om jag så får uttrycka mig, har reviderat sig självt. Det ryska avtalet är så avfattat att det, om inga beställningar komma till stånd, inte heller aktualiserar några kreditutfästelser. Handelsministern har ju i sitt anförande meddelat, att 1948 års kreditleveranser till Ryssland med hänsyn till de beställningar, som hittills ha gjorts under kreditavtalet, inte såsom enligt avtalet var planerat komma att uppgå till 200 miljoner kronor, utan bara till 38 miljoner. Så långt har alltså avtalet så att säga reviderat sig självt. I den mån beställningar på grund av olika omständigheter icke ha kunnat komma till stånd, ha inte heller kreditförpliktelserna aktualiserats.

För övrigt är det klart, att om i framtiden utvecklingen blir sådan, att vi anse oss tvungna att få till stånd några modifikationer i detta avtal, komma vi att ta upp konversationer med Sovjetunionen om den saken lika väl som vi ta upp liknande konversationer med andra länder. Vi ha ju dessutom ett stående organ, som regelbundet förhandlar om hur detta avtal och det andra, varuutbytesöverenskommelsen, fungerar.

Herr BERGVALL (kort genmäle): Herr talman! Det var inte någon avsikt att söka sak med utrikesministern, som

gjorde att jag tog upp några punkter ur anföranden som han hållit i andra sammanhang, utan det var en iakttagelse, som jag tror att jag inte är ensam om att ha gjort, nämligen att man understundom på ett klarare sätt får en persons ståndpunkter belysta, om man går till anföranden som han hållit i en annan miljö än i riksdagen, där i officiella deklarationer allting avrundas på ett försiktigt sätt. Jag tillade också med avsikt i mitt anförande, att utrikesministerns av mig citerade yttrande i Strömstad måhända oavsiktligt framsuggerade den antydda uppfattningen hos åhörarna. Jag undrar också, om någon som tar del av det tal, som utrikesministern hållit i dag, får samma intryck av detta som av Strömstadstalet. Jag betvivlar det.

Vad det ryska avtalet beträffar, måste jag konstatera, att den belastning det medför för vårt land inte kan mätas av de kreditbelopp, som i dag äro tagna i anspråk. Den mätes naturligare av det kronbelopp, som anger hur stora beställningarna äro. Ännu exaktare skulle den naturligtvis mätas av den arbetskraft och det produktionskapital som tagits i anspråk för de varuleveranser man har kontrakterat. Man får i varje fall akta sig för att dra slutsatser bara ur kreditbeloppens storlek.

Herr ANDERSON, AXEL IVAR: Herr talman! Tillåt mig börja med en anmärkning beträffande regien för dagens debatt. Vi ha här fått höra först hans excellens utrikesministern och sedan handelsministern föredra timplånga anföranden, som ha innehållit intressanta redogörelser för vår utrikespolitik och handelspolitik, men var och en har kunnat konstatera, att riksdagen lyssnat mycket förstrött till dessa anföranden. Kamrarna ha varit påfallande glest besatta. Jag tror, att detta skall tolkas, inte som ett uttryck för missaktning mot vare sig talarna eller ämnet, utan helt enkelt som en reaktion mot hela denna metod att inleda en debatt. Jag hoppas, att det inte uppfattas som ett försök att

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

spela mästare, om jag tillåter mig att vördsamt hemställa om en liten regiförändring till ett kommande tillfälle — ty vi få väl sådana här debatter även i fortsättningen. Skulle det inte vara möjligt att på förhand låta trycka och utdela de meddelanden, som skola lämnas från regeringsbänken? De innehålla ju i regel mera fakta än politiska opinionsyttringar. Eller också skulle det väl vara möjligt att dela upp dagens ämne på två debatter, varav den ena ägnades uteslutande åt utrikespolitiska frågor och den andra åt de handelspolitiska, båda inledda av en kort redogörelse från vederbörande departementschef. Dessa anföranden kunde på det sätt, som skedde under krigsåren, kompletteras med stencilerade redogörelser för vissa utrikespolitiska och handelspolitiska frågor.

Som det nu är ordnat blir debatten splittrad på två vitt skilda områden. I ena ögonblicket rör den sig om utrikespolitik och behandlar där frågor av den mest centrala betydelse; strax därpå kastas den in på handelspolitiken och bollar där än med ett problem, som kanske ligger mitt uppe i den allmänna politiska diskussionen, än med ett problem, som är fullständigt perifert. Jag kan inte förstå annat än att detta är en felaktig metod att utnyttja detta tillfälle för regeringen att möta riksdagen och få en ingående överläggning med denna om de frågor, som för närvarande äro av en så utomordentlig betydelse för oss alla.

Herr talman! Jag har velat göra denna lilla randanmärkning innan jag kommer in på mitt egentliga ämne, och för att jag inte skall kunna beskyllas för att ha tagit upp tid för kammaren i onödan skall jag be att på förhand få meddela, att jag kan inskränka de kommentarer, som jag hade tänkt göra till de båda inledningsanförandena, sedan debatten nu har pågått ett par timmar. Jag kan i mångt och mycket instämma med föregående talare, och vad jag här kan komma med är egentligen bara några kompletteringar, några försök att ge en annan nyans åt uppfattningar, som re-

dan äro framförda eller antydda av andra talare.

Jag konstaterar med tillfredsställelse utrikesministerns mycket positiva uttalande om Marshallplanen. Jag kan inte neka till att jag liksom åtskilliga andra i fjol tyckte mig kunna spåra en viss tvekan från den svenska regeringens sida, i varje fall när det gällde att ta ståndpunkt till den överläggning i Paris, som sedan visade sig vara av en så utomordentlig betydelse för Marshallplanens utformning. Det är desto mera glädjande att nu kunna konstatera, att vår utrikesminister utan minsta reservation ansluter sig till grundtankarna i denna plan och även tycks ge sin fulla anslutning till det sätt, på vilket den skall sättas i verket. Det råder här fullt samförstånd mellan regering och riksdag, det har förut kunnat konstateras vid de överläggningar, som ha hållits mellan regeringen och utrikesnämnden.

Däremot har man svårt att förstå att den svenska regeringen inte ville aktivt deltaga i Brysselkonferensen om en europeisk tullunion. Jag bortser här alldeles från hur utomordentligt svårt problemet är, ty dessa svårigheter böra inte i och för sig avhålla oss från en diskussion om detsamma, lika litet som vi ha anledning att draga oss för en diskussion om en nordisk tullunion, även om många på förhand säga att en sådan är fullständigt utesluten. Men när det gällde Brysselkonferensen ville regeringen inte vara med om att skicka ombud för Sverige, utan vi fingo nöja oss med att skicka en observatör. Jag vill påpeka, att inte bara Danmark, utan även det strängt neutrala Schweiz, som till på köpet står utanför Förenta Nationerna, lät sig företrädas av ombud. Jag hoppas att Sveriges passiva hållning vid detta tillfälle inte hade politiska skäl.

I fråga om det nordiska samarbetet vill jag helt instämma med utrikesministern, och samma åsikt har också uttalats av herr Domö. Över huvud taget måste vår insats i det nordiska samarbetet bli mera helhjärtad och positiv. Jag tar därför fasta på utrikesministerns ord, att den svenska regeringen ser ett mera vid-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

gat och planmässigt nordiskt samarbete som ett betydelsefullt mål för vår utrikespolitik.

Det största intresset i utrikesministerns deklaration ha naturligtvis hans uttalanden om den pågående politiska blockbildningen ute i världen tilldragit sig. Han kom därvidlag inte med några överraskningar, men jag vill liksom föregående talare understryka det tillfredsställande i den klara och såvitt jag förstår realistiska redogörelse, som utrikesministern lämnade för den aktuella situationen.

Det var på förhand klart att utrikesministern i dag skulle upprepa sin tidigare förklaring, att Sverige icke biträder någon blockbildning, att vi icke genom förhandsegagemang skola avhända oss rätt och möjlighet att stå utanför ett nytt krig. Det var också klart att han fortfarande står på den ståndpunkt, som han tidigare deklarerat, att Sverige genom sitt inträde i Förenta Nationerna visserligen uppgivit sin neutralitet, men att denna skulle återtagas för den händelse Förenta Nationerna helt skulle undergrävas av pågående politisk blockbildning eller eljest försvagas i sin handlingsförmåga; så uppfattade jag herr Undéns uttalande på denna punkt.

Denna utrikesministerns förklaring understryker kontinuiteten i den svenska utrikespolitiken, och denna kontinuitet är förvisso mycket värdefull. Det finns inte minsta tvivel om att denna politik har en mycket fast förankring hos det svenska folket. Men å andra sidan är det en viss fara för att denna konservatism i kursen lätt kan bli en förstened dogmatik med stereotypa talesätt i stället för en levande känsla för allvaret i vårt lands läge och de krav som situationen nu ställer på oss. Emellertid har enigheten om den orubbliga kursen det goda med sig, att hela världen vet var vi nu stå och var vi i händelse av en ny världskatastrof helst skulle vilja stå. I Moskva borde man en gång för alla göra klart för sig, att Sverige inte kommer att frivilligt låna sig som bas för några statsgrupperingar som stå i strid med varandra.

Jag vill i detta sammanhang tillåta mig att göra en randanmärkning: jag vill understryka att det är en uppriktigt och som jag hoppas allmän svensk önskan att Finland skall kunna få iakttaga den neutralitet, som dess folk sätter sådant värde på efter krigets prövningar. Det bör också sägas, att vi här i landet skulle gripas av stark beklämning och känna det som ett hot mot vårt eget land om Finland mot sin vilja skulle påtvingas en pakt, som militärt inlemmade landet i östblocket.

De svenska statsmakternas bestämda åsikt, att Sverige skall försöka föra en självständig svensk politik utan att binda sig åt något håll, utesluter naturligtvis inte att det finns nyanser inom vårt folk vid bedömandet av dessa frågor. Ett par yttranden vid årets remissdebatt gävo uttryck för sådana skiftningar, och vi ha väl rätt att nu lika väl som under världskriget säga ifrån, att neutraliteten icke är ett självändamål, utan en politisk metod, som användes för landets bästa. Neutralitet får inte vara detsamma som ett försök att halta fram på båda benen, och det får inte heller bli ett skalkeskjul för allsköns försvarsolust — jag tror det finns anledning att varna här för.

Världspolitiken är just nu så dynamisk — det har också utrikesministern här betygat — att man inte kan segla med fasta skot, om en storm skulle blåsa upp. Att konstatera detta innebär naturligtvis inte ett oreserverat förord för en svensk anslutning till ett västblock, en västunion eller en »västfolkens familj», som Léon Blum senast formulerade programmet. Den engelske utrikesministern Bevin, som har talat senast om planerna på en västunion, avser ju därmed att sammanföra Storbritannien, Frankrike och Beneluxländerna på Dunkerquetraktatens grundval. Det är av värde att slå fast detta. Sverige står utanför denna diskussion. Vad man åsyftar med Dunkerquetraktaten är en regelrätt allians och inte något försök till en sådan regional pakt, som förutses i Förenta Nationernas stadgar.

Men även om man säger detta, tjänar

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

det väl ingenting till att förneka, att Sverige och det svenska folket till anda, livsföring, samhällsliv och ekonomi tillhör västerlandet. Därom veta alla främmande regeringar tillräckligt besked — även den ryska. Den ryska regeringen borde också veta — ty den har så pass god information, trots alla felkällor — att den reaktion, som nu kan spåras inom vida kretsar av det svenska folket mot vissa drag i den sovjetryska politiken, inte är ett utslag av en svensk orientering till ett annat block, utan en naturlig svensk reaktion mot det som vi anse strida mot vår uppfattning om frihet och människovärde, mot vår syn på demokratiskt samhällsskick och de former för sammanlevnad mellan folken, som vi vilja stödja.

Den misstänksamhet, som allt mera kan spåras i sovjetryska uttalanden om Sverige, är delvis inspirerad av förutfattade meningar, men den är nog oftare framkallad av den ytterligt grova agitation, som den ryska propandaledningen har igångsatt och som närmast är riktad mot Förenta staterna men är utformad på ett sådant sätt, att den gärna får drabba mellanliggande småstater på vägen. I denna propaganda har det vid upprepade tillfällen påståtts, att den svenska pressen är besoldad av amerikanskt kapital. Det har i olika vändningar talats om den dollarköpta, dollarinspirerade svenska pressen och alla de legodrängar som Förenta staterna har lyckats förvärva sig här i landet. Jag tror det finns anledning att vid detta tillfälle säga ifrån, att en sådan agitation måste framkalla en stark reaktion, inte bara från pressen, utan från var och en som — han må ha vilka åsikter som helst om de olika tidningarnas sätt att uppträda — anser att en fri press är ett omistligt element i ett folkstyrt land. Reaktionen tar sig naturligtvis ibland uttryck, som kan komma att uppfattas såsom fientlighet, men om vi stillatigande mottaga sådana beskyllningar vore vi knappast värda att räknas som företrädare för en fri press i ett fritt land.

Det har sagts — dock inte i denna debatt — att det är en uppgift för Sve-

rige att tjänstgöra som en brygga mellan öst och väst, och jag tror att det finns mycken uppriktig och ärlig önskan bakom detta tal om att tjäna en broslagning över de starka, motsatta intressen som allt mer behärska världspolitiken. Men är det inte ett uttryck också för en fullständig felbedömning både av våra möjligheter och av det världspolitiska läget? Vår önskan att tjäna utjämningsintressen är uppenbar och på många sätt vitsordad, men ingen kan väl i denna stund blunda för att det svåraste hindret för en sådan politik ligger i den ryska inställningen till allt västerländskt, inklusive det som representeras av vårt land. Talet om den fällda järnridån är inte ett tomt tal, det är en allvarlig verklighet, som vi inte komma ifrån. Och vi skola inte göra oss några som helst illusioner om att vi kunna vare sig bryta denna järnridå, krypa under den eller på något vis krångla oss igenom de hinder, som resa sig för en fri samfärdsel mellan det stora landet i öster och de större eller mindre stater i Europa, som representera ett annat ideal i fråga om styrelsesätt, i fråga om uppfattningen av människovärdet och i fråga om den allmänna utvecklingen.

Att icke onödigtvis skärpa dessa motsättningar är förvisso också en viktig svensk uppgift, men det skulle vara dårligt att blunda för motsättningarna och söka inbilla sig, att vi i fortsättningen kunna föra vår politik utan att ta någon som helst hänsyn till de faktiska förhållanden som råda. Det är i alla fall så, att realpolitik från den ena sidan med nödvändighet måste framkalla realpolitik från den andra. Man må ta det som smicker eller kritik, men det finns i varje fall inte någon tvekan om att den ryska politiken i allra högsta grad är realpolitik. Är det då förvånande, om en sådan realpolitik möts med motsvarande medel från den andra sidan? Är det något så orimligt, att även ett litet land i denna situation bör uppmanas att anlägga en mera realpolitisk syn på sina uppgifter, sitt försvar och sin utrikespolitik? Det betyder inte en

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

skärpt aggressiv politik, bara att vi se verkligheten i ögonen. Det betyder att vi inte låta vårt handlingssätt bestämmas av våra sympatier för eller antipatier mot den ena eller andra ideologien. Vad som kräves är ett klart ståndpunktstagande till våra egna intressen, en föresats att i varje situation uteslutande se på vad som kan gagna eller skada vårt eget land och att inrätta vårt handlande därefter.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Det är bara en liten punkt i herr Ivar Andersons anförande som jag nu vill klara upp. Herr Anderson uttalade sin tillfredsställelse över att jag i det anförande jag höll hade givit så positiva uttryck för den svenska regeringens intresse för Marshallplanen, och han ville se en viss förskjutning i regeringens uppfattning därvidlag, i det att vi i början skulle ha ställt oss mera tveksamma när det gällde att delta i Pariskonferensen.

Jag vill säga, att vad som först verkade en smula förbryllande i förslaget om Pariskonferensen var att Förenta Nationerna alldeles innan förslaget framlades hade organiserat sin nya Europakommission. Samtidigt hade utrikesminister Marshall i ett uttalande till pressen sagt, att aktionen till hjälp åt Europa var avsedd att gälla alla europeiska länder, alla länder väster om Asien. Det var ju också så, att den förberedande konferensen var anordnad med deltagande även från Sovjetunionens sida. Då liksom sedermera under överläggningarna hade man från svensk sida den uppfattningen, att man borde skjuta fram Europakommissionen såsom på något vis medverkade i den här utredningen, och det lyckades också att i beslutet på Pariskonferensen få med ett uttalande, att det var meningen att anlita även Europakommissionens hjälp. Orsaken till att man från Sveriges liksom från våra skandinaviska grannländers sida ställde sig litet undrande var emellertid just det faktum att det inte

från början hade förutsatts att Europakommissionen mera aktivt skulle medverka i hela denna plan.

Vad sedan beträffar studiegruppen för tullunionsfrågor vill jag bara påminna om att regeringen, innan den bestämde sin ståndpunkt, hade ingående samråd med utrikesnämnden, och jag tror att jag utan att göra mig skyldig till någon indiskretion kan säga, att vi kunde konstatera allmän anslutning till vår plan från utrikesnämndens sida, kanske med undantag just för herr Ivar Anderson. Bortsett från honom var det en allmän uppfattning, att den form för deltagande som vi valde var den lämpligaste. Vi hade ju problemet om utredningen angående skandinaviskt samarbete såsom det för oss mest näraliggande och såsom på sätt och vis ett led i det andra utredningsarbetet. Det hette i direktiven för studiegruppen, att det skall utredas om alla stater eller några av dem vilja upprätta tullunioner; det förutses alltså att det skall bildas olika grupper, som göra dylika tullunioner inbördes, och det är således helt i anslutning till tankegången i stort, som det skandinaviska utredningsarbetet kommer att äga rum.

Fru LINDSTRÖM: Herr talman! Vår kammarkollega Sven Linderot påstod i remissdebatten, att han hade märkt en betydlig omsvängning i den politiska atmosfären sedan den svenska delegationen hade återkommit från Förenta Nationernas generalförsamling. »Vad som där har inträffat är för allom fördolt», sade han, »och mycket få vi väl inte heller reda på av dem, som ha varit där. Men att en uppenbar förändring i det politiska klimatet har inträffat sedan de delegerade ha kommit därifrån är jag tillräckligt gammal i den politiska leken i Sverige för att kunna registrera.»

Ja, nu har herr Linderot i alla fall fått reda på allt det fördolda av utrikesministern, han har fått reda på hur arbetet i FN har förlupit och vilken ställning den svenska delegationen har intagit i olika brännbara frågor, och jag

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

undrar om han fortfarande vill göra den svenska FN-delegationen ansvarig för att det politiska klimatet här hemma blivit kyligare mot öster på senare tid. Ty det var väl den kyligare temperaturen herr Linderot syftade till med sitt tal om klimatet? Att det blivit en kyligare stämning mot Sovjet kunna vi nämligen ge honom rätt i, men vi mena nog att orsakerna äro helt andra än dem herr Linderot utpekade. Det kretsar, där den lilla skaran svenska FN-delegerat talat och till äventyrs format opinioner, äro inte så stora eller så många, att den mer kritiska hållning till yttringar av rysk utrikespolitik, som svenska folket börjat visa, kan förklaras med FN-delegaternas inflytande, direkt eller indirekt. Det måste ju vara så, att det svenska folket dragit sina slutsatser och att opinionen ändrat sig på grundval av ett rikhaltigare material än det som FN-delegationen bidragit med och som utrikesministern framlagt här i dag. Vårt folk är inte bara läskunnigt, utan det är också vant att läsa tidningspress av olika politiska kulörer och språkrör för olika åskådningar, vant att jämföra det lästa och ganska självständigt bedöma dess halt. Menige man har nog därvid inte kunnat undgå att märka — av utlandstelegram, utlandskorrespondenser etc. — att detta, att det kärvat ihop sig så hårt mellan stormakterna vid fredsförhandlingar och vid Förenta Nationernas arbete, till inte ringa del beror på en absolutism i den östliga stormaktens uppfattningar, ett envist fasthållande vid ståndpunkter, som försvårar eller omöjliggör nödvändiga kompromisser.

»Man kompromissar inte med kapitalismen», sade också en sovjetdelegat i Lake Success i höstas, och han sade det såsom man säger en trivial, högst vardaglig sanning. Det är just där felet ligger. Ty vad är väl demokrati utan förmåga till kompromiss, en kompromiss mellan olika uppfattningar — även kapitalistiska — för att kunna lägga fram förslag och arbetsresultat som kunna accepteras av bredast möjliga kretsar inom folket, av så många och stora medborgargrupper som möjligt? Nästan

varje utskottsutlåtande t. ex., som vi få i våra händer, är ett resultat av sådana kompromisser mellan borgerliga och socialistiska, ja, mellan många olika åsiktsriktningar. Att kunna jämka och samarbeta och ta hänsyn även till andras otäcka meningar är demokratiens kriterium, och oförmåga eller principell ovilja härtill är i släkt med diktatur, det må sedan kallas folkdemokrati aldrig så mycket.

Det är den där oförmågan hos herr Linderots partivänner i öster, som den svenska allmänheten uppmärksammar när den i tidningarna läser referat av utrikesministermöten som spricka, av de tjugu ryska vetona i FN:s säkerhetsråd med mera sådant. Det går inte hur länge som helst att låta bli att jämka på sig utan att det väcker irritation hos resonligt folk, det vet nog Sven Linderot, som själv är styv i att vända, när det behövs, och som trots sin onyanserade lojalitet mot partivännerna i Sovjet har vunnit personliga sympatier bland riksdagskamrater och politiska motståndare just därför att han själv ger ett så starkt intryck av frispråkig stockholmsk — jag skulle vilja säga söderkis, som inte blir förlägen i några kretsar och som nog kan samarbeta även med oliktänkande.

Ty vad var det han sade i remissdebatten sist: »— — — här» — i Sverige — »skär politiken rätt igenom parti-gränserna. Det finns inte här i landet ett enhetligt reaktionärt borgerligt block. — — — Starka frisinna traditioner och gamla liberala frihetsbegrepp leva inom stora grupper i det borgerliga Sverige.» Ja, det kan Sven Linderot ha rätt i. Och vad mera är, de gamla svenska frisinna traditionerna har han själv inte kunnat frigöra sig ifrån, gudskelov. Kunde han dessutom fortplanta litet av dem till sina vänner i Sovjet, så skulle det säkert gagna världsfreden. Det är just den ryska uppfattningen om friheten som en statens frihet att bestämma över medborgarnas handlingar och yttringar som stöter den vanliga svenska medborgaren för huvudet, han eller hon må sitta hemma och läsa i tidningarna

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

om den sortens frihet eller iakttaga mentaliteten direkt vid FN:s sammanträdesbord.

Därmed vill jag inte ha sagt, att den innebörd, som amerikanerna lägga i begreppet frihet, gör hjärtat så mycket varmare på en svensk socialdemokrat. Den amerikanska medborgaren har alltför lätt att sätta sina privata intressen framför samhällets, t. ex. genom att avböja en samhällets priskontroll under motivering att den är ett otillbörligt intrång på den fria företagsamhetens marker, medan priserna klättra upp med 40 procent eller mera. Den friheten snuddar åtskilligt vid det svenska begreppet självsväld. För oss svenskar i ett land med femhundraårigt parlamentariskt system är frihet ett mellanting mellan dessa ytterligheter, en syntes av individuell frihet och social rättvisa. Sweden, the middle way — Sverige, medelvägens land —, som amerikanen Marquis Childs en gång döpte oss till, kan därför också sättas som rubrik för vår utrikespolitiska kurs.

Såsom utrikesministern visat i dag har Sverige i Förenta Nationerna försökt följa sin egen väg genom att hålla sig inom objektivitetens, den svenska neutralitetens, ramar. Det är en linje, som borde tilltvinga sig respekt i det långa loppet, tycker man, även om den väcker irritation i lägen, då starka nationella intressen komma i svallning på väst- eller östkanten. Det innebär naturligtvis inte att en liten stat som Sverige kan leva ett isolationistiskt liv utanför maktkampen mellan de stora länderna — det ha visst alla talare i dag varit överens om — och lika litet kunna Norge och Danmark göra det.

Vi måste hålla samman med andra länder, som äro besläktade med oss i fråga om samhällssyn och kultur och som med oss kunna hävda den demokratiska livsstil som är det naturliga för oss. Att de länderna äro att söka i Väst-europa med England som den västeuropeiska kretsens fasta punkt, äro vi många som äro övertygade om. En fastare sammanhållning inom den kretsen, politiskt och ekonomiskt, måste bli vår

strävan enligt mitt sätt att se. Det får inte betyda, att vi ansluta oss till någon militär eller försvarspolitisk blockbildning eller uppge vår hittillsvarande princip att försöka uppnå bästa möjliga handelspolitiska förbindelser både mot öster och väster och även förbättra de allmänna politiska relationerna åt alla håll, vad vi än känna inför de härskande ideologiska och politiska systemen i olika länder.

När Churchill i ett tal i höstas skisserade den lösningen av maktstriden i världen, att jorden må uppdelas i två hemisfärer, en väst- och en östhalva, så jämstarka att ett krig inte kommer att löna sig, blev jag inte lika tilltalad av den tanken som Ture Nerman när han i remissdebatten kallade den fasta konstellationen med två block för »ett stort historiskt framsteg» och menade, att blocken få balansera varandra. Dagens Sverige passar nog inte att fogas in vare sig i den socialistiska diktaturens maktsfär eller i den självgoda amerikanska kapitalismens. Men herr Nerman talade också om den tredje styrkans väg, och på den vägen kan jag följa honom. Som jag och många med mig se det, är det en av vårt lands angelägnaste utrikespolitiska uppgifter just nu att arbeta fram det tredje alternativet, att i samarbete med det övriga Skandinavien knyta an till England, Nederländerna, Belgien och Léon Blums Frankrike. Starkare sammansvetsade kunna dessa länder tilltvinga sig bättre gehör i Förenta Nationerna och bli vad Sverige redan i all anspråklöshet strävat efter att vara: en objektivitetens och den sociala demokratiens stämma i det internationella samarbetet.

Herr LINDEROT: Herr talman! De långa redogörelser, som vi fått höra av utrikesministern och handelsministern, innehålla ju oerhört mycket viktiga ting, som till en del här i riksdagen under innevarande session ännu inte ha behandlats. Det kunde givetvis därför finnas anledning till ett tämligen utförligt debatterande av vad som vi här åhört. Jag skall emellertid söka att komprime-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

ra mitt tal och bara beröra några som jag anser hägst väsentliga punkter och särskilt då på utrikespolitikens område. Jag vill därmed inte på något vis skilja handelspolitiken från utrikespolitiken. De ha kanske i vissa fall tidigare betraktats såsom tvenne skilda områden, under det att de numera ju gripa i varandra så oskiljaktigt, att de självklart höra tillsammans i en debatt.

Att samtliga talare i dag tala med något mindre bokstäver än när vi ha våra inrikespolitiska uppgörelser om Krångel-Sverige och vad däri inneslutes, torde väl inte få tolkas så, att man anser att debatten om utrikespolitiken är av mindre betydelse än en inrikespolitisk debatt. Det torde väl i stället böra tolkas så, att samtliga talare veta, att åtskilliga, som inte intressera sig för våra vanliga skärmytslingar i våra mer eller mindre viktiga inrikes frågor, lyssna på vad som här säges. Dessutom veta vi ju alla, att debatten rör sådana livsfrågor som frågorna om krig och fred, om den nationella friheten och om oavhängigheten, och det gör ju att de flesta — samtliga, kan jag säga — yttra sig under trycket av att det är brännbara, till dels farliga och i varje fall ytterligt livsviktiga ting, som vi behandla.

Av de frågor, som jag anser vara betydelsefulla, tänkte jag först beröra begreppet neutralitet i utrikespolitiken. Jag har en känsla av att här har man talat om två ting. Dels har man utgått från att vår utrikespolitik under alla förhållanden skall vara ett slags neutralitetspolitik, och dels har man talat från den utgångspunkten, att vår utrikespolitik skall föras på ett sådant sätt att vi vid ett krigsfall eller vid synnerlig krigsfara ha möjligheter att upprätthålla den traditionella svenska neutralitetspositionen. Dessa olika sätt att se på tingen tycker jag att man bör hålla isär, ty jag tror inte att det går att sätta neutralitetsstämpel på utrikespolitiken. Det har nog också framgått för dem, som närmare ha tagit del av utrikesministerns redogörelse, att man inte kan anse, att den politik som har förts har varit en neutralitetspolitik. Jag är icke heller av

den meningen, att man skall sträva efter neutralitetspolitik. — Jag skall sedan återkomma till detta.

Innan jag lämnar detta neutralitetsbegrepp vill jag adressera mig till andre vice talmannen, herr Åkerberg, som var inne på samma linje och som gav uttryck åt en optimistisk uppfattning, att kriget inte alls är nödvändigt och bör kunna undvikas. Men han stödde denna sin optimism närmast på rent psykologiska faktorer. Han ansåg att den största krigsfaran utgjordes av att folk talade så mycket om krig, att man rustade för krig, att man skrämde folk för krig och att tongivande stämmor i olika läger ofta talade om krig såsom någonting oundvikligt. Jag vill göra en liten invändning — utan att på något sätt undervärdera de psykologiska förutsättningarna för krigföring, ty de ha naturligtvis en stor betydelse, tror jag dock att orsaken till krigen framför allt ligger på det *ekonomiska* området.

Jag tror att det är värdefullt, om man i denna utrikespolitiska debatt understryker detta. Ty har man för sig, att det här närmast är fråga om diplomati och psykologi o. s. v., tror jag att det blir svårare att föra en riktig, ur svensk synpunkt fördelaktig utrikespolitik.

Jag vill här stödja mig på ett högerorgan, Sydsvenska Dagbladet Snällposten, som utan redaktionell reservation härom dagen införde en artikel av professor Johan Åkerman angående »Industrialismens vändpunkt», som han kallade den. Jag vill bara ge ett par korta citat för att belysa vad jag menar om de ekonomiska förhållandenas väsentliga betydelse när det gäller att bedöma krigsfaran.

Professor Åkerman säger här: »Det är obestriddligt — och dock ständigt otillräckligt beaktat — att mycket av det utrikespolitiska skeendet, och därigenom medelbart även de inrikespolitiska förändringarna, under hela industrialismen kan återföras på de ledande ländernas olika starka industrialisering.»

Efter att ha givit en rad exempel från olika krig under de senaste 150 åren säger professor Åkerman litet längre

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

fram i samma artikel: »En granskning av industrialismens stormaktskrig och kolonialkrig ger sålunda vid handen, att det måste finnas ett intimt samband mellan å ena sidan stormakternas industrialisering — och då främst olikheter i det tekniska framåtskridandets snabbhet i skilda stater — och å andra sidan de allt mer förödande stormaktskrigen.»

Hela denna ekonomiska grundval för de krigiska sammandrabbningarna är det avgörande, och det måste man ha i sikte, då man här diskuterar hur vi skola ställa oss exempelvis till Marshallplanen. Ty vad är Marshallplanen? Ja, herr utrikesministern har sagt, att det är ett generöst amerikanskt sätt att hjälpa Europa. Jag vill inte uttala något värdeomdöme om generositeten; jag tror nog att det är närmast Amerika man vill hjälpa, även om icke viljan att också hjälpa Europa helt saknas bland amerikanerna. Faktum är att man sköt Förenta Nationernas organ å sido och kallade till konferens under ledning av en stat, begärde uppgifter från de olika europeiska staterna om hjälpbehovet och kombinerade detta generösa hjälpprogram med politiska villkor, som ju äro och måste betraktas som direkt inblandning i de berörda ländernas suveränitet. Det är inte alls något löst hugskott, när den amerikanske försvarsministern — såsom jag nämnde i remissdebatten — talar om nödvändigheten av att fortsätta att bygga ut hjälpen med militära baser i Europas länder. Det är ingen tillfällighet att Mr. Bevin börjar på att inbjuda till alliansfördrag mellan Europas stater, och det är bara en taktisk och temporär företeelse, att man ännu inte officiellt hänvänt sig till Sverige.

Jag har den bestämda uppfattningen, att Sverige icke skulle ha varit med i Paris och att Sverige icke heller, genom den redogörelse som avgivits här i dag, borde ha officiellt intagit ställningen som en av de 16 Marshallstaterna. Jag tror att det strider emot det tidigare talet om att Sverige icke skall vara med i något block.

Här vill jag beröra något av den po-

lemik, som har förts gentemot Sovjetunionen. Utan att på något sätt ta upp allt vad som här har sagts eller gå in på några detaljer vill jag ändå fråga dem, som här i debatten ha anfört, att Sovjetunionens politik är den som mest oroar läget i världen och som med hänsyn till en eventuell utlösning av ett kommande krig är den farligaste politik som någon stat för: är det inte ändock på det sättet, att Sovjetunionen inför Förenta Nationerna har framlagt ett förslag om nedrustning, vilket emellertid blev avböjt? Till det problemet hör ju inte bara frågan om förkastandet av en s. k. övernationell socialisering av atomenergien. Är det inte på det sättet, att det också föreslogs en kontroll över atombomben, att det förslaget avböjdes av framförallt Förenta staterna och att övriga s. k. demokratiska stater i synnerlig grad understödde Amerika i detta avvisande? Då måste man väl ändå fråga sig: har man målat världsläget alldeles korrekt, då man helt förbiser en så oerhört viktig sak som innehavet av atombombsfabrikationen utgör? Att sitta inne med den hemligheten och vägra kontroll över framställningen av atombomben, är det kanske inte det farligaste som överhuvud taget kan tänkas i nuvarande världsläge?

Jag vill alltså, herr talman, till denna del av mitt anförande säga, att jag icke tror på neutralitet såsom ett slags system i vår utrikespolitik. Däremot är jag överens med regeringen, då den förklarar, att den vill driva en utrikespolitik som ger oss möjligheter till att inta en neutral ställning i ett eventuellt kommande krig. Huruvida det blir möjligt eller ej behöva vi ju inte filosofera om, men jag anser att det är en fördel för Sverige att den möjligheten finns kvar.

Jag går så över till frågan om suveräniteten. Har man inte börjat att alltför mycket och tämligen fatalistiskt i utrikespolitiska sammanhang utgå från att speciellt de små staterna icke kunna bevara sin suveränitet? Naturligtvis ge vi alltid upp något av suveräniteten genom att ansluta oss till Förenta Nationerna. Man får inte ta detta begrepp så-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

som något absolut mekaniskt och säga, att antingen har man den till hundra procent eller också har man den inte alls. Vi uppge litet av suveräniteten genom att vi ansluta oss till Förenta Nationerna, men vi ge inte upp det väsentliga, vår nationella frihet och oavhängighet, och jag tycker att man från de små staternas sida med all kraft måste kräva respekt för sin suveränitet. Det förutsätter också att vi kräva en jämlik behandling. Jag anser att Sverige och vilket annat mindre land som helst i Europa — även de stora naturligtvis, men vi tala här om de små staternas utrikespolitiska situation — gentemot Amerika och Sovjetunionen eller vilken annan stat som helst skall stå på plattformen jämlikhet och jämbördighet i det internationella umgänget. Det vill jag ha kursiverat i den här debatten.

Jag tror inte att det är till nytta för freden, om vi nu bara börja på att söka orientera oss till något block. Jag har en känsla av att trots de egentligen ganska otvetydiga deklARATIONER, som regeringen här gjort, har man i en rad konkreta fall redan inlett en utrikespolitisk linje, som för oss bort ifrån denna jämlikhet och från den suveränitet som vi anse att vi skola värna. Jag har redan angivit, att jag anser att vårt deltagande i den s. k. Marshallplanens utformning just är ett sådant fall.

Med stöd av vad jag sade i remissdebatten — jag behöver inte här upprepa detta — vill jag vända mig mot begreppen »öster» och »väster» och talesättet att vi orientera oss antingen österut eller västerut. Det är faktiskt icke på det sättet; och jag anser att vi tvärtom skola försöka spjarna emot, när man vill göra politiken så enkel, att det hela bara blir som ett geografiskt begrepp och man endast behöver ha en världskarta för att veta, hur de politiska skiljelinjerna gå. Ty så går det faktiskt inte till, och med hänvisning till mina citat från professor Åkermans artikel i Sydsvenska Dagbladet Snällposten och till vad jag sade i remissdebatten, kan jag vidhålla, att politiken *inte* följer de geografiska gränserna utan skär tvärs igenom de

olika nationerna, över både landgränser och partigränser inom den s. k. västra demokratiska sfären. Ty det är faktiskt så att det är kampen mellan klasserna och om det ekonomiska herraväldet, kampen om vilka som skola sitta i hög-sätet när det gäller att bestämma de ekonomiska förhållandena, som föranleder tidens stora oro, och icke någon plötsligt påkommen ond vilja hos olika människor i olika länder att bara önska lösa tvistigheter med krig.

Jag vill se så gott på mänskligheten, att jag vill förutsätta, att nästan ingen egentligen vill krig. Men man skall ha klart för sig, att i utvecklingen och i skeendet föras in sådana ting, som driva fram kriget. Den gamla diplomatien spelar inte längre någon större roll. Även diplomatien har blivit klasskamp och uttrycker på sitt sätt under sina säregna former den motsättning av ekonomisk karaktär, som vi ha att ta hänsyn till och som ligger till grund för oron i världen.

Jag vill härefter rikta en liten replik till fru Lindström. Hon har ju inte alldeles riktigt förstått mitt yttrande i remissdebatten. Jag har inte sagt, att delegationen från Förenta Nationerna kom hem till Sverige med besked, order och anvisningar och här skapade ett kyligare klimat. Jag har bara sagt, att det är mycket lätt att konstatera, att det politiska klimatet undergått en mycket stark försämring sedan den tiden. Att det sammanföll just med den svenska delegationens hemkomst från Förenta Nationernas senaste generalförsamling kan jag inte rå för. Men faktum är i alla fall faktum, fru Lindström. Det bekräftades av fru Lindström, att det faktiskt blivit ett bistrare klimat, och fru Lindström och jag äro således strängt taget överens. Om jag nu säger, att jag velat smäda varken fru Lindström eller någon annan, som varit med i generalförsamlingen, kunna vi kanske avföra mitt uttryck i remissdebatten från diskussionen, ty vi äro ju överens i fråga om det kyliga klimatet, och det är det som är det viktiga.

Jag vill till sist bara säga följande.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

Jag tror att det i regeringens deklARATION från 1945 — det program som regeringen fortfarande betraktar såsom sitt regeringsprogram — finns en passus som allt fortfarande skulle kunna tjäna till vägledning för svensk utrikespolitik. Det står där på s. 67: »Vi liksom andra folk är beroende av att det snabbt blir en ekonomisk stabilisering ute i världen. Men den ekonomiska stabiliseringen förutsätter en politisk. Och den politiska stabiliseringen måste bland annat innebära, att statsskicket i så många länder som möjligt grundas på en fast demokratisk ordning.»

Därmed är ju hela frågan om neutralitet o. s. v. uppgiven. Jag tror att vi i utrikespolitiken alltid skola försöka knyta an till de krafter, länder och folk som söka att gå en progressiv, demokratisk väg framåt i syfte att skapa en fast demokratisk ordning i de olika länderna. Om våra delegationer i Förenta Nationerna, våra fackdiplomater och vårt utrikesdepartement följa denna regeringens programmatiska förklaring, tror jag att vi föra en i görligaste mån god utrikespolitik. Jag tror att man inom Förenta Nationerna bör verka för det. Vi skola inte uppgiva hoppet om att Förenta Nationerna kommer att bli ett instrument för skapandet av en varaktig fred i världen. För att Förenta Nationerna skall bli det instrumentet, böra vi stödja alla demokratiska krafter inom nationerna och främja de demokratiska strävandena hos folken. Men då skola vi inte vara för kärvånliga mot de fascistiska diktaturer, som skapas, och inte heller falla i farstun för de amerikanska ekonomiska planer, som man försöker mer eller mindre praeka på oss.

Jag måste säga att jag inte förstår — om jag skall sluta med en replik, hl. a. till herr Domö — vad det skall ligga för tjugigt i tanken, att vi skola stå som lånsökare i kön hos amerikanerna. Nog är det väl ur svensk synpunkt bättre, om vi slippa ställa in oss i kön. Hur man kan uttala det som ett önskemål förstår jag inte. Det borde vara ett svenskt intresse att slippa låna pengar. Även om jag bara lånar hundra kronor

för min privata kassa, så kommer jag i ett avhängighetsförhållande till den som jag lånar av. Och på samma sätt blir det för staterna. Om de låna pengar av Amerika, komma de i ett avhängighetsförhållande, som i varje fall svarar mot den lånade penningsummans storlek. Även i det stycket anser jag att man bör hålla sig till utrikesminister Undéns hittills följda linje och om möjligt hålla Sverige utanför de lånsökande ländernas krets och i stället söka klara den svenska ekonomin utan att vi sätta oss i skuld, vare sig i Amerika eller någon annan stans.

Herr BRANTING: Herr talman, mina damer och herrar! Sedan partiledarna uttalat sin enhälliga anslutning till utrikesministerns allmänna deklARATION, kan måhända också en man ur ledet få ge uttryck för sin övertygelse, att denna deklARATION säkerligen har anslutning hos det överväldigande flertalet av Sveriges folk. Den svenska utrikespolitiken kan i nuvarande läge icke ha någon annan rimlig uppgift än att bibehålla goda och öppna förbindelser åt både öster och väster. Genom sin eventuella framgång däri bevisar den möjligheten och nyttan av en sådan politik också på det internationella planet.

I det nuvarande, ganska spända allmänna utrikespolitiska läget är det, enligt mitt sätt att se, lyckligt att det i alla fall icke ännu har definitivt kommit till stånd något *sådant* politiskt block i väster, som skulle lägga en stor sten i vägen för en mera allmän utjämning. Jag vill åtminstone inte för min del fatta vad som hittills har förekommit — inte heller engelske utrikesministerns senaste anförande och Foreign Office's aktivitet — på det sättet, att man nu avser att bilda en oöverkomlig front mot öster. Herr utrikesministern syntes dela denna uppfattning, även om han konstaterade vissa tendenser till blockbildning. Det nya engelsk-ryska handelsavtalet — varom vi sett uppgifter i pressen — tycks ju också bekräfta denna relativt optimistiska tolkning av läget.

Men detta hör ju bara till analysen av

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

läget. Var och en får sköta sitt. För vår del är det självklart — och det bör sägas ifrån, såsom här har skett — att vi icke under några förhållanden och således inte heller under några camouflerade former äro villiga att glida in i en kombination, riktad mot den ena eller andra sidan. Det bör man ha klart för sig — även i stater som ligga så långt borta, att man där kanske ännu inte riktigt känner oss!

Vi kunna för övrigt vara säkra om att detta är folkmeningen inte bara här i landet, utan i alla Europas länder. Jag stöder denna uppfattning på den resolution, som nyligen fattades vid de socialistiska partiernas konferens i Antwerpen och som utrikesministern refererade till.

Att man i Väst-Europa försöker komma till rätta med aktuella ekonomiska svårigheter genom ett närmare ekonomiskt samarbete och med hjälp av amerikanska krediter, behöver väl icke i princip vara något särdeles anmärkningsvärt. Men det är mycket beklagligt, att dessa strävanden till plan och ekonomiskt samarbete ha kommit att i tiden sammanfalla med en skärpning av de utrikespolitiska motsättningarna mellan de anglosaxiska staterna och Sovjetunionen. Det är också synnerligen beklagligt, att man har velat stärka argumenten för dessa ekonomiska plansträvanden med aggressiva politiska motiveringar, som måste föranleda, att hela projektet väcker misstro på de håll, där man önskar allmänt samförstånd och samarbete. Sålunda ha de utrikespolitiska motsättningarna ytterligare skärpts genom propogandan för Marshallplanen.

Men jag tror ändå, herr talman, att man samtidigt måste observera vissa andra fakta av en helt annan och motsatt innebörd. Jag syftar på exempelvis det faktum, att Sovjetunionen nyligen har väsentligt minskat sin militärbudget. Herr Harald Åkerberg och herr förste vice talmannen ha här talat om Sovjets miljonarméer och vapensmedjor, men dessa herrar måste icke ha observerat vad som därvidlag har skett. Jag syftar också på det faktum, att Fören-

ta staterna, enligt uppgifter från sakkunnigt håll, har låtit sin luftflotta från krigstiden till stora delar föråldras utan att ersätta det förslitna materialet med nybyggnader. Vidare skulle kunna nämnas det rysk-engelska avtalet, Sovjetunionens nedprutning av skadeståndsfordringarna på Österrike eller beslutet enligt Pariskonferensens rapport om största möjliga utvidgning av handeln med de östeuropeiska länderna. Dessa fakta tala ju ett annat språk.

Det finns emellertid som bekant i alla länder — och också här i Sverige — kretsar, som äro mycket intresserade av en återupprustning. Det är kanske inte så underligt, att man från det hållet just nu gör det mesta möjliga av de förefintliga svårigheterna och blåser upp talet om en mer eller mindre omedelbar krigsfara. Gentemot denna propoganda tror jag, att man skall ställa en sund och realistisk kallblodighet.

Jag ber att få säga några ord också om Marshallplanen. Efter utrikesministerns upplysningar om hur litet vi egentligen äro engagerade i denna plan, kanske det inte behöver tagas allt för illa upp, att jag ställer mig ganska skeptisk. Det måste ju vara beklagligt för dem som voro optimistiska i början, att man väl numera knappast på något håll kan anse, att denna s. k. plan lovar några särdeles bestående resultat. Den är ett rent provisorium. Men, herr talman, hur skulle den kunna vara annat än ett provisorium under de förhållanden som råda?

Jag är för min del gärna anhängare av en planerad världsekonomi. Men inte låter det sig väl gärna göra, antar jag, att lägga upp en rationell ekonomisk plan för självförsörjning enbart för en viss del av Europas produktion och stater, utan säkrat samarbete med Östeuropa och innan man ännu vet någonting om den roll som Tyskland kommer att spela i detta sammanhang?

I vanliga fall skulle väl förslaget om »en speciell europeisk plan till självhjälp, med stöd av amerikanska krediter» ha lagts på hyllan till dess att de väsentliga politiska förutsättningarna

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

förelegat. Men nu var ju läget i vissa europeiska stater kritiskt. När då den amerikanske utrikesministern kastade ut detta projekt om att krediter kunde lämnas, under förutsättning av en europeisk organisation för självhjälp, tog man med en oerhörd iver fasta på detta halva löfte och förklarade sig mycket entusiastisk för den s. k. planen — som i själva verket ännu icke existerade och inte än i dag är fixerad.

Man kunde, herr talman, verkligen under några månader inte låta bli att tycka, att de europeiska staternas roll ganska mycket påminde om en stackars bankrutt familjeförsörjare, som plötsligt fått ett brev från rika morbror i Amerika, att han skall få pengar bara han vill börja föra ett ordnat liv! Naturligtvis, svarar han, vill han det! Bara hit med pengarna snarast möjligt! Och så räknar han förhoppningsfullt ut hur mycket han tycker sig behöva. Men det gick inte alls på det sättet. Rika morbror började krångla och pruta, och det hela blev inte så roligt längre.

Redan den enorma skillnaden mellan de kreditbelopp, som staterna från början förklarade sig absolut behöva, och de belopp, som nu osäkert skymta för somliga — andra få ingenting alls — klargör ju, att hela historien blivit till någonting helt annat än man ursprungligen inbillade sig. Det är ungefär som när folk ibland grundar aktiebolag. Om det beräknade aktiekapitalet bara kommer in till hälften eller fjärdedelen, så kommer bolaget på sned från början.

Nej, herr talman, man måste säkerligen gå den andra vägen: man måste — och därvidlag ansluter jag mig helt till den tanke som uttrycktes i regeringsdeklarationen av år 1945 — först komma till rätta med de väsentliga *politiska* frågorna, och sedan kanske ta itu med en ekonomisk plan.

För att få till stånd en sund världsekonomi måste det föras en fredspolitik. Så hänger det ihop. Det är en plan för fredens politik, som nu skulle vara av intresse. Det är en sådan plan, som det nu skulle vara en statsmannagärning att få till stånd. Visst begripa vi här i

den svenska riksdagen, och det har också sagts förut, att vi inte kunna komma med några konkreta anvisningar i den vägen. Men ingen kan ändå förmena oss vår rätt att vara intresserade i lika hög grad som andra av frågan om världsfreden. Vi ha ingen talan i de konkreta tvistefrågorna — inte en gång i sådana som angå oss mycket nära, t. ex. frågan om Tyskland. Men vi kunna ju ändå ha en uppfattning om betydelsen av att vissa principiella politiska riktlinjer bli vägledande.

Jag tror för min del, mina damer och herrar, att en sådan riktlinje av betydelse för freden och det fortsatta samarbetet är att man håller löftet från kriget och gör slut på allt vad fascism och nazism heter. Jag tror att detta vore av betydelse både för världsfreden och för den ekonomiska återhämtningen. Ty ju mer man låter politiskt ultrareaktionära rörelser och politiskt ultrareaktionära tänkesätt göra sig gällande, desto mer skall man finna att man har gynnat krafter, vilkas hela strävan går ut på att skärpa motsättningarna, att förgifta den politiska atmosfären och att preparera folken för nya krig. All vår bittra historiska erfarenhet bekräftar ju detta.

När därför herr utrikesministern nyss uttalade den meningen — om jag förstod honom rätt — att vi i vår utrikespolitik inte önska låta vägleda oss av någon hänsyn till olika regimers ideologi, så vill jag tillåta mig att göra den kompletterande anmärkningen, att vi härvidlag måste göra ett undantag för de fascistiska regimerna. De böra ställas utanför den internationella gemenskapen. Den ståndpunkten står ju också i full överensstämmelse med vad som uttalades av de segrande stormakterna vid krigsslutet. Då utslöts Franco-Spanien inte bara från medlemskap i Förenade Nationerna utan ställdes över huvud taget i en särklass, när det gällde det internationella samarbetet. Nu påstås det ju — jag hoppas att det är sant — att Franco-Spanien *icke* är inkluderat i Marshallplanen. Jag tar för givet, att herr utrikesministern icke med sin

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

principiella deklaration har för sin del velat förbereda ett frångående av denna riktlinje, trots sin sympati för universaliteten i fråga om Förenta Nationerna.

Tro icke, herr talman, att det är något uttryck för monomanisk envishet, att jag här åter nämner Franco-Spanien. Jag vill bara säga: hur skola folken i de demokratiska staterna kunna ha förtroende för den demokrati, som så ofta proklamerats såsom den ledande principen och som här återigen har proklamerats så starkt, så länge detta egenomliga dubbelspel fortgår, att man i alla fall de fakto samarbetar med detta fascistvälde?

Jag nämnde nyss frågan om världsfreden. Det farliga för freden är den tysta tolerans mot fascismen och det ekonomiska samarbete med fascismen — i eller utanför Marshallplanen — som har utvecklats sig och varifrån steget icke är långt till ett öppet erkännande och godkännande av densamma.

Fru Lindström talade nyss om kompromissen och apostroferade den politiska kompromissens idé. Jag tar för givet att fru Lindström icke därmed ville säga, att man skall kompromissa med fascismen.

Man talar om planer för ekonomisk återuppbyggnad av det demokratiska Västeuropa efter kriget. Skulle vi inte möjligen i vår del av världen kunna våga oss på att hämta *den* lärdomen från Östeuropa, att arbetarklassens fasta tro på sitt eget samhällssystem, dess entusiastiska solidaritet med sitt arbete, dess villighet att utstå försakelser — att allt detta är en oerhörd tillgång för återuppbyggnadsverket, en tillgång mera värd än miljoner och miljarder dollars. Jo, det borde vi förstå, och det borde vi lära oss! Men om man inom arbetarklassen tycker sig kunna se, att styrelsen liksom under bordet räcker en hand till stöd åt en fascistisk regim, då blir

det nog svårt att få fram den rätta skapande demokratiska entusiasmen. Detta gäller för alla de s. k. demokratiska stater, inklusive Sverige, som gemensamt ha ansvaret för den spanska fascismens »Machtergreifung» och fortbestånd.

Jag vill, herr talman, ännu en gång uttrycka min tillfredsställelse med huvudlinjen i herr utrikesministerns deklaration i fråga om den allmänna kursen. Men jag stöter mig något på ett visst ord. Låt oss inte kalla detta för en neutralitetspolitik. I ordet neutralitet ligger alltför mycket av passivitet. Det är icke passivitet, som nu krävs av vårt land och av andra stater i Västeuropa. Det är aktiva insatser, för fredens och det allmänna samförståndets sak, genom att man på alla håll, klart och hårt, tar ståndpunkt *mot* krig och *mot* fascism.

Fru Lindström talade nyss om den s. k. tredje kraften. Ja, man måste ju tyvärr säga, att denna åsyftade kraft hittills har uppträtt ganska beskedligt och ganska maktlöst. Men kunde man mobilisera den »tredje kraft», som representeras av de socialistiska, demokratiska och absolut fredligt inställda arbetarmassorna i Europas alla länder, då skulle därmed verkligen uppstå en ny faktor och en tredje kraft.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Föredrogos och bordlades Kungl. Majts denna dag avlämnade propositioner nr 39, 43, 46, 47 och 54—57.

Kammaren åtskildes kl. 5.18 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 4 februari eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl 7.30 eftermiddagen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Åberopande närslutna läkarintyg anholder undertecknad vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 4 februari till och med den 2 mars.

Ulricehamns sanatorium den 3 februari 1948.

Sven Boman.

Riksdagsman *Sven Boman*, som för närvarande vårdas å Ulricehamns sanatorium, är på grund av sjukdom (Myocardit. chr.) oförmögen att delta i riksdagsarbetet från och med den $\frac{1}{2}$ till och med den $\frac{2}{3}$ 1948, vilket härmed intygas.

Ulricehamn den 3 februari 1948.

Eric Järpe.

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik. (Forts.)

Fortsattes överläggningen i anslutning till de meddelanden, som jämlikt Kungl. Maj:ts skrivelse nr 31 lämnats kammaren av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Undén och av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet Gjöres.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Herr andre vice talmannen sade i dag ett sant ord, då han yttrade, att vårt läge nu är precis likadant som under kriget. Jag skulle vilja understryka detta. Då vi nu samlas till en utrikespolitisk debatt, är det verkligen inte så som det var

under 1920- och 1930-talen, då man jämförelsevis bekymmerfritt ägnade sin tid åt allsköns strävanden på olika områden, som Sverige kunde vilja fullfölja. Det är för oss nu precis som under kriget: den elementära uppgiften att sörja för Sveriges säkerhet står i förgrunden och måste spela in i alla våra utrikespolitiska angelägenheter. Det är nu som då: ockupationsmakten står visserligen inte i Norge, den står bara i Dagö, Ösel, Rügen, Mecklenburg. Men det är å andra sidan en ockupation av förmodligen mycket större varaktighet. Det är nu som då: det är svårt att bedöma, på vilket sätt farorna kunna komma över oss ur detta läge, som är så svårt att genomblicka.

I detta läge få alla de övriga frågor, som t. ex. togo så stort utrymme i utrikesministerns redogörelse, med nödvändighet underordnas den elementära uppgiften, och man känner sig till och med i många sammanhang böjd att säga sig, att det ena och det andra som vi föranlåtats att syssla med — jag vill nu inte säga »Polens affärer», men t. ex. Greklands och Koreas — snarast är en belastning för oss då vi vilja fullfölja denna vår huvudsakliga uppgift.

Det är ungefär som i vår inrikespolitik. Vi ha tvingats från det glada skördarbetet till enklare och grövre sysslor. Vad utrikespolitiken angår, har det blivit utrikesministerns lott att gå ifrån det fredsarbete, som drevs under den sorglösa epoken före världskriget, till en uppgift, som är så svår och så krävande, att man väl utan överdrift kan säga, att man får leta, jag vet inte hur långt, tillbaka i Sveriges historia för att finna en tid, då uppgiften har varit lika allvarsam.

Jag kom till detta plenum, herr talman, i tanke att bära fram en hel del reflexioner i detta ämne, men jag har

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

den glädjen att kunna lägga det mesta därav i papperskorgen, sedan jag haft tillfälle att konstatera, att det här från alla håll — om jag naturligtvis undantar dem, med vilka vi av naturliga skäl inte kunna vänta att ha någon samstämmighet — har röjts en gemensam syn på våra utrikespolitiska problem: å ena sidan en oförbehållsam vilja till samarbete med de folk, som verkligen äro inriktade på att söka samarbeta med andra, å andra sidan en beslutsam vilja att bevara vår handlingsfrihet i den eventualitet, som är det överhängande problemet för oss, en eventuell konflikt mellan öst och väst.

Då återstår bara några reflexioner, som jag skulle vilja göra i anslutning till denna grundlinje för vår utrikespolitik. Först och främst känner jag ett behov att understryka någonting som hans excellens utrikesministern sade i sitt anförande på tal om vetorätten. Jag skulle starkt vilja stryka under, att den ordning, enligt vilken tvångsåtgärder — d. v. s. en stat kommenderas ut i krig — inte kunna förekomma mot en stormakt, för oss är av fundamental och avgörande betydelse, då det gäller vår anslutning till Förenta Nationerna. Jag räknar på att utrikesministern är angelägen om att akta oss för varje nyorganisation inom Förenta Nationernas ram, som innebär ett undanskjutande av denna fundamentala regel. Jag talar här om vetorätten då det gäller etablerandet av krig, inte om vetorätten i övrigt.

Med hänsyn till förhållandena i världen just nu är det kanske inte alldeles ur vägen att också påpeka en annan sak. Den möjligheten finns ju att Förenta Nationerna komma att förändra karaktär genom, låt oss säga, att östblocket inte längre trivs där och utträder. Då komma vi juridiskt sett i en bekymmersam situation, om vi stå kvar i förbundet. Då befinna vi oss i just det läge, som skulle råda, ifall inte vetorätten gällde. Jag förutsätter att Sveriges ställning till Förenta Nationerna tas under allvarlig omprövning, om något sådant skulle inträffa.

Möjligheterna för oss att vid en blivande världskonflikt stanna utanför äro självklart, såsom här framhållits från flera håll, ytterligt ovissa. Det är sannoligen inte plats för någon lös optimism på den punkten. Men jag känner mig ändå mer manad att stryka under angelägenheten av att inte kasta yxan i sjön. Vi höra från många håll propageras den föreställningen, att kommer det nu än en gång till ett världskrig, ja, då är det otänkbart att någon stat kan undgå att dras in. Så har det resonerats tidigare; så resonerades det hos oss före 1914, men vi stannade dock utanför. Så resonerades det före 1939, men vi undgingo dock ödet. Så resonerade finnarna före 1941; de gingo frivilligt med, men nu diskuterar man på goda grunder riktigheten av den politiken. Jag tror att det är angeläget att man är på sin vakt emot denna mentalitet, som griper omkring sig och som innebär en övertygelse om att vårt inryckande i ett stormaktskrig är någonting ofrånkomligt.

Men skola vi överhuvud räkna på möjligheten att undgå detta, är det ju, såsom från flera håll här har framhållits, en oeftergivlig förutsättning att vi ha den styrka, som verkligen gör det möjligt att avskräcka den, som vill hota vår neutralitet. Man får väl hoppas, att excellensen Undén, då regeringen tar upp försvarsfrågan till behandling, med kraft hävdar de synpunkter på vårt utrikespolitiska läge, som han har skrivit under och som stå att läsa i försvarskommisionens betänkande. Jag känner mig särskilt angelägen att betona, utan att här försöka vara någon sorts amatörstrateg, att enligt vad jag föreställer mig, läget i ett kommande krig väl torde bli just det, att den allra första tiden är den mest ömtåliga. Det är då den berömda kapploppningen om baserna väntas sätta in, det är just då i begynnelseögonblicket som det är angeläget att vi äro färdiga. Alla beräkningar om möjligheten att en gång i framtiden bota vad som nu lämnas bristfälligt äro mycket osäkra. Det är angeläget att vi rikta in oss på en verklig försvarsberedskap.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

Vårt eget försvar är en grundförut-sättning för en svensk utrikespolitik med framtidsutsikter. En annan förut-sättning är Norges och Danmarks utri-kes- och försvarspolitik. Vi lärde oss att se detta sammanhang under kriget, och vi få inte glömma det. Nästan lika angeläget som vår egen frihet är det att Danmark och Norge gå samma vägar som vi. De faror, som hota oss, äro till stor del gemensamma, och om det skulle foga sig så att något av våra broderfolk dras in, medan vi stå utanför, är det nästan lika illa. Men allra mest fruktans-värd är naturligtvis utsikten att hamna i olika läger.

Jag hörde med glädje av hans excellens utrikesministern att regeringen är intresserad av de nordiska kontakterna, och jag är glad åt det. Men jag måste säga, att den »andliga union», om vilken han talade, inte i det läge, vari vi nu befinna oss, bereder mig någon riktig djup tillfredsställelse. Den är icke nog. Tiden borde vara inne att ta upp en dis-kussion de nordiska staterna emellan om det utrikespolitiska läge, vari vi nu be-finna oss; allt talar för att de böra göra klart för sig en gemensam väg, som de vilja gå. Det är kanske inte överflödigt att framhålla, att våra engagemang i För-enta Nationerna inte på något sätt hindra oss att träffa överenskommelser, som sikta till att med gemensamma krafter hävda vår neutralitet i ett kommande storkrig och att om så behövs försvara vår frihet.

Jag har sett i tidningarna, att hans excellens statsministern under den när-maste tiden skall sammanträffa med sina kolleger från Danmark och Norge. Kan man kanske räkna på att sådana frågor då bli föremål för övervägande?

Det gäller emellertid inte bara en utri-kespolitisk utan också en försvarspoli-tisk fråga. Det gäller med andra ord inte bara Sveriges utan också Danmarks och Norges försvar. Jag vet ju mycket väl, att man skall vara försiktig i ett parla-ment med uttalanden om andra länders politik, men våra öden äro nu en gång sammanflätade, och vi lärde oss under krigsåren att ömsesidigt tala öppet med

varandra. Om nu en enkel man i ledet gör det, så gör han det med den rätt han tycker sig möjligen kunna ha som aktiv deltagare i det nordiska samar-betet sedan 30 år tillbaka. Det må så-lunda vara tillåtet för mig att säga, att det inger mycket stor oro, att intresset för försvaret i så hög grad har slappnat hos våra broderfolk. Vi beundrade alla det oorganiserade försvar, som växte fram under krigsåren, men det är svårt att följa med, om man vill göra denna nödtvungna ordning till framtidspro-gram. Det är inte otillbörligt, om det från svenskt håll säges ifrån, att Nor-dens frihet och de nordiska folkens fria samarbete ovillkorligen förutsätta att deras försvar hålles vid makt. Att det är ett svenskt intresse skall ju inte fördöl-jas. Alla våra beräkningar om en själv-ständig fredspolitik bli mer än proble-matiska, om Danmark och Norge såsom förut läggas öppna för ockupanter. Men vi kunna med gott samvete hävda det intresset i medvetandet om att det ove-dersägligen är gemensamt för hela Nor-den.

Hela Norden! Finland kommer inte direkt i betraktande i detta samman-hang, men Finland är och förblir vårt broderland. Jag är glad att utrikesminis-tern strök under det gamla ordet. Och det är en glädje att veta, att om Sve-rige, Norge och Danmark lyckas med en politik, som syftar till att hålla oss utan-för en kommande storkonflikt, vi där-med också bäst gagna Finland.

Herr talman! Jag har uttalat min gläd-je över det samförstånd, som har röjts här i dag, men jag får till sist säga, att jag ändå inte är glad över att det är excellensen Undén och regeringen, som nu ha att ensamma bära det väl-diga ansvaret för svensk utrikespolitik. Det gav under krigsåren en mycket stor trygghet, att vår utrikespolitik leddes av en samlingsregering. Jag hörde till dem, som beklagade att den upplöstes, och då jag livligt önskar dess återuppståndelse i en eller annan form, så gör jag det framför allt med hänsyn till utrikespo-litiken. Ingenting är angelägnare för oss än en utrikespolitisk linje, som ligger

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

fast, oberoende av om några hundra tusen väljare vid ett val skule komma på andra tankar än förut. Och där vi ligga mitt i fazonen, ha vi inte råd till den belastning, som ligger i att vi splittra oss. Det är lätt gjort att de maktpolitiska motsättningarna sammanflyta med vår egen inre partipolitik. Jag talar nu inte om det förhållandet att en av stormakterna har en särskild kolonn av anhängare här i landet, utan jag tänker på att även de, på vilkas goda vilja vi fullt tro, lätt kunna drivas in i skilda ståndpunkter till förfång för vår styrka utåt.

Vi kunna glädjas åt att det nu inte föreligger några sådana motsättningar som de, som t. ex. förelågo hösten 1945 och hösten 1946, men vi kunna lätt komma in på sådana linjer, därför att utrikes- och inrikespolitiken i så många hänseenden äro sammanflätade och därför att de inrikespolitiska motsättningarna så lätt mynna ut i olika utrikespolitiska linjer. Utrikesministern gav oss, utan att syfta därtill, en liten tankeställare i denna riktning, då han i något avsnitt av sitt anförande framhöll Sveriges utrikespolitik som ett specifikt uttryck just för den internationella socialdemokratiens program. En samlingsregering är det säkraste medlet att förebygga sådana vådor.

Det är en utopi, det vet jag. Det finns emellertid en annan väg att gå i brist på bättre. Vi ha vår utrikesnämnd. Vi veta att den sammanträder då och då för att behandla viktiga frågor och ägna några timmars tid åt diskussion av dem. Men det behövs mycket mera. Utrikespolitiska frågor »av större vikt» — jag citerar grundlagens ord — förekomma i vår tid oändligt mycket oftare och kräva mycket mera ingående dryftande än förr.

Jag ber att få ge de erinringar jag ämnar göra formen av frågor, eftersom jag inte anständigtvis har rätt att veta någonting om hur det går till i utrikesnämnden. Jag vill alltså fråga: har utrikesnämnden beretts tillfälle att undan för undan följa de ömtåliga avgöranden, som utrikesministern haft att träffa i sin

s. k. balansgång mellan öst och väst? Har utrikesnämnden följt Marshallplanens utveckling i dess olika faser? Har den studerat Bevinplanen? Har den givit sig in på överväganden om de politiska konsekvenserna av den strategiska utvecklingen här i norra Europa? Har den diskuterat frågan om vårt förhållande till de nordiska staterna? Har den någon gång haft någon allmän överläggning angående vårt förhållande till de båda maktgrupperna, en överläggning som inte bara utmynnat i sådana deklarationer, som vi göra offentligt, utan också kommit den frågan in på livet, hur man verkligen i praktiken skall handla?

Det är som sagt frågor jag gjort. Men vi veta alla att något sådant inte förekommer. Det är emellertid just vad som behövs, om utrikesnämnden skall bli vad den borde bli. Jag kan inte känna någon verklig trygghet, förrän jag får veta att den sammanträder mycket oftare än den gör nu.

Jag vet att utrikesministern kan invända, att man inte kan ha sådana förtroliga förhandlingar i en så stor krets som utrikesnämnden utgör. Nej, det tror jag också. Men jag tillåter mig hänvisa till att riksdagen i fjol begärde ett övervägande från utrikesministerns sida om utrikesnämndens ställning, bland annat innefattande frågan om man inte skulle kunna tänka sig i viss utsträckning att en mindre delegation av nämnden komme tillsammans till ett effektivare arbete. För övrigt är mitt önskemål inte riktat till utrikesministern ensam. Enligt grundlagen kunna sex ledamöter av nämnden förena sig om att begära rådgivning med nämnden i vilket som helst uppgivet ärende. Den skall då sammankallas.

Herr talman! Jag har tillåtit mig att dra upp dessa saker, som kanske ligga litet vid sidan av ämnet för debatten. Jag har gjort det i den övertygelsen, att ett intensifierat samarbete i utrikesnämnden är den rätta vägen till vidmakthållande av den enighet i det väsentliga, som på ett så glädjande sätt har manifesterats i dag.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag tror att jag gör kammarens ledamöter den största tjänsten genom att förkorta det anförande, som jag hade tänkt hålla här i dag. Debatten har pågått i många timmar.

Herr Herlitz tog upp frågan om utrikesnämnden. Det är kanske inte opassande av mig att omtala, att herr Herlitz och jag ha varit på en debatt i utrikesdepartementet om utrikesnämnden, en debatt av ganska ingående natur. Efter den debatten är det väl sannolikt att det icke kommer att bli några resultat av den skrivelse, som fjolårets riksdag avlät om utrikesnämnden. Men det kunde ju vara av ett stort intresse att man här i kammaren toge upp en specialdebatt om den saken med de synpunkter, som herr Herlitz här har anförat. En sådan debatt kan givetvis när som helst tas upp i interpellationens form, och jag skulle för min del mycket gärna delta i en sådan debatt.

Herr talman! Jag följde utrikesministerens långa redogörelse med uppmärksamhet och med stort intresse. På en punkt kanske jag får tillåta mig att polemisera mot honom. Han betecknade själv ett långt avsnitt av sitt anförande som långtråkigt. Jag vet att jag inte är ensam i kammaren om den uppfattningen, att detta avsnitt var det mest värdefulla att höra av vad han hade att säga. Det ligger i sakens natur att en allmän översikt av den art, som utrikesministern i dag givit, måste innehålla många saker, som förut voro kända för oss, och dit hörde åtskilligt av vad han meddelade i den första delen av sitt anförande. I den del åter, som han själv ville betrakta som tråkig, var det mycket som i varje fall var nytt för mig.

Samtidigt med att jag säger detta, att jag med stort intresse lyssnade till utrikesministerens anförande — handelsministern hade jag inte tillfälle att höra mer än en kort stund — instämmer jag emellertid helt i den önskan, som herr Ivar Anderson uttalat, nämligen att man borde kunna få en annan regi på debatter av den typ vi ha här i dag. De anföranden, som i dag ha hållits från stats-

rådsbänken som inledning till debatten, ha haft karaktären av långa och ingående redogörelser för vårt läge och vår politik på två viktiga områden. Debatten hade kunnat få en helt annan styrka, ett helt annat intresse, om dessa redogörelser hade tillställts ledamöterna på förhand, så att vi hade kunnat ta del av de nya fakta, som de innehålla. Utrikesministerens anförande har, enligt vad jag vet, utdelats till partiledarna. Det hade kanske då kunnat lika gärna utdelas till oss, som blott äro gemene man.

Kanske är det riktigt, att den svenska riksdagen upptager det förfaringsätt, som brukas i utlandet. Där bearbetas ju ofta en fråga av en rapportör, som avlämnar en skriftlig rapport, vilken tryckes, om förhållandena det medge. Sedan presenteras rapporten i ett mycket kort anförande av rapportören själv i den församling, som skall debattera och besluta. Därefter tar den egentliga debatten sin början.

I enlighet härmed torde man väl kunna överväga, att de nuvarande muntliga meddelandena från regeringen till riksdagen ersättas av skriftliga, tryckta meddelanden, när så är lämpligt, och att dessa tryckta meddelanden introduceras i debatten genom ett mycket kort anförande av det statsråd, inom vars departement ärendet faller. Jag tror att detta bör vara något, som vi skola överväga och böra försöka få genomfört, när frågan om riksdagens arbetsformer kommer att tagas upp senare under denna riksdag.

Till de slutsatser, vid vilka utrikesministern stannat, kan jag liksom övriga talare i debatten ansluta mig. Jag tillåter mig särskilt betona det vidgade nordiska samarbete, varom utrikesministern talade.

På en viktig punkt måste jag emellertid uttrycka ledsnad över vad som skett eller rättare sagt över vad som icke skett. Jag syftar på det förhållandet att den stora internationella organisation för flyktingar, som planerats inom Förenta Nationerna ännu icke kunnat komma till stånd. Utrikesministern medde-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

lade, att man inte uppnått det antal av 15 ratifikationer, som erfordras för att organisationen skall kunna starta. I våras hade, enligt en uppgift som jag har sett, 12 ratifikationer avgivits. Då hade redan ett förberedande möte hållits under ordförandeskap av en fransk diplomat, och man hoppades att den nya organisationen skulle kunna börja sin verksamhet den 1 juli. Nu har alltså i varje fall denna tidpunkt förskjutits med mer än ett halvår.

Det skäl, som gjort att Sverige icke ansett sig kunna ratificera, är givetvis synnerligen starkt. Utrikesministern har redan angivit, att vårt deltagande skulle kosta oss för mycket pengar under nuvarande finansiella situation. Jag tycker för min del att den summa av 50 miljoner svenska kronor, som av vanliga statsmedel ställts till förfogande genom avtalet i Washington för flyktingsändamål, är generös och att det därför är mycket rimligt, att Sverige skulle — så ansträngt som dess ekonomiska läge för närvarande är — kunna få avräkna hela detta eller en del av detta belopp på sin blivande medlemsavgift, vilken, då det rör sig om en organisation vars budget kommer att uppgå till 150 miljoner, såsom utrikesministern meddelade, givetvis kommer att bli betydande. Men trots detta ber jag få uttala en önskan, att regeringen, om den har någon möjlighet därtill, fortsätter sina bemödanden att Sverige skall kunna få ansluta sig på rimliga villkor. Att flyktingsorganisationen kommer till stånd är för närvarande en av Europas viktiga frågor. Det finns miljoner människor, som vänta hjälp och stöd av organisationen för att ekonomiskt och socialt kunna börja ett nytt liv.

Jag tycker för min del att denna fråga är viktigare än frågan om Sveriges anslutning till UNESCO, en fråga som ju heller inte kan lösas annat än med betydande ekonomiska uppkostningar.

Det viktigaste avsnittet av utrikesministerns anförande var emellertid det, där han angav regeringens ståndpunkt i fråga om öst- och västblocken. Därvidlag kan jag helt ansluta mig till vad

utrikesministern anförde, även om jag liksom herr Bergvall och andra talare vill göra det tillägget därtill, att vår ideologiska inställning är densamma som Västerens och inte som Österens. I betydande mån måste vår inställning till Ryssland vara beroende av hur den stora ryska staten kommer att ställa sig till Finland. Om det finska folket fortfarande kommer att få leva ett fritt liv, tror jag att stora skikt av vårt folk komma att däri se ett uttryck för att Ryssland kommer att lägga sin politik så, att här uppe i Norden kommer att råda frihet och trygghet. För motsatt fall kommer det i Sverige att utbreda sig en känsla av otrygghet. Den ställning av medlare mellan öst och väst, som många av oss hoppas skall kunna bli Sverige, blir omöjliggjord, och den ställning, vi komma att intaga i utrikespolitiskt hänseende, kan då komma att av förhållandena bli en helt annan än nu.

Herr OSVALD: Herr talman! Under dagens debatt har det i stort sett rätt enighet om den förklaring, som hans excellens herr utrikesministern avgav, att Sverige bör fasthålla vid sin hävdvunna neutralitetspolitik. Den enighet, som har framkommit omkring denna deklARATION, är ur många synpunkter glädjande. Det har också i stort sett, vågar man väl påstå, rätt enighet om att vi ideologiskt höra till de västeuropeiska demokratiernas krets eller, för att använda den kommunistiska terminologien, till den antidemokratiska imperialismen. Neutraliteten är emellertid, har det också sagts i dag, intet självändamål, utan dess syfte bör vara att bevara freden och främja fredsarbetet i världen. Jag tror även, att man vågar säga, att bakom detta syftemål står hela vårt folk enigt.

Jag skulle för min del mycket väl under vissa förutsättningar kunna ansluta mig till den uppfattning, som sålunda deklarerats. Dessa förutsättningar kan jag lämpligen ange genom att formulera en fråga: hur kan man vara så bergsäker på att neutraliteten är det säkraste sättet att främja freden? Det sades här

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

i kväll av herr Sandler, att då vi nu ha kommit in i en tidsålder, som skulle kunna betecknas som atomenergiens tidsålder, har detta faktum hittills endast föga påverkat tänkesättet inom de flesta kretsar. Detta förefaller mig vara en fullständigt riktig anmärkning. Det förefaller mig även vara världsfrämmande att antaga, att vi här i Sverige skulle kunna bevara freden vid en eventuellt kommande konflikt med de möjligheter som stormakterna för närvarande disponera över vid en krigisk sammandrabbning. Det är därför, menar jag, ytterst osäkert, om man verkligen på bästa sätt främjar fredsarbetet genom att till varje pris hålla på neutraliteten.

Enligt min uppfattning innebär den alltjämt rådande splittringen i Europa ett hot mot dess demokratiska frihet. Denna splittring medför i och för sig allvarliga risker både för den demokratiska friheten och för ett fredsbrott. Den styrka, som en sammanslutning eller ett fastare samarbete mellan Europas stater kunde skänka Europa, skulle enligt min mening vara den säkraste garantien för freden och en bevarad demokrati.

Det kan väl sägas, att vi här i Sverige med våra begränsade krafter icke kunna göra särskilt mycket för att främja tillkomsten av eller öka styrkan hos en sådan sammanslutning av Europas stater. Men lika väl som det för oss är angeläget att samarbeta inom Norden, borde det vara viktigt för oss att stödja det europeiska samarbetet. Det vore därför, anser jag, viktigt, att vi i vårt land visade en mera positiv inställning gentemot de strävanden, som nu pågå i riktning mot att samla Europas folk till ett fastare politiskt ståndpunktstagande.

Jag vill i detta sammanhang gärna understryka, vad fru Lindström för en stund sedan framhöll i denna kammare om behovet av samarbete inte bara mellan de nordiska länderna utan också mellan de västeuropeiska staterna. Om vi inte deltaga i ett sådant samarbete, eller om ett dylikt samarbete över huvud taget inte kommer till stånd, kan det hända, att vi löpa ännu större risk att

komma under inflytande av den ideologi som vi, eller åtminstone de flesta av oss, stå främmande för. Ett positivt ställningstagande till det europeiska samarbetet borde, enligt min mening, ingalunda betyda att vi skulle behöva ta ställning emot östblocket. Det innebär endast, att vi stärka Västeuropas ställning, eller snarare att vi lämna vårt bidrag till Europas återuppbyggnad och ge uttryck för det som hans excellens herr utrikesministern kallade för en känsla av broderskap med Europas folk.

Det har, herr talman, både i dag och vid tidigare tillfällen här i kammaren talats om en klimatförändring i fråga om den utrikespolitiska situationen. Denna klimatförändring har från visst håll betecknats såsom en klimatförsämring. För min del skulle jag i stället vilja betrakta denna förändring såsom en avgjord klimatförbättring. Det är min förhoppning, att denna klimatförbättring alltjämt skall fortsätta.

Herr statsrådet GJÖRES: Herr talman! Herr Domö har tidigare i dag riktat en del frågor till mig, som jag gärna vill besvara. Jag finner dock nu till min ledsnad, att herr Domö inte är inne i kammaren. Det är möjligt, att han själv anser, att det inte spelar någon större roll, eftersom det svar, som jag kommer att ge, i det stora hela endast blir ett understrykande av vad jag hade tillfälle att framföra redan i min föredragning inför kammaren på förmiddagen.

De frågor, som herr Domö riktade till mig, gå — såvida de anteckningar, som jag har till hands, äro kompletta — närmast ut på huruvida vi inte borde företaga en omprövning av det svensk-sovjetiska avtalet. Jag redogjorde i min föredragning för hur detta avtal hittills har utvecklats sig och framhöll, att inom den ram, som finns för den av svenska staten beviljade kreditgarantien, endast en mycket liten del av krediten för närvarande har tagits i anspråk i form av klart avslutade beställningar. Det förefaller därför, som om man skulle kunna säga, att detta avtal under trycket av de ekonomiska förhål-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

landena har så reviderats, att det icke på långt när har de dimensioner, som man tidigare hade föreställt sig, att det skulle komma att få. Det är givet, att utvecklingen i fortsättningen kan komma att förändra läget, men såsom situationen nu är och såvitt man över huvud taget kan våga bedöma den i fortsättningen, ser det ut som om de anspråk på den svenska produktionen och därmed också på den av staten ställda krediten, som detta avtal skulle komma att medföra, bli relativt måttliga. En stor del av de offerter, som ha lämnats, ha förfallit. För närvarande kämpar industrien dessutom med ganska stora materialsvårigheter och allvarliga kraftförsörjningsbekymmer. Det förefaller, som om också på den andra sidan bedömningarna numera äro sådana, att vi inte ha att räkna med en alltför stark och forcerad frekvens i fråga om beställningar på den svenska marknaden. Jag kan under sådana förhållanden icke finna, att det föreligger någon anledning att uppta detta avtal till omprövning, om därmed menas, att vi skulle göra en justering av den kreditram, som det här är fråga om. Det är nämligen att märka, att den kreditram, som här är utfäst, ju icke innebär något åtagande från det svenska näringslivets eller statens sida, att den ramen skall fyllas. Det blir ju alltid i varje särskilt fall beroende på de uppgörelser, som kunna träffas mellan köpare och säljare.

Herr Domö riktade i anslutning härtill en del särskilda frågor till mig. Han efterlyste min uppfattning om hur det ryska avtalet inverkar på vår produktion, vår valutaställning och importplanen. Svaret på dessa frågor ger sig tämligen följdriktigt av vad jag nyss har sagt här. Om man jämför de leveranser, som vi räknat med, nämligen under år 1947 för 19 miljoner kronor och under år 1948 för 38 miljoner kronor, med siffrorna för den svenska verkstadsindustriens totala produktion, tror jag, att var och en som är närmare förtrogen med denna industri, har fullt klart för sig, att dessa leveranser icke ha någon större betydelse i nuvarande skede. Där-

av följer också, att det importbehov, som kan uppkomma i samband med de ryska leveranserna liksom i samband med andra leveranser på export, inte heller kan vara av alltför stora dimensioner.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Herr Herlitz riktade en del frågor till utrikesministern, men då denne är upptagen i andra kammaren, kanske jag kan få säga ett par ord.

Herr Herlitz frågade, om regeringen är villig att i större utsträckning än hittills koppla in utrikesnämnden vid avgörandet av de viktiga frågor, som för närvarande stå på dagordningen eller som man, enligt herr Herlitz, kan befara skola komma upp inom den närmaste framtiden. Han frågade också, om vi skulle kunna tänka oss andra organisatoriska former som skulle kunna underlätta för utrikesnämnden att följa dessa ärendens handläggning.

Jag vill på detta svara, att det, såsom herr Herlitz säkerligen redan vet, hos regeringen inte finns annat än en stark önskan att i så stor utsträckning som möjligt få stöd av utrikesnämnden, få kännedom om de opinioner, som återspeglas inom utrikesnämnden, och informera den om de förskjutningar i olika hänseenden som kunna komma att inträffa i vårt utrikespolitiska läge. Det är riktigt, att det ibland kan vara ganska svårt att precisera frågeställningarna och att det därför ibland kanske kan ha tagit tid, innan utrikesnämnden har hörts. Men när avgöranden av stor vikt ha förestått, tror jag nog, att vi ha hållit utrikesnämnden ganska väl å jour med vad som har inträffat.

Vad beträffar de organisatoriska frågorna, har ju utrikesministern på riksdagens initiativ börjat förhandlingar med representanter för utrikesnämnden om vissa åtgärder i den av herr Herlitz antydda riktningen, men resultatet av dessa förhandlingar vet jag ingenting om.

Medan jag, herr talman, har ordet, vill jag också göra en annan reflexion

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

i anslutning till herr Herlitz' anförande. Jag tror, att det var en allmän känsla hos de ledamöter av kammaren, som hörde honom, att det var utomordentligt välgörande och klarläggande att lyssna till vad han hade att anföra om Sveriges utrikespolitik i nuvarande tidsläge. På en punkt kunde jag emellertid inte följa honom. Herr Herlitz framhöll, att läget inom kort kan bli så allvarligt, att han av den anledningen var ledsn över att de utrikespolitiska avgörandena inte fattades av en samlingsregering, i vilken alla de politiska partierna voro representerade på samma sätt som vi hade det ordnat under krigsåren. Jag skulle förstå denna önskan, om det vore så, att vi här i landet hade en stark splittring i bedömandet av de utrikespolitiska frågorna, så att det funnes ett behov av att få till stånd en sammansvetsning av mot varandra stridande uppfattningar. Läget skulle då med andra ord vara sådant, att det föreläge risk för att utlandet, både öster och väster, skulle kunna få den föreställningen, att här i Sverige kämpade olika meningsriktningar om herraväldet i en kamp, som vore så hård att, såsom herr Herlitz uttryckte det, en förskjutning på några hundratusen röster vid ett val skulle kunna få utrikespolitiska konsekvenser. Men läget är ju i realiteten ingalunda sådant. Vi ha under denna debatt, naturligtvis med några undantag, i stort sett kunnat konstatera enighet om den neutralitetspolitik, som regeringen har samlats omkring och som utrikesnämnden har samlats omkring.

Det är klart, att ibland äro uttrycks-sätten, när man vill deklarerat denna enighet, sådana, att de kunna ge anledning till missförstånd. Jag vill inte dölja, att ett par av de inlägg, som här ha förekommit och som jag har lyssnat till, skulle kunna ge anledning till dylika missförstånd. Men nog är det väl ändå ganska klart efter dagens debatt i första och andra kammaren, att de opinioner, som ha gjort sig gällande för Sveriges anslutning till den ena eller andra konstellationen, icke motsvaras av några opinioner härför inom Sveriges riks-

dag, åtminstone icke för närvarande. Under sådana förhållanden föreligger väl inte det behov av en samlad manifestation utåt och inåt, som jag tyckte mig kunna utläsa ur herr Herlitz' anförande att han ansåg förefinnas. Där emot är det självfallet, att ju mer allvarstygnd tiden blir desto starkare blir behovet att mera intimt rådgöra med olika meningsriktningar inför de olika steg som tas, så att vi inte råka in i en situation, i vilken vi icke velat hamna. Detta rådgörande tycker jag för min del ganska bra kan ordnas på det sätt som herr Herlitz själv också antydde, nämligen genom utrikesnämnden.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag tillät mig i mitt förra anförande att rikta en del frågor till handelsministern om behovet av en eventuell revision av våra handelsavtal. Jag har fått svar beträffande det ryska avtalet. Handelsministern ansåg, att läget därvidlag för närvarande är sådant, att detta avtal inte förorsakar några särskilt stora påfrestningar på våra valutatillgångar vare sig genom att vi för leveransernas fullgörande tvingas importera en del kompletterande varor eller ur andra synpunkter.

Jag fäste mig vid att herr statsrådet sade, att det inte finns anledning att tillmäta den belastning, som det ryska avtalet i nuvarande läge kan medföra för oss, någon större vikt. Jag vill fråga handelsministern, om inte fullgörandet av detta avtal i alla fall relativt snart kan bli ganska betungande för oss. Ännu så länge ha vi ju visserligen inte kunnat fullgöra någon större del av avtalet, vilket obestriddligen innebär en viss lättnad för oss just nu. Men hur kommer situationen att bli inom en ganska snar framtid med de ringa tillgångar på valutor som vi ha? Om vi göra det antagandet, vilket jag tror är riktigt, att det hos våra industrier ligger en hel del till hälften färdiga produkter, som skola ingå i leveranser till Ryssland men som först måste kompletteras med viktiga delar, som vi själva måste importera, kan jag inte komma ifrån, att det kommer att

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

bli ganska svårt för oss att kunna disponera över de valutor, som behövas för denna import. Ett faktum är ju vidare, att orderbeläggningen inom vissa delar av den svenska industrien redan nu är mycket stor, varför företagen ha svårt att fullgöra alla leveranser. Jag utläser ur handelsministerns svar beträffande det ryska avtalet, att vi relativt snart komma in i en situation då det blir svårt för oss att klara det. Men då är väl tiden inne för en revision.

Vad beträffar våra övriga handelsavtal, måste vi givetvis, i den situation vari vi nu kommit, ställa den frågan, om vi inte skulle kunna utverka vissa lättnader i de förpliktelser som avtalen innebära. Det är inte förvånande att vi måste göra oss denna fråga nu, då vårt eget läge så förändrats och dessutom förhållandena ute i världen så försämrats. Är det inte anledning för oss att i detta förändrade läge söka bena upp de olika faktorerna i vår handelspolitik och försöka komma till en samlad bedömning? Det är enligt min mening bättre att öppet försöka få till stånd eventuellt nödvändiga revideringar av avtalen än att hamna i en situation, där vi plötsligt kanske finna att vi ha bindande avtal som vi icke kunna fullgöra. Det är, såvitt jag förstår, en mer öppen och klok politik att i tid varsko de stater, som vi ändå till slut måste vända oss till, och redan nu klargöra vårt läge för dem och begära erforderliga ändringar i avtalen.

Jag tänker t. ex. på situationen i fråga om vår fruktimport, som är ett typiskt exempel på hur vi på grund av gamla avtalsbestämmelser kunna komma i ett läge som vi inte behärska. Jag kan inte undgå det intrycket, att regeringen vid omprövningen av våra handelsavtal såväl med England som med Amerika alltför mycket skjutit undan en del av de svårigheter, som vi måste räkna med. Man söker klara sig för tillfället i förhoppning om att vår motpart inte skall fordra uppfyllandet av de förpliktelser som avtalen ålägga oss. Men rätt som det är hamna vi i en sådan situation som nu senast beträffan-

de den stora fruktimporten från Amerika, där vi helt enkelt tvingades att köpa stora partier frukt.

I detta sammanhang vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på en annan sida av denna sak. I tidningspressen göres på visst håll sannolikt, att det är de svenska importörerna som ha pressat fram dessa krav på import. Såvitt jag har fattat rätt, är det i stället krav från exportlandet som har tvingat oss att ta emot mer frukt än vad vi egentligen ha råd till. Om det ligger till på detta sätt, kan det inte vara riktigt att låta den uppfattningen bli rådande, att det är de svenska importörerna, som ha sökt pressa sig till denna ökade fruktimport, som utsätter våra valutareserver för ytterligare påfrestningar. Jag skulle gärna vilja höra ett uttalande av handelsministern på den punkten.

Sedan vill jag, herr talman, säga ytterligare några ord med anledning av herr statsministerns anförande nyss. Han sade att utrikesnämnden har tillfälle att följa de olika ärendenas behandling. Detta kan i viss mån vara riktigt, men den nuvarande ordningen med föredragning inför utrikesnämnden ger nämndens ledamöter ingen möjlighet att ingående sätta sig in i frågorna. Det blir naturligt nog en mer summarisk föredragning. Men sedan heter det, att frågan har föredragits inför utrikesnämnden, som fått ta del i ärendets behandling, varför utrikesnämnden också får dela ansvaret om t. ex. ett handelsavtal skulle visa sig ogynnsamt för oss. Det är formellt men knappast reellt riktigt, ty utrikesnämndens ledamöter veta ju ingenting om detaljerna i avtalen. Nämndens ledamöter få genom den redogörelse, som ges, blott reda på vissa huvuddrag i avtalen, men de få sällan information om detaljerna eller avtalens utformning och de följder som detta kan föra med sig. Jag framkastar därför den tanken, att det vid utrikesnämndens överläggningar borde finnas tillgängliga promemorior och andra handlingar som mera ingående belysa de olika frågorna. Det är nämligen inte så lätt att vid ett sammanträde i utri-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

kesnämnden snabbt bilda sig en klar uppfattning om innebörden av ett handelsavtal, allra helst som ärendet kanske behandlas ganska hastigt. En vacker dag upptäcker man kanske sedan, att det avtal, som man varit med om att behandla i utrikesnämnden, till sin verkliga innebörd avviker ganska mycket från den uppfattning om det som man fick vid föredragningen i utrikesnämnden. Detta kan inte vara tillfredsställande vare sig för regeringen eller utrikesnämndens ledamöter. Jag tror därför, att det är anledning att pröva andra former än de nu praktiserade för att ge utrikesnämndens ledamöter möjlighet att mer ingående sätta sig in i de olika frågorna.

Jag skall, herr talman, ytterligare ett ögonblick besvära handelsministern. Jag nämnde, att handelsministern hade talat mest om ryssavtalet och inte uppehållit sig så mycket vid våra övriga handelsavtal. Jag tillåter mig att åter rikta den frågan till honom, om inte våra handelsavtal i övrigt innehålla en del förpliktelser, som det i nuvarande läge kan vara ganska betungande för oss att fullgöra?

Herr statsrådet Gjörös: Herr talman! Jag kan inte finna, att herr Domös senaste anförande ger mig anledning att på någon punkt modifiera eller komplettera vad jag nyss hade att säga i fråga om det svensk-sovjetiska avtalet. Herr Domö har vidgat frågan till att röra även våra avtal i övrigt. Om dem är att säga, att de allra flesta av dem äro slutna vid en ganska sen tidpunkt och avse det närmaste året. Ur denna synpunkt är den handelspolitik man för närvarande får lov att bedriva, med årsavräkningar och årsavstämningar, en fördel, men eljest är den en allvarlig olägenhet. Det är klart, att när man träffar dessa avtal, försöker man att efter bästa förstånd pröva vilka möjligheter man har att uppfylla svenska leveransåtaganden under den avtalsperiod, som närmast är förestående. Men herr Domö har emellertid alldeles rätt i att det kan finnas kvar kommersiella åtaganden, som på grund av leveransernas

beskaffenhet äro sådana, att de så att säga släpa efter. Där får man naturligtvis följa med. Utan att här gå in på några exempel skulle jag dock vilja säga, att man här oftast står inför ett mycket kinigt avvägningsproblem, där man har att å ena sidan väga stundens och den närmaste framtidens bekymmer och svårigheter mot å andra sidan de mera långsiktiga intressen, som svenska industrier kunna ha att uppehålla en marknad på det land, med vilket man gjort avsluten i fråga.

Vad beträffar den frukt, som jag talade om här på förmiddagen, är den så att säga ett specialfall. Denna import anknyter sig till det avtal, som slöts redan år 1935 under förhållanden i världen, som voro helt annorlunda än nu. Där har man nu försökt och även lyckats att så småningom komma fram till en avveckling av de åtaganden, som enligt 1935 års avtal åligger oss.

Jag såg för en stund sedan i en kvällstidning en rubrik — jag hann icke läsa artikeln, det får väl ske litet längre fram i kväll eller i morgon — som gav vid handen, att, såsom herr Domö nyss antydde, svenska importörer skulle ligga bakom det krav på leverans av äpplen för fyra miljoner, som jag talade om i min föredragning i morse. Jag kan inte ha någon mening om huruvida det finns något underlag för denna framställning. Det är möjligt, att så förhåller sig, att det kan finnas ett samspel mellan svenska importintressen och amerikanska exportintressen. Jag kan inte förneka det, jag kan inte bekräfta det — jag kan inte ha någon mening om det. För oss har i varje fall saken kommit upp på det sättet, att man vid förhandlingarna i Washington har framhållit, att det bland de amerikanska exportörerna fanns ett starkt intresse av att få vissa för svensk marknad förpackade kvantiteter äpplen sålda hit, innan de hade undergått förstöring. Till dess andra omständigheter ge vid handen, att det skulle förhålla sig på något annat vis, har jag ingen anledning att på något sätt betvivla riktigheten av den framställning, som State Department i Wash-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

ington framfört till oss under förhandlingarna.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Hans excellens herr statsministern tog till diskussion upp två önskemål, i viss mån alternativa, som jag hade bragt på tal i mitt anförande. Det ena avsåg ett effektivare samarbete med utrikesnämnden, det andra en samlingsregering.

Om jag nu skall försöka diskutera dessa frågor, kommer jag beträffande den första en liten smula post festum. Herr Domö har ju redan gjort ett uttalande därom, byggt på en erfarenhet som jag helt och hållet saknar, och detta uttalande gick i samma riktning som mitt. Det är självklart, att en principdiskussion i detta ämne är svår att föra. Det är där fråga om ett mer eller mindre. Jag kan nöja mig med att uttala min bestämda mening, att den grad av intensitet, med vilken utrikesnämnden får tränga in i frågor, är för liten.

Det är naturligtvis lika svårt att diskutera frågan om samlingsregering, allra helst som statsministern så att säga principiellt delade min syn och framhöll, att det bara är fråga om hur det läge skall vara beskaffat, i vilket man finner en samlingsregering önskvärd.

Jag vill emellertid rikta en gensaga mot det resonemang, som hans excellens förde, då han sade, att just den enighet, som har manifesterats i dag, visar att egentligen inga särskilda åtgärder vore nödvändiga. Det visade sig, att här förelåg enighet. Här funnos inte samma djupa motsättningar som i andra fall, så att allting var ganska väl beställt. Ja, ers excellens, här har rätt enighet om en mycket enkel fråga, nämligen om de enkla, stora riktlinjerna för vår politik. Praktiskt taget hela den svenska riksdagen har enats om att säga tulipanaros, men det återstår som bekant en mycket svår uppgift, det återstår att göra denna tulipanaros, och den lär vara mycket svårt vävmönster. Jag föreställer mig, att utrikespolitiken består av en serie kinkiga avgöranden i praktiska ting, där det gäller att tillämpa de allmänna principer, som man

ställer upp, och att det är just riktiga eller felaktiga avgöranden av sådana småfrågor, som dra de allra största konsekvenser med sig och bli av verkligt avgörande betydelse för vår utrikespolitik. Låt oss inte i vår glädje över samförståndet i dag bringas att glömma, att risken för att vi råka in i kinkigheter alltid finns. Jag är inte den, som vill begagna detta tillfälle att riva i det förflutna, och jag gör det inte alls i syfte att draga upp någon polemik, men vi kunna ändå påminna oss, hur det var det år, då ryssavtalet var å bane. Det är ju allmänt erkänt, att det var synd, att inte på ett avgörande stadium en viss fråga berörande detta avtal hade blivit underställd utrikesnämnden. Liknande situationer kunna ju uppkomma i fortsättningen också.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Det föreligger nog ingen eller åtminstone ingen nämnvärd meningsskiljaktighet mellan herr Herlitz och mig. Vi äro överens om att den allmänna inriktningen av den svenska utrikespolitiken är given, i varje fall efter dagens debatt — om det nu fanns någon, som tvivlade på att den var given redan dessförinnan — och att den svenska opinionen är alldeles klarlagd.

Vidare är det riktigt, att svårigheterna uppstå vid realiserandet av den tanke, som här har kommit till uttryck, den svenska neutralitetspolitiken, genom åtgärder eller genom att undvika vissa engagemang. Jag vågar nog påstå, att vid varje sådant tillfälle, då det har inneburet ställningstagande, har det för regeringen varit inte bara en självklar plikt utan någonting alldeles nödvändigt att höra utrikesnämnden. När delegater skickades till Paris för att diskutera Marshallplanen, när frågan om den europeiska tullunionen kom upp o. s. v., när det över huvud taget gällt ting, som verkligen skulle kunna innebära ett ställningstagande eller beröra vår utrikespolitik, då har utrikesnämnden blivit informerad i ungefär lika stor utsträckning som medlemmarna i en samlingsregering. Herr Domö, som satt med i

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik.

samlingsregeringen, vet ju, att de allmänna beredningarna inte äro så detaljerade, att varje regeringsledamot har möjlighet att i detalj följa ens alla de ärenden, som anses vara av den vikt, att de gå till en allmän beredning.

Jag vill säga herr Domö, att jag med den största tillfredsställelse hälsar hans uttalande här i dag. Ett av de ting som jag i höstas föreslog för att få tillstånd en avspänning av den politiska diskussionen, var ju, att vi skulle träffas oftare till överläggningar om de handelspolitiska avgörandena. När jag föreslog det, låg däri precis samma känsla som den, som har tolkats av herr Domö här så utmärkt, när han sagt, att utrikesnämnden kan vara ett för stort och för ohanterligt forum. Det gläder mig, att samförståndstanken bit för bit vinner insteg även hos dem, som från början ha motsatt sig den.

Herr DOMÖ: Herr talman! Statsministern inkasserade nog allt för hastigt ett medgivande från min sida. Det rör sig nämligen om två saker härvidlag. Jag höll mig till utrikesnämnden såsom den officiella institution, där riksdag och regering kunna mötas för överläggningar, men det var ju andra överläggningar som statsministern åsyftade. Det är föredragningarna i själva utrikesnämnden och rådplägningarna där, som jag tycker skulle kunna göras grundligare än vad fallet nu är.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 41, angående lån och bidrag till vissa skogsförbättringsåtgärder.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under riksstatsens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till propaganda för bättre deklaramoral.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 2 därom framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till Propaganda för bättre deklaramoral å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr Johan Bernhard Johansson, fröken Andersson samt herrar Carl Sundberg, Falla och Birke, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Om jag tar till orda i detta ärende för att yrka avslag på utskottets hemställan, är det inte därför, att deklaramoralen enligt min mening skall hållas på en låg nivå — jag tycker givetvis tvärtom — utan skälet för mig är att jag anser, att under lång tid och i varje fall sedan krigets slut ha tilläggsstaterna missbrukats. Det kan inte vara riktigt, att man över huvud taget skall fortsätta att ha systemet med tilläggsstater. I all synnerhet böra inte på dem förekomma äskanden, som inte äro betingade av händelser som ovillkorligen kräva att riksdagen beviljar ett belopp, och det är inte nödvändigt, att riksdagen nu beviljar anslag.

Jag har deltagit i behandlingen av detta ärende i statsutskottets tredje avdelning, och jag har därvid ansett att utskottet bort hemställa om avslag. Till förslaget till utlåtande hade jag fogat en avvikande mening. Den är inte lång, men den innehåller kontentan av de skäl som jag funnit föreligga för hemställan om avslag. Jag har nämligen ansett, att utskottets yttrande bort lyda:

»På tilläggsstat för löpande budgetår böra anslag anvisas endast på synner-

Anslag till propaganda för bättre deklarationsmoral.

ligen trängande skäl och då händelser inträffat som icke kunnat förutses.

Det torde vara svårt att finna några reella erfarenheter om verkningarna av föregående propagandaaktion som äro av beskaffenhet att kunna motivera ett förnyat anslag för dylikt ändamål anvisas på tilläggsstat.

Med hänvisning härtill och då tiden för deklarationernas avlämnande år 1948 synes vara alltför nära förestående för att den planerade kampanjen skall kunna beräknas få full verkan, har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.»

Såsom huvudskäl anför jag således, att systemet med tilläggsstater är ett oskick och att sådana här anslag under inga omständigheter böra komma på tilläggsstat. Men jag har ännu ett skäl för min ståndpunkt. Vi ha nämligen inom avdelningen tagit reda på hur långt man hunnit med förberedelserna för den föreslagna propagandakampanjen, och det visade sig, att man inte alls hunnit långt. Man hade inte gjort mycket. Det är en annonsbyrå här i Stockholm, som har stött på i saken och sagt, att det skulle kunna vara lämpligt att göra en ny kampanj. Så meddelades det oss i avdelningen. Jag tycker inte, att annonsbyråer skola ta initiativ till sådana här saker. Det bör vara helt andra skäl för en aktion.

Sedan står det i propositionen, att man har konstaterat synnerligen goda verkningar av motsvarande propaganda år 1946. Jag tycker, att påståendet är djärvt, inte därför att det inte kan förhålla sig så, men därför att det ju inte finns och inte kan finnas någon grund för att bedöma det. Om man får fram, att man inte måst göra så många ändringar i deklarationerna, behöver det inte bero på 1946 års kampanj. Jag anser därför, att man har mycket svaga grunder för att komma med detta förslag nu i allra sista minuten, då väl de flesta deklarationerna äro inlämnade, innan man kan sätta i gång kampanjen på allvar. Jag tycker, att vi skola begagna detta tillfälle att säga, att vi inte

vilja acceptera detta missbruk av tilläggsstaten.

Detta, herr talman, anser jag vara en stark motivering för ett avslagsyrkande, och jag ber nu att få yrka avslag på utslag på utskottets hemställan.

Herr ANDERSON, GUSTAF IWAR: Herr talman! Jag hoppas, att alla ledamöter av riksdagen äro på det klara med att mycket betydande belopp undandra sig beskattningen. Det innebär ju en stor orättvisa mot alla ärliga deklaranter. Som jag ser saken, finns det två sätt att försöka rätta till detta missförhållande. Det ena är att man försöker på fiskalisk väg leta reda på svinnet. I det sammanhanget ber jag, herr talman, att få vädja till finansministern, att han beaktar de krav på högre arvoden, som taxeringsnämndsordförandena ha rest. På så sätt skulle vi få behålla kunnigt folk i det mycket svåra taxeringsarbetet, och jag tror att det skulle löna sig. Det andra sättet är att man försöker på frivillig väg få fram mera ärlighet i deklarationerna. Jag anser för min del, att båda dessa utvägar böra anlitas.

Herr Mannerskantz har anmärkt på att den här propagandan sättes i gång för sent. Jag medger gärna att det är i senaste laget, och det beror ju på särskilda omständigheter. Statsutskottets tredje avdelning, där jag har deltagit i behandlingen av detta ärende, kunde omöjligen få fram det tidigare. Men det är ett faktum, att lejonparten av deklaranterna dröjer till andra veckan i februari, innan de börja med den föga angenäma sysselsättningen att deklarerera. Man kan därför gott säga, att det inte är för sent.

Nu tror inte herr Mannerskantz på någon verkan av en dylik propaganda. Jag vet inte, om jag missminner mig, men jag undrar, om inte herr Mannerskantz i andra avseenden har en rätt stark tro på verkan av propaganda.

Herr Mannerskantz talade om missbruk i samband med tilläggsstaten. Det var väl ett alltför kraftigt ord, ty det är ju riksdagen som i sista hand beslutar om utgifter på tilläggsstaten. Man kan

Anslag till propaganda för bättre deklarationsmoral.

därför inte beskylla departementschefen för att missbruka tilläggsstaten, ty det är ju riksdagen som avgör i varje särskilt fall.

För min del är jag fullt på det klara med att såväl staten som landstingen och kommunerna ha stort intresse av att deklarationsmoralen förbättras, och då jag, såsom jag nyss sade, anser propaganda vara en av utvägarna att förbättra deklarationsmoralen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman: Jag vill till min vän från avdelningen endast replikera, att jag för min del inte har större tilltro till propaganda än jag förmodar att alla andra ledamöter här i kammaren ha. Men vad jag egentligen ville komma till var, att Kungl. Maj:t bör avstå från att lägga fram propositioner om anslag på tilläggsstat, i varje fall om de inte äro mera motiverade än denna proposition. Det är nämligen så lätt att fresta riksdagen, och den faller så lätt, vilket vi ju se här i dag och vilket jag fruktar att vi om en stund komma att få bekräftat.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § avlöningsreglementet den 15 juli 1944 (nr 546) för personal i det allmänna civilförsvaret, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående de tider, då allmän fastighetstaxering skall äga rum, m. m.; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskilda tullavgift.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående de tider, då allmän fastighets-taxering skall äga rum, m. m.; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 20, att utskottets hemställan i betänkande nr 4 samt, i fråga om förslaget nr 21, att utskottets hemställan i betänkande nr 5 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 22, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 20 bifölles även av andra kammaren.

Interpellation ang. utbildningen av yrkeslärare.

Fröken OSVALD erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Genom beslut den 21 december 1945 anbefalldes Kungl. Maj:t överstyrelsen för yrkesutbildning att inkomma med utredning och förslag i fråga om utbildning av lärare för industri och hantverk vid anstalter för yrkesundervisning.

I slutet av september 1947 förelåg denna utredning, som i sig innefattar inte endast frågan om lärarutbildning för industri- och hantverksyrken, utan också ger förslag om pedagogisk fortbildning av dessa lärare. Likaså beröras vissa metodiska spörsmål och behovet av nya undervisningsmetoder, ny

undervisningsmateriel och nya läroböcker, vilket allt är frågor av stort intresse för detta så viktiga undervisningsområde.

När utredningsuppdraget kom, var det ett länge närt önskemål som förverkligades, och det var därför med stor spänning som alla för den praktiska yrkesundervisningen intresserade sågo fram emot den fortsatta utvecklingen och vad årets statsverksproposition skulle ha att förmäla i saken i tanke att nu äntligen skulle också denna lärarkår få sin utbildningsfråga löst.

Men allt är vid det gamla. Liksom föregående år föreslår departementschefen ett anslag på 110 000 kronor till en kurs för lärare vid verkstadsskolor, till allmänna yrkespedagogiska kurser och kortare fortbildningskurser. Det meranslag på 62 000 kronor som i utredningen begäres för själva kursverksamheten under budgetåret 1948/49 skulle dock ha gett helt andra möjligheter och hjälpt till att bättra på de svåraste bristerna. Det skulle enligt beräkning ha räckt till två pedagogiska kurser för blivande lärare i yrkesarbete, yrkespedagogiska kurser för timplärare, praktisk lärarutbildning för 15 assistentlärare, korrespondensstudier för ett 25-tal yrkeslärare och dessutom en kurs för utbildning av vissa lärare vid högre tekniska läroverk, en kurs för utbildning av blivande heltidsanställda handelslärare och yrkespedagogiska kurser för timplärare vid handelsskolor.

Det är nu snart ett halvt sekel sedan denna fråga började utredas genom en kommitté från år 1907, och ändå ha vi inte ännu kommit fram till en fast organisation med en kontinuerlig ledning och en fortlöpande lärarutbildning. Den på sin tid verksamma yrkespedagogiska centralanstalten som tillkom 1921 kunde ju betecknas som en fast organisation och en början till en bättre tingens ordning. För den som framdeles forskar i protokollen kommer det helt visst att framstå som obegripligt att den yrkespedagogiska anstalten indrogs helt av riksdagen 1929. Den verksamhet som

Interpellation ang. utbildningen av yrkeslärare.

därefter skulle bedrivas av skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning fick ett anslag mindre än $\frac{1}{3}$ av det forna, och under en hel del år ha över huvud inga anslag beviljats till detta ändamål. Det är så mycket mera svårförståeligt som samtidigt insikten om värdet av den praktiska yrkesutbildningen vuxit sig starkare och tanken att vi måste bereda en god yrkesutbildning också åt »handens arbetare» nu omfattas av alla folklager.

Bevis härpå är tillkomsten av överstyrelsen för yrkesutbildning, de centrala verkstadsskolorna, som växa upp över hela landet, de många kommunala yrkesskolorna för hantverk och industri, tekniska gymnasier, praktiska mellanskolor, alltsamman skolformer som tillkommit under senare tid.

Det elevantal, som under 1947 fick undervisning och utbildning i skolor för industri och hantverk, uppgick till mer än 30 000. Man har svårt att tänka sig någon annan skolform av denna storleksordning, som skulle kunna klara sig utan en ordnad och kontinuerlig lärarutbildning.

Så äro också svårigheterna stora — det veta de enskilda lärarna, som nu i de flesta fall få gå till sitt värv, visserligen med en god yrkesutbildning inom sitt fack, men utan pedagogisk skolning, som kunde hjälpa dem att ge sina elever ännu mycket mera, det vet skolornas ledning, och det vet man också väl i den centrala ledningen. Man har att kämpa mot knapphet på lärare, vilket är förklarligt, då de skola tas ur kårer, som ej från början äro inriktade på lärarbanan, man har att nöja sig även med lärare utan några som helst pedagogiska insikter — och hur skulle det kunna bli annorlunda? Det är ju inte säkert, att en aldrig så skicklig yrkesman också skall vara en skicklig lärare utan att ha fått inhämta ens det elementära i undervisningens konst. Dessa svårigheter i sin tur hindra en god utveckling på undervisningsområdet, och framför allt hindrar det oss att till skolorna få lärare, som äro både praktiskt skickliga

och teoretiskt intresserade — och det är dock den sorten, som är nödvändig för att föra utvecklingen framåt.

Den för de enskilda skolorna så viktiga frågan om lämpliga rektorer blir också ett stort problem.

Inom en tämligen nära framtid vänta vi skolkommissionens principbetänkande och ett därefter följande principbeslut om vår allmänna skolas framtida gestaltning. Av vad man redan nu vet är intresset för även den praktiska yrkesutbildningen stort inom skolkommissionen, och dess speciella yrkesskoledelegation lägger nu planer för yrkesutbildningen efter slutad skolgång och samordnad med en yrkesinriktning och yrkesutbildning redan inom skolans ram. Då härigenom allt större kadrer av ungdom skola komma att inriktas på och ges möjlighet till en verklig yrkesutbildning, kommer lärarbehovet för de praktiska yrkena att bli alltmer trängande.

Det av utredningen framlagda förslaget är nödvändigt i dagens situation, men framstår så mycket angelägnare inför vetenskapen om skolkommissionens planer. Efter vad jag inhämtat har också skolkommissionen enhälligt tillstyrkt förslaget. Också övriga särskilda remissmyndigheter ha mig veterligt i allt väsentligt tillstyrkt.

De otillfredsställande och deprimerande förhållanden som råda och rått så länge komma alltså att fortsätta, och man frågar sig blott — hur länge? Då departementschefen själv bett om utredning kände man sig säker på att man inom departementet var klar över nödvändigheten av att något gjordes för att effektivt ordna lärarutbildningen för dessa praktiska yrken, för att bringa dem i nivå med andra och ge dem de möjligheter de äro värda med hänsyn till den betydelse de ha för inte bara de enskilda människor, som ägna sig åt dem, utan för landets näringsliv i dess helhet.

Med vetenskap om vilken viktig roll skickliga och väl utbildade yrkeslärare inom industri och hantverk spela för

Interpellation om avveckling av sockerransoneringen.

hela vårt produktiva liv får jag under hänvisning till vad tidigare sagts anhålla om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rikta följande interpellation.

Herr statsrådet anför i statsverkspropositionen, bilagan åttonde huvudtiteln (s. 346): »Jag är inte beredd att lägga det av överstyrelsen för yrkesutbildning avgivna utredningsförslaget till grund för framställning till 1948 års riksdag.» Innehåller detta, att herr statsrådet har för avsikt att framlägga proposition i ämnet till 1949 års riksdag?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om avveckling av sockerransoneringen.

Ordet lämnades herefter på begäran till fru SVENSON, som yttrade: Herr talman! Trots att snart tre år förflutit sedan krigshändelserna i Europa upphörde har vårt land nödgats bibehålla flertalet under kriget genomförda krisregleringar. Efter en viss avveckling har verksamheten inom krisförvaltningen under fjolåret åter på väsentliga punkter utvidgats. I årets statsverksproposition framhåller chefen för folkhushållningsdepartementet, att huvudparten av de nu förefintliga regleringarna och restriktionerna sannolikt måste fortsätta under större delen av nästkommande budgetår. Han uttrycker också farhågor för att importrestriktionerna kunna komma att framtvunga nya regleringar.

Det är beklagligt, att krisregleringarna måst bibehållas i så stor omfattning men med hänsyn till det rådande läget torde flertalet av dessa tyvärr vara ofrånkomliga. Det torde dock kunna övervägas, om icke vissa regleringar borde kunna slopas vid en tidigare tidpunkt än vad chefen för folkhushållningsdepartementet räknat med. I varje fall böra möjligheterna till inskränkning i krisförvaltningen noga prövas.

En krisreglering, som enligt min mening borde kunna avskaffas omedelbart, är ransoneringen av socker. Livsmedelskommissionen har i sina kostnadskalkyler för budgetåret 1948/49 räknat med att denna ransonering måste upprätthållas åtminstone under första hälften av ifrågasvarande budgetår, men framhåller samtidigt att utvecklingen kan bli annorlunda än vad kommissionen tänkt sig. Chefen för folkhushållningsdepartementet framhåller i statsverkspropositionen, att kommissionens beräkningar snarare förefalla optimistiska än pessimistiska.

Sannolikheten talar dock enligt min mening för att kommissionens optimism i fråga om möjligheten att avskaffa sockerransoneringen under nästkommande budgetår är synnerligen väl grundad. I själva verket borde det vara möjligt att omedelbart slopa sockerransoneringen. Vi ha inom landet en betydande sockerproduktion, som kan tillfredsställa huvudparten av konsumtionsbehovet. Om import är nödvändig för att täcka eventuellt underskott i den egna produktionen, erbjuder det inte några större svårigheter att få en sådan tillstånd. Tillgången på socker på världsmarknaden är numera så pass god, att den internationella ransoneringen av detta födoämne avskaffats. Möjlighet att utifrån inköpa behövliga kvantiteter socker finns således. En annan sak är givetvis, huruvida valuta kan anskaffas för dylika inköp och om vi lämpligen böra avstå valuta för detta ändamål. Jag vill då framhålla, att hårdvaluta icke behöver användas för detta ändamål. Inköp kan ske från mjukvalutaländer, såsom Danmark och länder inom det s. k. sterlingområdet, d. v. s. i huvudsak det brittiska imperiet. Såväl Danmark som England ha erhållit krediter från Sverige, varför en eventuell import framdeles torde kunna ordnas, utan att vår valuta-reserv behöver anlitas för detta ändamål.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till chefen för folkhushåll-

Interpellation om avveckling av sockerransoneringen.

ningsdepartementet få framställa följande fråga: Är statsrådet villig att vidtaga åtgärder för att omedelbart avveckla ransoneringen av socker?

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 9.15 eftermiddagen.

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

In fidem
Eric Carlén.
